

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Магістерська робота

на тему «Управління активами підприємства та оптимізація їх структури»

Виконала: студентка 2-го курсу, групи 2МЕФ
Спеціальності

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за освітньо-професійною програмою «Фінанси,
банківська справа та страхування»

другого (магістерського) рівня вищої освіти

Керівник: к.е.н., доцент Сівіцька С.П.

Рецензент: головний бухгалтер ТОВ «ЛЮІ»
Фесенко О.П.

Засвідчую, що в цій роботі немає запозичень із
праць інших авторів без відповідних посилань
Лапіга В.В.

Підтверджую достовірність даних, використаних
у роботі
Лапіга В.В.

Полтава, 2021 року

АНОТАЦІЯ

Лапіга В.В. Управління активами підприємства та оптимізація їх структури. Рукопис. Магістерська робота на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за освітньо-професійною програмою «Фінанси, банківська справа та страхування», Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2021.

Робота містить 124 сторінки, 15 таблиць, 17 рисунків, список літератури з 93 джерел та 3 додатки.

Ключові слова: управління, активи, необоротні активи, оборотні активи, оптимізація структури, ефективність.

Розвиток ринкових відносин вимагає нових підходів до управління активами підприємства, їх аналізу та оцінки, що здійснюються при формуванні інформаційно-методичного забезпечення у системі фінансового аналізу. Для забезпечення ефективної роботи підприємства процес формування активів має бути цілеспрямованим. Основною метою формування активів підприємства є виявлення та задоволення потреб у певних їх типах для забезпечення виробничого процесу, а також оптимізація їх складу для забезпечення умов ефективності господарської діяльності. Вищезазначене підтверджує актуальність тематики дослідження.

Метою роботи є дослідження теоретичних та прикладних аспектів управління активами підприємства та визначення напрямів оптимізації їх структури.

Об'єктом дипломної роботи є процес управління активами АТ «Полтавахолод».

Предметом дипломної роботи є теоретичні та прикладні аспекти управління активами підприємства та оптимізації їх структури.

У теоретичній частині роботи розглянуто наукові підходи до визначення сутності поняття «активи». Охарактеризовано джерела формування активів підприємства. Досліджено систему управління активами як чинника ефективного розвитку підприємства. Розглянуто інформаційне забезпечення та методичні підходи до аналізу активів підприємства як складової частини системи управління активами.

У розрахунково-аналітичній частині роботи проведено оцінювання складу та структури активів АТ «Полтавахолод» та ефективності їх використання. Визначено основні напрями оптимізації активів АТ «Полтавахолод». Окреслено заходи підвищення ефективності використання активів підприємства.

Практична цінність магістерської роботи полягає в можливості використання запропонованих напрямів оптимізації структури активів з метою підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності АТ «Полтавахолод».

Інформаційною базою для написання даної роботи є законодавчі та нормативно-правові акти з питань організації діяльності підприємств в Україні; монографії; підручники та наукові статті з питань управління активами; фінансова звітність АТ «Полтавахолод».

АННОТАЦИЯ

Лапига В.В. Управление активами предприятия и оптимизация их структуры. Рукопись. Магистерская работа на соискание второго (магистерского) уровня высшего образования по специальности 072 «Финансы, банковское дело и страхование» по образовательно-профессиональной программе «Финансы, банковское дело и страхование», Национальный университет «Полтавская политехника имени Юрия Кондратюка», Полтава, 2021.

Работа содержит 124 страницы, 15 таблиц, 17 рисунков, список литературы из 93 источников и 3 приложения.

Ключевые слова: управление, активы, необоротные активы, оборотные активы, оптимизация структуры, эффективность.

Развитие рыночных отношений требует новых подходов к управлению активами предприятия, их анализу и оценке, осуществляемых при формировании информационно-методического обеспечения в системе финансового анализа. Для обеспечения эффективной работы компании процесс формирования активов обязан быть целенаправленным. Основной целью формирования активов предприятия является выявление и удовлетворение потребностей в определенных типах для обеспечения производственного процесса, а также оптимизация их состава для обеспечения условий эффективности хозяйственной деятельности. Вышеуказанное подтверждает актуальность тематики исследования.

Цель работы – исследование теоретических и прикладных аспектов управления активами предприятия и определение направлений оптимизации их структуры.

Объектом дипломной работы процесс управления активами АО «Полтавахолод».

Предметом дипломной работы есть теоретические и прикладные аспекты управления активами предприятия и оптимизации их структуры.

В теоретической части работы рассмотрены научные подходы к определению сущности понятия «активы». Охарактеризованы источники формирования активов предприятия. Исследована система управления активами как фактора эффективного развития предприятия. Рассмотрены информационное обеспечение и методические подходы к анализу активов предприятия как составной части системы управления активами.

В расчетно-аналитической части работы проведена оценка состава и структуры активов АО «Полтавахолод» и эффективности их использования. Определены основные направления оптимизации активов АО «Полтавахолод». Определены мероприятия по повышению эффективности использования активов предприятия.

Практическая ценность магистерской работы заключается в возможности использования предложенных направлений оптимизации активов с целью повышения эффективности производственно-хозяйственной деятельности АО «Полтавахолод».

Информационной базой для написания данной работы являются законодательные и нормативно-правовые акты по вопросам организации деятельности предприятий в Украине; монографии, учебники и научные статьи по вопросам управления активами; финансовая отчетность АО «Полтавахолод».

SUMMARY

Lapiha V.V. Enterprise asset management and optimization of their structure. Manuscript. Master's thesis for the second (master's) level of higher education in the specialty 072 "Finance, Banking and Insurance" in the educational-professional program "Finance, Banking and Insurance", National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic", Poltava, 2021.

The work contains 124 pages, 15 tables, 17 figures, a list of literature from 93 sources and 3 applications.

Key words: management, assets, non-current assets, current assets, structure optimization, efficiency.

The development of market relations requires new approaches to the management of enterprise assets, their analysis and evaluation, which are carried out in the formation of information and methodological support in the system of financial analysis. To ensure the effective operation of the enterprise, the process of asset formation must be purposeful. The main purpose of the formation of enterprise assets is to identify and meet the needs of certain types to ensure the production process, as well as optimizing their composition to ensure the conditions of economic efficiency. The above confirms the relevance of the research topic.

The aim of the work is to study the theoretical and applied aspects of enterprise asset management and determine areas for optimizing their structure.

The object of the thesis is the process of asset management of JSC "Poltavaholod".

The subject of the thesis is the theoretical and applied aspects of enterprise asset management and optimization of their structure.

In the theoretical part of the paper the scientific approaches to the definition of the essence of the concept of "assets" are considered. The sources of formation of assets of the enterprise are characterized. The system of asset management as a

factor of effective development of the enterprise is investigated. The information support and methodical approaches to the analysis of the assets of the company as an integral part of the asset management system are considered.

In the calculation and analytical part of the work, the estimation of the composition and structure of the assets of JSC "Poltavahalod" and the efficiency of their use was carried out. The main directions of optimization of assets of JSC "Poltavahalod" are determined. Measures to increase the efficiency of using the assets of the enterprise are outlined.

The practical value of the master's work is the possibility of using the proposed directions of optimization of assets in order to increase the efficiency of production and economic activity of JSC "Poltavahalod".

The information base for writing this work is legislative and regulatory documents on the organization of the activities of enterprises in Ukraine; monographs; textbooks and scientific articles on asset management; JSC "Poltavahalod" financial statements.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	7
1.1. Економічна сутність активів підприємства, їх структура і класифікація....	7
1.2. Джерела формування активів підприємства.....	22
1.3. Управління активами як чинник ефективного розвитку підприємства.....	34
Висновки до розділу 1.....	39
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА АНАЛІЗУ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА.....	41
2.1. Завдання, основні напрями та інформаційне забезпечення аналізу ефективності управління активами підприємства.....	41
2.2. Порядок проведення аналізу складу та структури активів.....	46
2.3. Методичні підходи до оцінювання ефективності використання активів підприємства.....	50
Висновки до розділу 2.....	59
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ТА СТРУКТУРИ АКТИВІВ АТ «ПОЛТАВАХОЛОД».....	60
3.1. Загальна характеристика діяльності АТ «Полтавахолод».....	60
3.2. Аналіз структури та динаміки активів підприємства.....	65
3.3. Оцінювання ефективності використання активів АТ «Полтавахолод».....	75
Висновки до розділу 3.....	92

				МР 2МЕФ 20384						
	П. І. Б.	Підпис	Дата							
<i>Розроб.</i>	<i>Ланіга В.В.</i>			<i>Управління активами підприємства та оптимізація їх структури</i>						
<i>Перевір.</i>	<i>Сівіцька С.П.</i>									
<i>Н. Контр.</i>	<i>Глушко А.Д.</i>									
<i>Затверд.</i>	<i>Птаценко Л.О.</i>									
				<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 25%;">Літ.</td> <td style="width: 25%;">Арк.</td> <td style="width: 50%;">Аркушів</td> </tr> <tr> <td></td> <td style="text-align: center;">3</td> <td style="text-align: center;">124</td> </tr> </table>	Літ.	Арк.	Аркушів		3	124
Літ.	Арк.	Аркушів								
	3	124								
				<i>Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування</i>						

РОЗДІЛ 4. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ АТ «ПОЛТАВАХОЛОД».....	94
4.1. Оптимізація структури активів АТ «Полтавахолод».....	94
4.2. Заходи підвищення ефективності управління активами підприємства.....	104
Висновки до розділу 4.....	110
ВИСНОВКИ.....	112
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	117
ДОДАТКИ.....	124

				MP 2MEΦ 20384			
	П. І. Б.	Підпис	Дата				
<i>Розроб.</i>	<i>Ланіга В.В.</i>			<i>Управління активами підприємства та оптимізація їх структури</i>	Літ.	Арк.	Аркушів
<i>Перевір.</i>	<i>Сівіцька С.П.</i>					4	124
					<i>Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування</i>		
<i>Н. Контр.</i>	<i>Глушко А.Д.</i>						
<i>Затверд.</i>	<i>Птащенко Л.О.</i>						

ВСТУП

Актуальність теми. Розвиток ринкових відносин вимагає нових підходів до управління активами підприємства, їх аналізу та оцінки, що здійснюються при формуванні інформаційно-методичного забезпечення у системі фінансового аналізу. Для забезпечення ефективної роботи підприємства процес формування активів має бути цілеспрямованим. Основною метою формування активів підприємства є виявлення та задоволення потреб у певних їх типах для забезпечення виробничого процесу, а також оптимізація їх складу для забезпечення умов ефективності господарської діяльності. Вищезазначене підтверджує актуальність тематики дослідження.

Дослідженням сутності класифікації, принципів формування, оцінки та управління активами підприємства займалися як вітчизняні, так і зарубіжні економісти, а саме Н.А. Русак, О.С. Філімоненков, Р.А. Славюк, В.В. Ковальов, Г.В. Нашкерька, І.О. Бланк, Т.А. Демченко, М.В. Володькіна, М.Д. Білик та інші.

Методичні рекомендації щодо аналізу активів та їх оцінки і визначення сутності знайшли своє відображення у вітчизняних нормативних актах. Однак необхідно зазначити, що ряд питань вимагає уточнення на конкретизації, а це дозволить підвищити ефективність управління активами підприємства.

Метою магістерської роботи є дослідження теоретичних та прикладних аспектів управління активами підприємства та визначення напрямів оптимізації їх структури.

Основними завданнями магістерської роботи є:

- обґрунтувати економічну сутність активів, їх структуру та класифікацію;
- розглянути джерела формування активів;
- визначити порядок управління активами підприємства;

- окреслити завдання, основні напрями та інформаційне забезпечення аналізу ефективності управління активами підприємства;
- визначити порядок проведення аналізу складу та структури активів підприємства;
- охарактеризувати фінансово-економічну діяльність АТ «Полтавахолод»;
- провести аналіз стану, структури та динаміки активів підприємства;
- оцінити ефективність використання активів АТ «Полтавахолод»;
- визначити напрями оптимізації структури активів підприємства;
- окреслити заходи підвищення ефективності використання майна АТ «Полтавахолод».

Об'єктом дипломної роботи є процес управління активами АТ «Полтавахолод».

Предметом дипломної роботи є теоретичні та прикладні аспекти управління активами підприємства та оптимізації їх структури.

Інформаційну базу дослідження становлять відповідні законодавчі та нормативно-правові акти з питань організації діяльності підприємств в Україні; монографії; підручники та наукові статті з питань управління активами підприємств; фінансова звітність АТ «Полтавахолод».

Методи дослідження. В дипломній роботі використовуються економіко-статистичні, економіко-математичні методи, методи аналізу та синтезу, порівняльних характеристик.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ

ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність активів підприємства, їх структура і класифікація

Для здійснення господарської діяльності кожне підприємство повинно мати певне майно, що належить йому на праві власності чи володіння. Усе майно, що належать компанії та відображене у її балансі, називаються активами.

Активи – це економічні ресурси підприємства у формі сукупних майнових цінностей, які використовуються в господарській діяльності з метою отримання прибутку; це ресурси, контрольовані підприємством в результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до збільшення економічних вигод у майбутньому.

Відповідно до теорії національного бухгалтерського обліку, основним критерієм відображення певних значень в активах балансу є їхнє володіння без посилання на можливість отримання економічних вигод від використання активу в майбутньому. Він має три форми свого власного прояву – право власності, право користування та право розпоряджатися. Вирішальним чинником є право розпорядження. На практиці при складанні бухгалтерського балансу відповідно до Інструкції про порядок заповнення форм річної бухгалтерської звітності підприємства право власності на нерухоме майно реалізується не у всіх властивих йому формах. Так, за статтею «Основні засоби» підприємства відображають як власні, так і взяті в оренду цілісні майнові комплекси державних підприємств або їх структурних підрозділів, а також взяті у фінансову оренду основні засоби. Звичайно, підприємства мають право володіти та користуватися предметами лізингу, але не мають права вільно ними розпоряджатися. Проте це неповне право дає суб'єктам власності

можливість реалізувати її економічну сутність – здійснити присвоєння результатів, що з використанням майна. Водночас Комітет з міжнародних стандартів фінансової звітності зазначає, що право власності є несуттєвим, коли актив визнається в балансі. Головне, щоб компанія контролювала вигоди, отримані від використання цього активу, і брала він ризики, пов'язані з активом.

Слід відмітити, що законодавчі документи, які регулюють бухгалтерський облік, не використовують поняття «майно», проте це поняття наявне в господарському та цивільному законодавстві.

Згідно з ст. 139 Господарського кодексу України, майно розглядається як сукупність речей та інших цінностей (включаючи нематеріальні активи), які мають вартісне визначення, виробляються чи використовуються у діяльності суб'єктів господарювання та відображаються в їх балансі або враховуються в інших передбачених законом формах обліку майна цих суб'єктів [1]. Цивільний кодекс трактує майно як окрему річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки [2].

Згідно із Законом України «Про оцінку майна, майнових прав, професійну оціночну діяльність в Україні», майно – об'єкти в матеріальній формі, будівлі та споруди (включаючи їх невід'ємні частини), машини, обладнання, транспортні засоби, паї, цінні папери, нематеріальні активи, в тому числі об'єкти права інтелектуальної власності (ст. 3) [3].

Отже, Господарський кодекс дає більш широке визначення категорії «майно» порівняно з Цивільним кодексом, оскільки у фінансовій звітності вказується вартість речей та інших цінностей (включаючи нематеріальні активи), що виробляються або використовуються у комерційній діяльності. . на балансових чи позабалансових рахунках.

Термін "активний" походить від латинського слова «actives» – чинний, активний. Аналіз теоретичних досліджень показав, що сьогодні немає єдиних підходів до трактування категорії «активна». Більшість авторів не розкривають повністю економічну сутність і сутність цієї категорії, лише

визначають їх призначення, не даючи чіткого трактування. Інші автори трактують це надто широко. Ця проблема призводить до неоднозначності та суперечливого тлумачення понять та призводить до проблем у процесі правового регулювання господарської діяльності [4].

У дисертації Л.Л. Горещької [5] визначено два основні підходи щодо економічної інтерпретації поняття «активу», які виділяють В.В. Ковалев та В.В. Патров, ґрунтуючись на специфіці складу та розміщення господарських засобів, що наводяться в активі балансу (рис. 1.1).

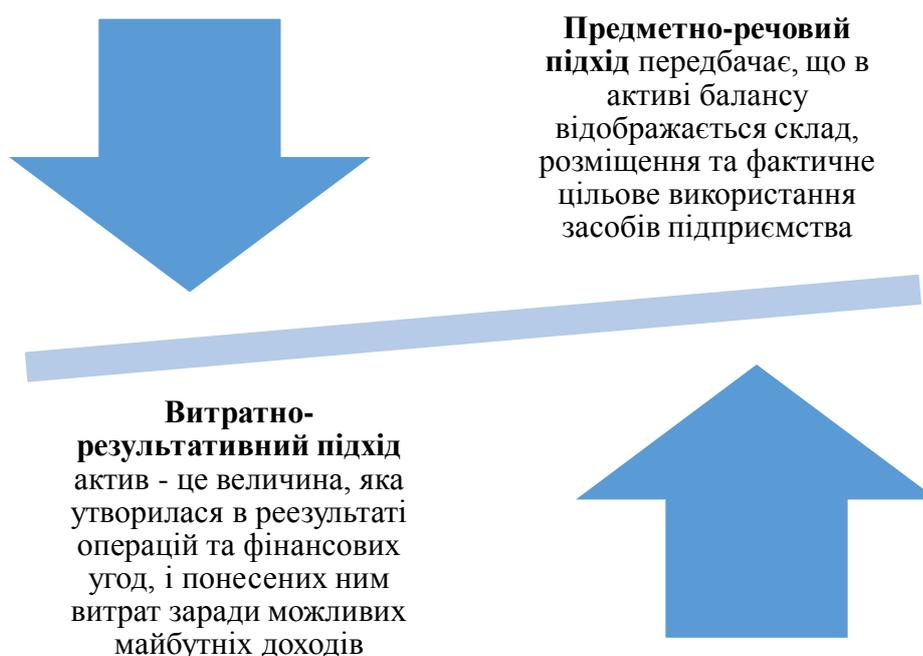

Рис. 1.1. Підходи до трактування активу за В.В. Ковалевим та В.В. Патровим

Предметно-речовий підхід до інтерпретації активу акцентує увагу на тому, що це вкладені фінансові ресурси підприємства, та на функціональному призначенні придбаних господарських засобів. У відповідності з цим, актив балансу – це засоби, які «можна відчутти руками» і які можуть бути підтвержені інвентаризацією [5]. Витратно-результативний підхід до

трактування активу балансу ширший за сутністю. Основним є вкладання коштів у створення активу з метою отримання доходу.

Таким чином, за словами В.В. Ковалева та В.В. Патрова, предметно-речове трактування – це квінтесенція контрольної функції обліку як відображення статус-кво; витратно-результативне трактування – відображення інформаційно- комунікаційної функції обліку з її націленістю на майбутнє, на той дохід, який в принципі можливо отримати при розумному та ефективному використанні засобів, які є в наявності у підприємства [6, с. 50].

Узагальнення результатів аналізу категорії «актив» в довідковій літературі (табл. 1.1) свідчить, що на сьогодні можна визначити та відокремити основні категорії, які характеризують теоретичні підходи до визначення сутності даної категорії.

Таблиця 1.1

Узагальнення результатів аналізу облікової категорії «актив» у
довідковій літературі

№ з/п	Тлумачення	Кількість	ПІБ автора
1	3	4	5
1	Ліва частина балансу	19	Агеева Ю.Б., Азріліян А.Н., Арінушкін М.С., Бабаєв Ю.А., Бабенко І.П., Бакаєв А.С., Бічік С.В., Бойко В.М., Борисов А.Б., Бутинець Ф.Ф., Голошапов Н.А., Ермошенко Н.Н., Загородній А.Г., Коноплицький В.А., Красій С.А., Копоруліна В.Н., Мороз А.М., Науменко В.І., Гарбузов В.Ф.
2	Сукупність майна	7	Бакаєв А.С., Бернар І., Борисов А.Б., Науменко В.І., Мочерний С.В., Загородній А.Г., Коноплицький В.А.
3	Ресурси	5	Бутинець Ф.Ф. Галяпін Л.В., Редько А.Ю., Велш Глен А., Сазерленд Дж., Кэнуэлл Д.
4	Власність	6	Агеева Ю.Б., Азріліян А.Н., Бабенко І.П., Новіков В.А., Райс Ентони, Шемшученко Ю.С.,
5	Перевищення сум доходу фірми над її витратами	5	Бічік С.В. Бойко В.М. Азріліян А.Н. Борисов А.Б. Ермошенко Н.Н.
6	Вартість	2	Бічік С.В. Ожегов С.І.
7	Господарські засоби	2	Арінушкін М.С., Бакаєв А.С.
8	Економічні ресурси	2	Бланк І.О., Саблук П.Г.
9	Наявні кошти фірми	1	Корнієнко Г.В
10	Матеріальні цінності	1	Фамінський І.П.

Серед 42 розглянутих довідкових джерел, 38 % дослідників розглядали актив як ліву частину балансу, що відбиває всі характеристики підприємства. Однак цей підхід показує лише розміщення активу щодо балансу та не відображає суть категорії. У цьому випадку актив інтерпретується як облікова категорія, яка є однією з частин балансу, та увага дослідників зосереджена на грошовій вартості підприємства.

Інша частина авторів довідкової літератури (14%) розглядає актив як власність. Розглянемо суть поняття «власність». Під майном О.Г. Загородній розуміється будь-яка матеріальна цінність, що належить, яка знаходиться у власності або володінні юридичних чи фізичних осіб [7, с. 496]. Матеріальні цінності, у свою чергу можна трактувати як, речі, що мають певну вартість, ціну, оскільки матеріальний – це те, що існує незалежно від свідомості, має відчутну форму; речовий, предметний [7, с. 586].

Арінушкінім Н. майно розглядається з двох сторін: насамперед, сукупність економічних відносин, що оцінюється у грошах; він розглядає власність не тільки як річ, а й включає боржників, і навіть кредиторів, а в складі майна виділяє актив і пасив. З іншого боку, під «майном» вчений розуміє частину активу, точніше лише сукупність речей, а саме такі об'єкти, як будинки, будівлі, споруди, автомобілі та інші об'єкти, призначені для довгострокової економічної служби. [8, с. 779-796].

Борісов А.Б, Науменко В.І. та Райзберг Б.А. розуміють під активом сукупність майна та грошових коштів, які належать підприємству, а Коноплицький В.А. відносить до активів ще й цінні папери. Бернар І. розглядав актив як сукупність належного суб'єкту господарювання власного майна та дебіторських рахунків. Мочерний С.В. наводить більш глибоке трактування: активи – сукупність майна, інтелектуальної власності, грошових ресурсів, що належать підприємству, фірмі, компанії, в які вкладено засоби власників та інших осіб [9, с. 29]. Фамінський І.П. відносить до активів матеріальні цінності, цінні папери, різного роду вклади до банків, готівку, а також

нематеріальні активи («гудвіл», патенти, авторські свідоцтва, торгові марки тощо), що належать підприємству.

Проте, все, що знаходиться в активі, згідно Плану рахунків бухгалтерського обліку, не можна назвати майном, або тими ж матеріальними цінностями, оскільки грошові кошти, гудвіл, резерв сумнівних боргів до цих категорії відносити не доцільно.

Що ж стосується майнових прав, то це суб'єктивні права учасників правовідносин, пов'язані з володінням, користуванням та розпорядженням майна. Як зазначає Л.Л. Горецька: «наявність будь-якого права або обов'язку розуміє під собою об'єкт, на який вони поширюються. І навпаки, будь-який об'єкт бере участь в господарській діяльності не сам по собі, а через ті чи інші права або обов'язки економічного суб'єкту» [6, с. 53]. Тобто, активи є правами на ресурси, а не ресурсами, як це зафіксовано в міжнародних та національних стандартах бухгалтерського обліку.

Якщо правові відносини виникають з приводу майна господарюючого суб'єкта, то для даного суб'єкта виникають майнові права на майбутню компенсацію за вилучені об'єкти майна, тому в обліку вони знаходять відображення в активі балансу [5]. Проте, як і у випадку з «майном» майнові права також можна застосовувати до трактування активів лише частково.

10 % авторів розглядають актив як перевищення грошових надходжень над витратами. Проте таке визначення не розкриває сутності категорії актив, оскільки на сьогодні останній виступає не лише у вигляді грошових коштів, а й у вигляді необоротних, нематеріальних, оборотних активів, інвестицій тощо. При чому дане трактування більш чіткіше відображає сутність поняття «прибуток». Так, Ф.Ф. Бутинець вважає, що прибуток слід розглядати як суму перевищення доходів над витратами підприємства, отриману від усіх видів діяльності за звітний період [10, с. 89]. Хоча, варто зазначити, що поняття «грошові надходження» та «доходи» не є тотожними, проте, все таки застосовувати дане тлумачення до активів, на нашу думку, не доцільно.

12 % авторів визнають «актив» як «власність». Поняття «власність» пов'язана з поняттям «володіння». Володіння – це фактичне розпорядження річчю, яке створює для власника можливість безпосереднього впливу на річ [11, с. 67]. Володіння річчю (майном), закріплене законом за суб'єктом права (юридичною чи фізичною особою). Проте законним власником може бути й орендар майна за договором майнового найму, особа, якій майно передано за договором про безкоштовне використання, зберігач майна тощо. Вищезазначені особи є власниками такого майна, оскільки саме вони розпоряджаються ним, контролюють, отримують певні вигоди від його використання до розірвання укладеного договору. Таким чином, як зазначає Л.Л. Горецька, майно, яке знаходиться у власності, передбачає, що його власник володіє, користується та розпоряджається ним, а його право також закріплене юридично. Однак в бухгалтерському обліку, насамперед потрібно брати до уваги економічний зміст операції, а не її юридичну форму, згідно принципу «превалювання сутності над формою» [5]. До того ж майно орендоване за операційною орендою, відображається на позабалансових рахунках.

Бабенко І.П. при трактуванні активного майна (активу) робить акцент на праві власності як сукупності речових благ, які складають власність держави, суспільства, підприємства, господарства, окремих осіб, сім'ї, роду та цілого народу. В свою чергу блага – це всі предмети, дії та явища зовнішнього світу, які здатні прямо або не прямо задовольняти фізичні, розумові або духовні потреби людини [12, с. 10]. Відповідно, вчений виводить визначення активу виходячи з відносин права власності, відповідно до якого все майно поділяється на активне або пасивне.

Отже, актив або активне майно, як зазначає І.П. Бабенко, – це сукупність речових та неречових цінностей, які знаходяться в розпорядженні державного або приватного (одноосібного і колективного) господарства або підприємства, що складають його власність, без відношення до наявних боргів [12, с. 10].

Також при дослідженні вищезазначеної категорії, виявлено, що використовують терміни «ресурси» та «економічні ресурси». Американські дослідники Велш Глен А., Шорт Деніел Г. та Сазерленд Дж., Кэнуэлл Д. трактують актив як ресурси, що належать підприємству. Сазерленд Дж., Кэнуелл Д. акцентують увагу на тому, що це будь-який ресурс, який має економічну цінність. Вітчизняні дослідники Ф.Ф. Бутинець, Л.В. Галяпін та А.Ю. Редько трактують активи як ресурси, які контролюються підприємством в результаті минулих подій, використання яких, як можна очікувати, приведе до отримання економічних вигод у майбутньому.

Аналізуючи підходи авторів до визначення ресурсів, з'ясувалося, що найбільше дослідників визначають ресурси як, резерви, можливості, джерела, послуги. Це все, що забезпечує стабільну роботу підприємства. Під ресурсами також розуміються засоби виробництва, до яких належать кошти та предмети праці; джерела підтримки виробничого процесу; все, що витрачається на виробництво товарів та послуг; весь комплекс власності та послуг, що належать нації.

Отже, єдності щодо визначення категорії актив не має. Одні дотримувалися думки, що обов'язковою ознакою є право власності на актив та можливість встановлення контролю над ним, а інші – отримання вигід в майбутньому від використання. Цю проблему намагалися вирішити науковці в наукових статтях, монографіях і дисертаціях.

Для того щоб встановити сутність категорії «активи» розглянемо їх характерні ознаки (табл. 1.2), які виділяють науковці в наукових статтях, монографіях та дисертаціях.

Найбільш поширеною ознакою є здатність приносити економічні вигоди, яку виділяють 73 % науковців (В. Галасюк, А. Вишневська-Галасюк, В. Галасюк, Л.Л. Горецька, Дж. Кеннінг, Н.М. Малога, А.В. Малєєва, В.В. Сопко, Е.В. Харченко, Н.М. Урбан та О.М. Петрук).

Таблиця 1.2

Ознаки, що характеризують активи відповідно до наданих визначень в науковій літературі

№ з/п	Характерні ознаки активів	Автор										
		Галасюк В., Вишневська-Галасюк А., Галасюк В. [13]	Горецька Л.Л. [6]	Майданевич Ю.П.	Малєєва А.В., Харченко Е.В.	Малюга Н.М. [14]	Петрук О.М. [15]	Руднюк Г.Г. [16]	Семйон В.С. [17]	Урбан Н.М. [18]	Кеннінг Джон [19]	Разом
1	Ресурси	-	-	-	+	+	-	-	+	+	-	5
2	Майно	-	+	-	-	-	+	+	-	-	-	3
3	Нематеріальні права	+		-	+	-	-	+	+	-	+	5
3	Майнові права	-	+	-	+	-	+	-	-	-	+	4
4	Перебувають під контролем	+	+	-	-	-	-	-	+	+	-	5
5	Належність підприємству	-	+	-	+	+	-	+	-	-	-	4
6	Створені за допомогою інвестованого капіталу	-	-	-	+	-	-	-	-	+	-	2
7	Грошова оцінка	-	+	-	+	-	-	+	+	+	+	6
8	Засоби	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	1
9	Економічні вигоди	+	+	-	+	+	+	-	-	+	+	8

Урбан Н.М. звертає увагу на те, що для характеристики цієї особливості активів необхідно використати вираз – «здатність генерувати доходи», тобто формувати дохід в процесі ефективного використання активів. Малєєва А.В. зазначає, що здатність генерувати дохід притаманна активам як економічним ресурсам, які є продуктивними. І це ще одна характеристика активів, що являє собою їх здатність до випуску певного обсягу продукції за одиницю часу в процесі господарської діяльності [20]. Автор акцентує увагу на тому, що властивість продуктивності мають не всі сформовані суб'єктом господарювання активи, а тільки та їх частина, яка використовується в операційній діяльності.

37 % авторів (Л.Л. Горецька, А.В. Малєєва, Е.В.Харченко, Н.М. Малюга, Г.Г. Руднюк) наголошують на тому, що особливістю активів є їх належність

підприємству на правах власності, тобто актив є власністю юридичної чи фізичної особи. 54 % дослідників вважають, що актив повинен мати грошову оцінку.

Встановлено, що значна кількість вчених (45 %), ототожнюють категорію «актив» з ресурсами, а інша ж частина вчених (27 %) вважають, що активи – це майно підприємства. Малєєва А.В., Харченко Е.В. та Урбан Н.М. підкреслюють, що активи створені за допомогою інвестованого капіталу.

Отже, науковці при трактування категорії актив враховували специфіку галузі, в якій проводили свої наукові дослідження. Так Л.Л. Горецька, О.М. Петрук, Н.М. Малюга, В.С. Семйон, Ю.П. Майданевич, В.В. Мірошник досліджували актив як об'єкт бухгалтерського обліку, а В. Галасюк, А. Вишневська-Галасюк, В. Галасюк, А.В. Малєєва, Е.В. Харченко – як об'єкт управління.

Активи підприємства розподіляються за різними класифікаційними ознаками (рис. 1.2).

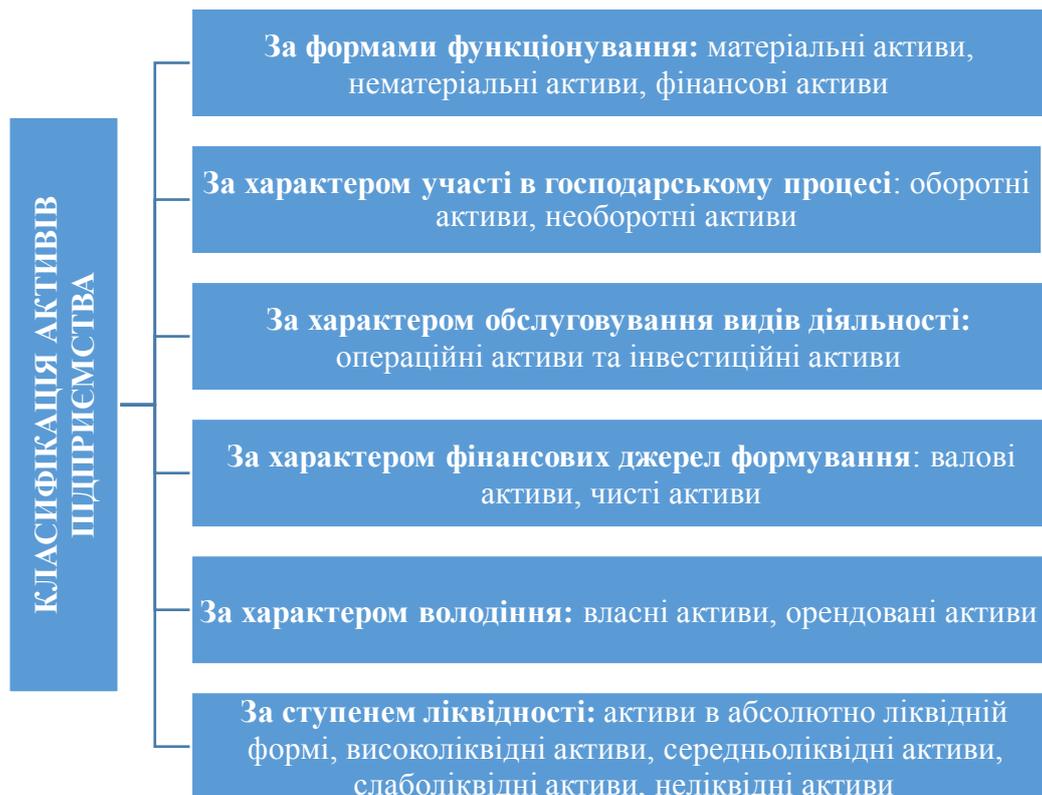

Рис. 1.2. Класифікація активів підприємства за основними ознаками

За формою функціонування активів виділяють:

- матеріальні активи, що характеризують активи підприємства, мають матеріальну форму. Це основні засоби, незавершені вкладення, обладнання, виробничі запаси сировини та матеріалів, запаси витратних матеріалів, обсяг незавершеного виробництва, інші види основних засобів;
- нематеріальні активи, які характеризують активи підприємства, котрі не мають матеріальної форми, але приймають участь в бізнесі та є прибутковими. До них відносяться придбання підприємством прав на використання певних природних ресурсів, патентних прав на використання винаходів, ноу-хау – сукупності технічних, технологічних, управлінських, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, що є предметом нововведень, але не запатентовані, права на виробничі моделі, товарний знак – емблема, дизайн або символ, товарний знак – право на виключне використання назви компанії юридичної особи, право на використання комп'ютерних програм, «гудвіл» – різниця між ринковою вартістю підприємства як майнового комплексу і його балансовою вартістю, інші аналогічні види майнових цінностей підприємства;
- фінансові активи, які характеризують різні фінансові інструменти, котрі належать підприємству або знаходяться в його володінні. Це грошові активи в національній валюті, грошові активи в іноземній валюті, дебіторська заборгованість у всіх її формах, короткострокові фінансові вкладення, довгострокові фінансові вкладення.

За характером участі в господарському процесі та швидкістю обороту активів виділяють:

- оборотні активи, що характеризують сукупність майнових цінностей підприємства, що обслуговують поточну виробничу та комерційну (операційну) діяльність та повністю використовуються протягом одного виробничо-комерційного циклу. Сюди входять такі елементи: виробничі запаси сировини та напівфабрикатів, запаси МШП, обсяг незавершеного виробництва, запаси готової продукції, дебіторська заборгованість, кошти у

національній та іноземній валюті, короткострокові фінансові вкладення, відстрочені витрати;

– необоротні активи, які характеризують сукупність майнових цінностей підприємства, які багаторазово використовуються у процесі господарську діяльність і поступово переносять свою вартість продукції. Це основні засоби, нематеріальні активи, незавершені капітальні вкладення, обладнання, довгострокові фінансові вкладення та інші види основних засобів.

За характером обслуговування окремих видів діяльності виділяють:

– операційні активи – сукупність майнових цінностей, що використовуються у виробничій та комерційній (операційній) діяльності компанії з метою отримання операційного прибутку. До операційним активам ставляться: виробничі кошти, нематеріальні активи, обслуговуючі виробничий процес, оборотні операційні активи, крім короткострокових фінансових вливань.;

– інвестиційні активи, які характеризують сукупність майнових цінностей підприємства, пов'язаних із здійсненням його інвестиційної діяльності. Це незавершені капітальні вкладення, устаткування, довго - та короткострокові фінансові вкладення.

За характером фінансових джерел формування активів виділяють:

– валові активи – це сукупність майнових цінностей (активів) підприємства, які сформовані за рахунок як власного, так і позикового капіталу;

– чисті активи, які характеризують вартісну сукупність майнових цінностей підприємства, сформованих виключно за рахунок його власного капіталу.

За характером володіння активами виділяють:

- власні активи;
- активи, взяті в оренду (лізинг).

За ступенем ліквідності активів виділяють:

– активи в абсолютно ліквідній формі – це активи, котрі не потребують реалізації, тобто грошові активи в національній і іноземній валюті;

– високоліквідні активи – це активи, які можна швидко конвертувати у готівку (зазвичай до місяця) без втрати поточної ринкової вартості, щоб забезпечити своєчасні виплати за поточними фінансовими зобов'язаннями. До них відносяться короткострокові фінансові вкладення та короткострокова дебіторська заборгованість.;

– середньоліквідні активи – це всі форми дебіторської заборгованості, крім короткострокової та безнадійної, запаси готової продукції для реалізації;

– слаболіквідні активи – це активи, які можна конвертувати у грошову форму лише протягом значного періоду часу (шість місяців і більше) без втрати своєї поточної ринкової вартості. Це запаси сировини, напівфабрикатів, запаси МШП, кошти, незавершені вкладення, устаткування, довгострокові фінансові активи.;

– неліквідні активи – такі види активів, які самостійно не можуть бути реалізовані. Це безнадійна дебіторська заборгованість, витрати майбутніх періодів, збитки поточних та минулих років.

Активи мають визнаватись і відображатись в балансі в грошовому виразі з використанням певної бази оцінки, а саме:

В результаті проведеного дослідження встановлено характерні ознаки активів:

1) об'єкти як матеріальні, так і нематеріальні над якими встановлений контроль власників (учасників) підприємства та вони здійснюють ним управління;

2) активи виникли в результаті минулих подій;

3) власники підприємства очікують отримання економічних вигід від використання цих активів.

На підприємстві, з огляду на фундаментальний характер господарських операцій і особливостей його діяльності, всі активи поділяються на оборотні та необоротні. (рис. 1.3).

Рис. 1.3. Класифікація оборотних та необоротних активів підприємства

Дана класифікація найбільш актуальна через її тотожність з балансовим поділом активів підприємства.

Необоротні активи – це сукупність майнових цінностей, які багаторазово беруть участь у процесі господарської діяльності підприємства. Як правило, до них належать засоби тривалістю використання більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік).

Майно, яке знаходиться в необоротних активах, може бути на підприємстві у наступних формах:

- основні засоби – сукупність матеріальних цінностей (засобів праці), що діють у природі тривалий час як у матеріальному виробництві, так і у невиробничій сфері, та їх вартість передається за рахунок конкретної

роботи, зносу деталей, наприклад вартості продукції, виконаних робіт, наданих послуг чи маркетингових витрат;

- нематеріальний актив – це актив, який не має матеріальної форми та утримується організацією для використання більше року (або операційного циклу, якщо більше року) для виробництва, торгівлі, адміністративних цілей або для здавання в оренду іншим особам;

- інші необоротні матеріальні активи – матеріальні активи, призначені для використання більше року (або операційного циклу, якщо він перевищує рік).

До них відносять бібліотечні фонди, малоцінні необоротні активи, природні ресурси, тимчасові не титульні споруди, предмети прокату, інвентарна тара тощо.

Оборотні активи – це грошові кошти та їх еквіваленти необмежені у використанні та інші активи, які призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу. Оборотні активи є частиною активів підприємства, що знаходяться у запасах, платежах, залишках коштів і фінансових вкладеннях..

За характером участі у господарському обороті активи поділяються на:

- запаси – це продукти промислового та технічного призначення, споживчі товари та інші товари, які знаходяться на різних стадіях виробництва та обігу та чекають, щоб увійти у процес виробництва чи особистого споживання. Товарно-матеріальні запаси становлять значну частину оборотних активів підприємств;

- грошові кошти – поняття бухгалтерського обліку, яке відображає найліквідніші активи підприємства та включає готівку в касі, кошти на рахунках в банках, електронні гроші, які емітуються у відкрито циркулюючій системі, депозити до запитання та кошти в дорозі;

- дебіторська заборгованість – суми, які нараховуються підприємству від покупців за товари або послуги, продані в кредит.

Загалом, важливе значення в організації діяльності суб'єктів господарювання належить відповідній класифікації оборотних активів на підприємстві, і тому, від використання запропонованих методик згідно класифікаційних ознак, залежатиме якість і достовірність звітних показників, що характеризують майновий і фінансовий стан суб'єкта господарювання.

З огляду на зазначене, вважаємо, що під активами підприємства слід розуміти сукупність матеріальних і нематеріальних цінностей підприємства, які мають грошову оцінку, а також вартостей, у вигляді зносу, резерву, гудвілу тощо, формування та використання яких призведе до отримання економічних вигод у майбутньому.

В вищенаведеному визначенні закріплено матеріально-речова і нематеріальна форма активів, а також їх належність підприємству, здатність приносити дохід в майбутньому.

1.2. Джерела формування активів підприємства

В умовах ринкової економіки для підприємства є недоцільним та неефективним спочатку залучати кошти, а потім намагатися перетворити їх у фінансові ресурси для подальшого використання.

По-перше, залучення фінансових ресурсів має свою ціну. Обов'язково фінансові ресурси підприємства, залучаються за рахунок реалізації товарів, робіт, послуг або його зобов'язань у вигляді цінних паперів.

І по-друге, залучення фінансових ресурсів неефективне без створення заздалегідь прогнозованого плану їх використання. Також підприємства в сучасних умовах не можуть тримати довго на розрахункових рахунках залучені кошти або ж формувати спочатку спеціальні фонди з них, а вже потім вкладати в реальні основні й оборотні засоби. Чим швидше підприємства вкладають кошти в обіг, тим більшу величину доходу і прибутку вони зможуть отримати в майбутньому [10]. Фінансові ресурси виступають основою для створення необхідних для нормальної господарської діяльності грошових

фондів: статутного капіталу, резервного капіталу, фонду накопичення та споживання, фонду оплати праці, амортизаційного фонду тощо. Таким чином, підприємство може функціонувати на основі:

- власних ресурсів, якщо їхня питома вага становить не менше 75-80%;
- за рахунок залучених та позикових ресурсів, якщо їх питома вага не перевищує 55-60% загальної ресурсної бази;
- змішаного фінансування – частки власних та залучених фінансових ресурсів майже рівні.

Абсолютна більшість підприємств використовує схему фінансування в якій використовуються як власні, так і залучені фінансові ресурси.

На рисунку 1.4 зображено приклад схеми джерел фінансування активів підприємства.

Рис. 1.4. Джерела фінансування активів підприємства

В складі внутрішніх джерел формування власних фінансових ресурсів основне місце займає прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства, – він формує переважну частину власних фінансових ресурсів, забезпечує приріст власного капіталу, у відповідності із зростанням ринкової вартості підприємства.

Власний капітал підприємства показує частину ресурсів підприємства, яка фінансується за рахунок коштів власників і власних засобів підприємства. Тривалий час у вітчизняній теорії та практиці питанню фінансування діяльності господарських структур за рахунок капіталу власників приділялась надзвичайно мала увага, оскільки за адміністративно-командної економіки державні підприємства в централізованому порядку наділялися статутним капіталом, який не міг бути змінений у результаті емісії (чи анулювання) корпоративних прав. Натомість домінуюча роль відводилася таким антиринковим методам фінансування підприємств, як бюджетні дотації, субсидії, субвенції [23].

На сьогоднішній день надзвичайно актуальним є питання переорієнтації вітчизняних підприємств на ринкові форми фінансування, до яких належить, наприклад, мобілізація ресурсів на основі залучення інвестицій в обмін на корпоративні права, емітовані юридичною особою. Перспективним для фінансистів є те, що для залучення фінансових ресурсів на основі збільшення статутного капіталу не потрібні ні застава майна, ні гарантії третіх осіб. Крім цього ресурси, що були вкладені у власний капітал, залишаються в його розпорядженні підприємства протягом довгострокового періоду.

Власний капітал підприємства – це підсумок першого розділу пасиву балансу, тобто перевищення балансової вартості активів підприємства над його зобов'язаннями.

Структура власного капіталу підприємства наведена на рисунку 1.5.

Найбільш вагомими складовими власного капіталу підприємства є статутний капітал, резервний і додатковий капітал, нерозподілений прибуток.

Рис. 1.5. Балансова структура власного капіталу підприємства

Відомості про структуру та розмір статутного та резервного капіталу містяться в статуті підприємства. Показник власного капіталу є основою для визначення кредитоспроможності підприємства, його фінансової незалежності, стійкості та стабільності.

Для більшості підприємств основним елементом власного капіталу є зареєстрований (статутний) капітал – розмір внесків власників підприємства до його активів за номінальною вартістю відповідно до установчих документів [59]. Відповідна стаття балансу містить загальну вартість активів, врахованих в установчих документах, які є внеском власників (учасників) у капітал підприємства. Це розмір капіталу, у якого засновники підприємства (включаючи АТ, ТОВ) несуть фінансову відповідальність перед своїми кредиторами. Отже, зменшення статутного капіталу [15].

Функції статутного капіталу, а також цілі його зменшення та збільшення у систематизованому вигляді згруповані в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Функції та цілі збільшення (зменшення) статутного капіталу [37]

Функції статутного капіталу	Цілі збільшення	Цілі зменшення
1	2	3
заснування та введення підприємства в дію	реалізація інвестиційного проекту	згорання діяльності

Продовження табл. 1.3

1	2	3
відповідальність і гарантії (забезпечення кредитоспроможності)	виконання вимог щодо мінімального розміру статутного капіталу	підвищення ринкового курсу корпоративних прав
захисна функція	проведення санації	санація балансу (одержання санаційного прибутку)
управління та контролю	поглинання чи придбання контрольного пакета інших підприємств	концентрація капіталу в руках активних власників
фінансування та забезпечення ліквідності	поліпшення ліквідності та платоспроможності	приведення у відповідність обсягів власного капіталу та майна
рекламна (репрезентативна) функція	модернізація чи розширення виробництва	вирішення конфліктів між власниками
база для нарахування дивідендів	оптимізація дивідендної політики	проведення певної дивідендної політики

В деяких підприємств статутний капітал замінюється пайовим капіталом. Це характерно для кредитних спілок, колективних сільськогосподарських підприємств, споживчих товариств, житлово-будівельних кооперативів, в яких статутний капітал формується за рахунок пайових внесків учасників.

Пайовий капітал – це сукупність коштів фізичних і юридичних осіб, добровільно розміщених у товаристві відповідно до установчих документів для здійснення його господарсько-фінансової діяльності [60].

Для покращення та забезпечення розвитку фінансово-господарської діяльності підприємства на добровільних основах пайовиками можуть вноситися додаткові пайові внески. Під час щорічного розподілу прибутку підприємства за рішенням зборів пайовиків на пайові внески нараховуються дивіденди що можуть бути використані на поповнення паю.

Важливими частиною власного капіталу підприємства є резерви, які можуть бути створені у формі додаткового (капітальні резерви) та резервного капіталу (резерви, створені за рахунок чистого прибутку).

Ще одним важливим елементом власного капіталу є нерозподілений прибуток (непокритий збиток). Ця позиція балансу відображає або суму прибутку, яка в подальшому буде реінвестована у підприємство, або сума

непокритого збитку. Сума непокритого збитку є від'ємною та наводиться в дужках, тобто відмінусовується при визначенні загальної величини власного капіталу. У цій статті балансу відображується прибуток (збиток), який залишається у підприємства після сплати податків та зборів, виплати дивідендів і резервних відрахувань.

У випадку добровільної ліквідації чи банкрутства підприємств, за нестачі іншого майна для погашення зобов'язань використовуються кошти (майно) які складають статутний капітал.

Право акціонера (учасника) на частину майна підприємства, яка перевищує його внесок у статутний капітал, може бути реалізоване лише в тому випадку, якщо у юридичної особи в процесі ліквідації залишаються активи після задоволення першочергових зобов'язань згідно відповідної черги.

Різницю між номінальною сумою статутного капіталу та фактично внесеною акціонерами (пайовиками) називають неоплаченим капіталом підприємства. У балансі неоплачений капітал відображається наводиться в дужках і відмінусовується при визначенні розміру власного капіталу.

Статутний капітал акціонерного товариства складається з визначеної кількості акцій однакової номінальної вартості.

Акція – цінний папір без установленого строку обігу, що засвідчує часткову участь у статутному капіталі акціонерного товариства, підтверджує членство в акціонерному товаристві та право на участь в управлінні ним, дає право його власникові на одержання частини прибутку у вигляді дивіденду, а також на участь у розподілі майна при ліквідації акціонерного товариства [18].

Сукупність номінальної вартості усіх випущених акцій акціонерного товариства (чи внесених вкладів ТОВ) складає його номінальний капітал. Емісія акцій АТ не може перевищувати розмір його статутного капіталу.

Акції можуть бути іменними та на пред'явника, привілейованими та простими. Кожна проста акція АТ надає акціонеру – її власнику однакову сукупність прав, зокрема:

- на частину прибутку акціонерного товариства (дивіденди) ;

- на право в управлінні товариством (право голосу на загальних зборах товариства) ;
- на одержання інформації про діяльність підприємства;
- переважні права на купівлю акцій нової емісії;
- на право участі у розподілі ліквідаційної виручки у разі ліквідації підприємства;
- інші права, які передбачені законодавством і статутом акціонерного товариства [17].

Акції випускаються в документарній або бездокументарній формі. Акціонерне товариство само вибирає форму емісії цінних паперів, яка затверджується ДКЦПФР при реєстрації випуску цінних паперів.

Резервний капітал підприємства може розглядатися з двох сторін:

- у широкому розумінні резервний капітал включає в себе всі ресурси необхідні для покриття можливих майбутніх збитків підприємства.
- у вузькому розумінні до резервного капіталу належать ресурси підприємства які формуються з чистого прибутку і відображаються за статтею балансу «Резервний капітал».

В професійній економічній літературі застосовується класифікація резервів підприємства за наступними ознаками:

- за джерелами формування;
- за способом відображення у звітності;
- за обов'язковістю створення.

За джерелами формування резерви можна розділити на:

- капітальні резерви – створюються за рахунок внесків власників та інших осіб (відображаються за статтями «додатковий вкладений капітал» та «інший додатковий капітал»);
- резервний капітал, створюється за рахунок чистого прибутку підприємства (резервний капітал у вузькому розумінні) ;
- резерви, які створюються за рахунок збільшення витрат підприємства [13].

За обов'язковістю створення фінансові резерви поділяються на обов'язкові та необов'язкові. Створення обов'язкових регламентується чинними нормами законодавчих актів. Необов'язкові ж формуються з ініціативи керівників підприємства та його акціонерів. До обов'язкових резервів належать резервний капітал і резерв сумнівних боргів. Решта фінансових резервів підприємства, наприклад резерв дивідендів, резерв виконання гарантійних зобов'язань, є необов'язковими.

Зрозуміло, що основне призначення фінансових резервів полягає в захисті капіталу підприємства від непередбачуваних збитків та втрат. Порядок реалізації захисної функції фінансових резервів наведено в додатку А [11].

Підприємство може використовувати для покриття збитків усі види фінансових резервів, а також, у окремих випадках, статутний капітал. Зрозуміло, що насамперед на покриття збитків слід направити нерозподілений прибуток (за його наявності).

За відсутності чи закінчення нерозподіленого прибутку для покриття збитків доцільно використати приховані резерви і резервний капітал, накопичений за рахунок постійних внесків з прибутку підприємства. У разі нестачі і цих джерел на покриття непокритих збитків необхідно використати капітальні резерви (додатковий капітал). Останнім способом покрити збитки підприємства є спроба отримати санаційний прибуток за рахунок зменшення статутного капіталу.

Згідно вітчизняного законодавства на всіх підприємствах, заснованих у формі акціонерного товариства, товариства з додатковою чи обмеженою відповідальністю, має бути накопичений резервний (страховий) капітал. Розмір резервного капіталу регламентується в статуті підприємства і не може бути меншим 25% статутного капіталу товариства.

Щорічний внесок до резервного капіталу також передбачається засновницькими документами, і не має бути меншим за 5% від суми чистого прибутку.

Для порівняння у Німеччині встановлена мінімальна межа сукупного

обсягу резервів: капітальних і тих, що створені за рахунок прибутку. Згідно із Законом про акціонерні товариства (AktG) німецьким підприємствам для формування обов'язкових резервів слід спрямовувати двадцятку частину чистого прибутку. Такі відрахування потрібно здійснювати, поки обсяг сукупних резервів не досягне 10% номінального капіталу товариства [31]. Аналогічний порядок формування резервів діє у Швейцарії, з однією різницею, що мінімальний розмір обов'язкових резервів становить 20% номінального капіталу. Цікавим є те, що створення обов'язкових резервів товариствами з обмеженою відповідальністю законодавствами розвинутих країн, як правило, не регулюється. Це є компетенцією учасників.

Основна частка фінансових резервів формуються за рахунок чистого прибутку в розмірах, зазначених у засновницьких документах та нормативних актах. Фінансові резерви підприємства можуть бути використані на такі цілі:

- погашення збитків;
- виплата боргів під час ліквідаційних процесів;
- виплата дивідендів;
- інші цілі.

До поки підприємство не накопичило мінімально допустимий обсяг резервів, вони можуть використовуватись тільки на покриття збитків.

Рух резервного капіталу підприємства відображено у формі №4 «Звіт про власний капітал підприємства». У цьому ж звіті відображено динаміку зміни обсягів капітальних резервів підприємства.

До так званих капітальних резервів, тобто резервів, які створюються за рахунок капіталу власників включають додатковий капітал. Джерелом формування додаткового капіталу не є господарська діяльність підприємства. Поняття «Додатковий капітал» відносно недавно почало застосовуватися вітчизняними підприємствами на практиці.

Стандарти бухгалтерського обліку наводять наступне визначення додаткового капіталу – це сума приросту майна підприємства, яка виникла в результаті переоцінки (індексації), безоплатно одержаних необоротних

активів та від емісійного доходу. Нормативні акти в Україні не встановлюють жодних обмежень стосовно розміру капітальних резервів підприємства .

В науковій літературі розрізняють додатковий вкладений та інший додатковий капітал.

Додатковий вкладений капітал характеризує суму емісійного доходу, тобто різницю між номінальною і реальною вартістю реалізованих акціонерним товариством акцій.

До іншого додаткового капіталу належить інший внесений акціонерами чи пайовикам капітал, що перевищує статутний капітал, раніше внесений такими засновниками без офіційного прийняття рішення про збільшення розміру статутного капіталу. Природа цього доходу є такою самою, як і емісійного доходу. Окрім цього, до додаткового капіталу доцільно зараховувати суму перевищення курсу емісії конвертованих облігацій над їх номінальною вартістю [31].

До складу вартості безкоштовно отриманих необоротних активів відноситься вартість необоротних активів, безкоштовно отриманих підприємством від третіх осіб. Вона вважається додатковим капіталом і зменшується на суму нарахованої амортизації. Зауважимо, що безкоштовно отримані оборотні активи розглядаються як дохід підприємства і не можуть бути додатковим капіталом [23].

Здебільшого на підприємствах додатковий вкладений капітал та інший додатковий капітал використовують на такі основні цілі:

- на покриття збитків балансу, за умови, що на це вже були використані всі інші джерела;
- на збільшення обсягів статутного (або пайового) капіталу;
- на покриття сальдо між фактичним значенням собівартістю вилученого капіталу, та його номінальною вартістю.

Додатковий капітал підприємства забороняється використовувати на збільшення обсягу статутного капіталу підприємства, викуп власних корпоративних прав, якщо в балансі є непокриті збитки та недопустимість

розподілу додаткового капіталу з метою виплати дивідендів у грошовій формі.

До числа обов'язкових резервів, які мають бути створені на підприємстві, належить резерв сумнівних боргів, який формується для погашення сумнівної чи безнадійної дебіторської заборгованості.

Нарахування суми резерву показано в балансі у складі інших операційних витрат. Формування резерву сумнівних боргів зменшує суму чистого прибутку підприємства, що опосередковано впливає на розмір власного капіталу.

Суттєву частку в структурі внутрішніх джерел фінансування відіграють також амортизаційні відрахування, особливо на підприємствах, що мають значну частку основних засобів і нематеріальних активів. Однак, при цьому амортизація не збільшує суму власного капіталу підприємства, а лише є засобом його реінвестування. Інші внутрішні джерела не відіграють значної ролі у формуванні власних фінансових ресурсів підприємства.

До складу залучених фінансових ресурсів входять зобов'язання щодо товарів, робіт, послуг, а також всі види короткострокових зобов'язань компанії. До складу позикових коштів входять довгострокові та короткострокові позички від банків та інші довгострокові фінансові зобов'язання, пов'язані із запозиченням (крім банківських позичок) під відсотки тощо [3]. Підприємство, що використовує позиковий капітал (поряд із власним), має вищий фінансовий потенціал свого розвитку і більш широкі можливості приросту рентабельності власного капіталу.

Але воно також може втратити свою фінансову стійкість, оскільки коефіцієнт автономії дорівнюватиме нулю в міру збільшення частки позикового капіталу [5]. Для окремих підприємств одним із зовнішніх джерел створення власних фінансових ресурсів може бути безплатна фінансова допомога. Іншими зовнішніми джерелами є матеріальні активи та нематеріальні активи, отримані підприємством безплатно та враховуються на балансі. Таким чином як власні, так і залучені фінансові ресурси мають як переваги так і недоліки (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Переваги та недоліки основних джерел фінансування підприємств

	Переваги	Недоліки
Власний капітал	простота залучення, рішення, пов'язані зі збільшенням частки власного капіталу, приймаються фінансовими менеджерами підприємства без необхідності отримання згоди інших суб'єктів господарювання	обмежений обсяг залучення, а відповідно і менше можливостей суттєвого розширення господарської діяльності підприємства за сприятливої кон'юнктури ринку
	високою віддачею за критерієм норми прибутку на вкладений капітал, оскільки не потрібна сплата позикового відсотка, зокрема, за користування кредитом	не використовується потенційна можливість приросту рентабельності власного капіталу шляхом залучення ресурсів позикового капіталу
	зменшенням ризику небезпеки фінансової нестійкості підприємства	
Залучені фінансові ресурси	збільшення фінансового потенціалу підприємства за необхідності суттєвого піднесення темпів зростання обсягів виробництва	складність залучення коштів, оскільки існує залежність від рішень кредиторів, які за будь-яких негативних обставин узагалі можуть відмовити підприємству у коштах
	можливість збільшення приросту рентабельності власного капіталу за рахунок забезпечення розширеного відтворення виробництва	необхідність надання відповідних гарантій, зокрема страхових компаній, інших суб'єктів господарювання, або застави
		зниження норми прибутку активів, оскільки прибуток підприємства зменшується на суму сплачених відсотків за кредит; зниження фінансової стійкості підприємства

У процесі формування фінансових ресурсів підприємств важливу роль відіграє їх збалансованість і визначення оптимальної структури їхніх джерел. Теоретичний виклад та практичне застосування методів оптимізаційного інструментарію вибору структури ресурсів, розрізняється в різних вчених і диференціюється в залежності з обраним критерієм оптимізації.

При виборі оптимальної стратегії фінансування слід обрати таку сукупність чітко визначених сум грошових коштів із конкретних джерел, з деталізацією їх як по періодах надходження, так і по періодах повернення, що забезпечить фінансування підприємства в повному обсязі, згідно з визначеними потребами при мінімальних виплатах за користування фінансовими ресурсами та виконанні необхідних умов та обмежень.

1.3. Управління активами як чинник ефективного розвитку підприємства

Сучасна фінансова наука характеризується відсутністю єдиних теоретичних та практичних підходів до управління активами підприємств. Складність управління активами визначається їх структурою. Раціональне управління активами здатне покращити фінансову стабільність підприємств, виробити перспективну фінансову стратегію та забезпечити підвищення їхньої конкурентоспроможності. Фінансовий успіх суб'єкта господарювання досягається збалансованим розвитком усіх компонентів управління. Комплекс цих елементів формує фінансову стратегію, яка в свою чергу являє собою єдність цілей та механізм їх досягнення.

На основі здійсненого аналізу навчальної літератури сформовано підхід до системи управління активами підприємства (рис. 1.6).

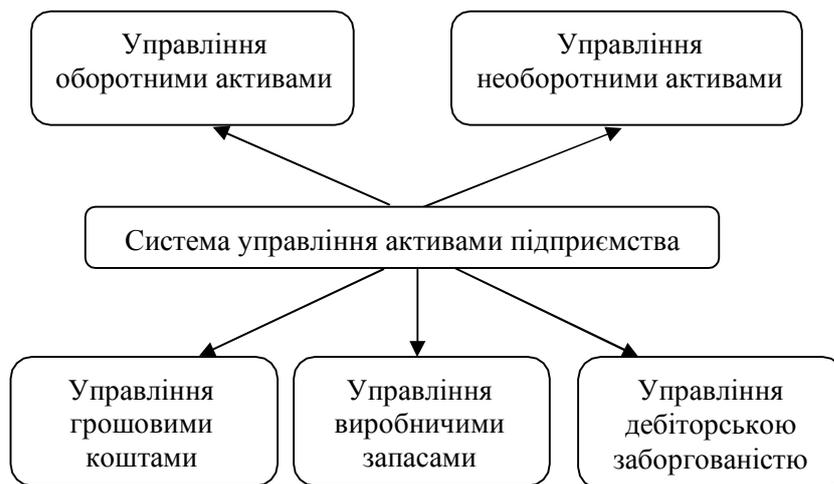

Рис. 1.6. Структурна система управління активами підприємства

Аналіз рисунку 1.6 свідчить, що управління активами на будь-якому підприємстві є важливим елементом, який охоплює широкий спектр завдань. Також слід зазначити, що політики управління грошовими коштами, виробничими запасами та дебіторської заборгованості входять у загальну систему політику управління оборотними активами. Тому ми будемо

розглядати управління активами як таке, що складається з двох основних блоків – управління оборотними та необоротними активами.

Як зазначає Л. Коваленко, основне завдання управління необоротними активами полягає у забезпеченні своєчасного оновлення основних виробничих фондів та високої ефективності їх використання.

І, навпаки, політика управління оборотними активами відзначається значною маневреністю, можливістю активного впливу на їх розмір, склад, структуру, оборотність, ліквідність та прибутковість [6, с.271]. Саме тому вважається, що в процесі управління оборотними активами вирішується ширше коло завдань саме в плані фінансового менеджменту

В свою чергу Т. Момот вважає що управління оборотними активами – це складова цілісної системи управління підприємством, пов'язаного з прийняттям рішень стосовно грошових потоків у короткостроковому періоді.

А управління нематеріальними (необоротними) активами підприємств – це система обґрунтування та реалізації управлінських рішень, що стосуються вибору, придбання (створення), оцінки та використання нематеріальних активів з метою підвищення ефективності їх використання та діяльності підприємства [2, с. 119].

За словами Т. Мельник, політика управління необоротними активами являє собою частину загальної фінансової стратегії підприємства і полягає у фінансовому забезпеченні своєчасного їх оновлення та високої ефективності використання. При розгляді динаміки обсягу необоротних активів підприємства доцільно проводити порівняльний аналіз темпів їх зростання з темпами зростання обсягів виробництва і реалізації продукції, обсягом оборотних активів підприємства.

Головною метою політики управління оборотним капіталом є визначення обсягу і структури поточних активів та джерел їх фінансування і співвідношення між ними, достатнього для забезпечення довгострокової виробничої й ефективної фінансової діяльності підприємства. Крім того,

важливим є забезпечення достатнього рівня для стабільної господарської діяльності [7, с.107].

Аналіз даних визначень та трактувань дає нам змогу зробити певні висновки стосовно специфіки управління активами підприємства в залежності від їх виду:

– так, спільним є те, що названі автори вважають, що управління як оборотними, так і необоротними активами є частиною загальної фінансової стратегії. І тут з ними не можна не погодитися, так як управління оборотними активами пов'язане з безпосереднім рухом грошових коштів та станом платоспроможності будь-якого підприємства. Тобто, управління оборотними активами включає в себе підтримання достатнього рівня ліквідності підприємства, підтримання його ефективної фінансової діяльності та оптимізації структури джерел їх функціонування;

– слід також зауважити, що управління оборотними активами пов'язане більшою мірою з поточною діяльністю підприємства і управління поточними активами, що свідчить про необхідність підвищення його ефективності в короткостроковому періоді. Тим паче, коли мова йде про максимізацію грошових залишків та піднесення рівня платоспроможності підприємства та коли необхідно використовувати маневреність грошових потоків;

– політика управління необоротними активами має свої відмінності і це зумовлено самою специфікою даного виду активів. В цьому випадку, управління необоротними активами на будь-якому підприємстві пов'язане з оновленням виробничих фондів, ефективним їх використанням та підвищенням рівня рентабельності. Звичайно, управління необоротними активами також пов'язане з фінансовою діяльністю підприємства, але в довгостроковому періоді воно не так залежне від неї і не потребує значної маневреності. Тут не слід забувати й про порівняльний аналіз темпів зростання виробничих фондів з темпами зростання обсягів виробництва, потрібно постійно проводити аналіз коефіцієнтів рентабельності та виробничої віддачі.

Політика управління і оборотними, і необоротними активами має на меті одне – стабільний розвиток підприємства та збільшення його прибутковості. Але зазвичай, їхні цілі та завдання мають свої певні відмінності, і можна зробити висновок, що політика управління оборотними активами більша прив’язана до фінансового менеджменту, так як має більше залучення до управління грошових потоків на підприємстві. Проте важливість цих обох видів управління не треба порівнювати або оцінювати – в системі фінансового управління компанією вони повинні працювати комплексно та взаємоорганізовано.

Тепер, розглянемо комплекс завдань, що стоять перед фінансовим менеджментом, які він повинен виконати задля ефективної діяльності підприємства. Зобразимо графічно цілі управління активами підприємства на рисунку 1.7.

Рис. 1.7. Цілі управління активами підприємства

Виконання цілей та завдань, які зображені на рисунку 1.7, дозволить українським підприємствам вийти на якісно новий рівень управління їхніми

активами. В умовах перехідної економіки, підвищення ефективності використання активів дасть змогу багатьом підприємствам вийти на новий рівень конкурентоспроможності.

На рисунку 1.7 також здійснено основний акцент на розподіл завдань для оборотних та необоротних активів. Така постановка цілей дозволить раціональніше використовувати наявні ресурси підприємства (фінансові, трудові) для удосконалення процесу управління активами.

Крім того, вкрай важливим є дотримання деяких принципів та засад управління, які додатково будуть сприяти підвищенню його ефективності. Необхідно зазначити, що найважливішими з них є наступні:

1. Управління має бути комплексним. Складність управління вимагає охоплення всіх ланок та сторін бізнесу, всебічного вивчення причинно-наслідкових залежностей у діяльності підприємства.

2. Одна з вимог до менеджменту - забезпечити системний підхід, коли кожен досліджуваний об'єкт розглядається як складна динамічна система, яка включає в себе ряд елементів, певним чином пов'язаних один з одним та із зовнішнім середовищем.

3. Управління активами має бути об'єктивним, конкретним та точним. Він повинен бути заснований на достовірній та перевірній інформації, що дійсно відображає об'єктивну реальність, а висновки мають бути обґрунтовані точними аналітичними розрахунками.

4. Управління покликане бути дійовим, активно впливати на процес діяльності підприємства і його результати [4, с. 208].

5. Управління повинне мати науковий характер, тобто базуватись на основах економічної науки, а також враховувати конкретні умови розвитку національних економік, використовувати прогресивні методи фінансово-економічних досліджень та математичного моделювання.

6. Управління активами має виконувати завдання як тактичного, так і стратегічного характеру. Це викликане структурою активів та необхідністю поєднувати ці два напрями, задля нормального функціонування

підприємства. Вони повинні бути взаємозв'язаними та ефективно доповнювати один одного. Це саме стосується і стратегічного та тактичного планування в процесі управління активами.

7. Використання контролю в процесі управління є необхідним аспектом. Він дозволяє своєчасно виявляти помилки в процесі функціонування підприємства, аналізувати їх та приймати відповідні рішення стосовно їх коригування та прийняття управлінських рішень.

Висновки до розділу 1

Проаналізувавши підходи до трактування категорії «активи» в нормативних документах України, слід відмітити, що законодавчі документи, які регулюють бухгалтерський облік, не використовують поняття «майно», проте це поняття наявне в господарському та цивільному законодавстві.

Між вітчизняними науковцями також відсутня єдність щодо трактування категорії «активи». У економічних словниках актив розглядається як власність суб'єкта господарювання. У бухгалтерських джерелах актив визначають як майно, що належить підприємству або ж як ресурси, які перебувають під контролем суб'єкта господарювання. Вважаємо, що трактування активів як власності та майна тотожні, адже відображають відносити власності.

Отже, розглянувши та узагальнивши підходи науковців до трактування поняття «активи» вважаємо, що під активами підприємства слід розуміти сукупність матеріальних і нематеріальних цінностей підприємства, які мають грошову оцінку, а також вартостей, у вигляді зносу, резерву, гудвілу тощо, формування та використання яких призведе до отримання економічних вигод у майбутньому. В вищенаведеному визначенні закріплено матеріально-речова і нематеріальна форма активів, а також їх належність підприємству, здатність приносити дохід в майбутньому.

Детально розглянуто класифікацію активів підприємства, зокрема за формою функціонування активів, за характером участі в господарському процесі та швидкістю обороту, за характером обслуговування окремих видів діяльності, за характером фінансових джерел формування активів, за характером володіння активами, за ступенем ліквідності.

Досліджено внутрішні та зовнішні джерела фінансування активів підприємства. При виборі оптимальної стратегії фінансування слід обрати таку сукупність чітко визначених сум грошових коштів із конкретних джерел, з деталізацією їх як по періодах надходження, так і по періодах повернення, що забезпечить фінансування підприємства в повному обсязі, згідно з визначеними потребами при мінімальних виплатах за користування фінансовими ресурсами та виконанні необхідних умов та обмежень.

На сучасному етапі розвитку економіки, активи є одним з найважливіших факторів будь-якого виробництва, їх склад і ефективність використання прямо впливає на кінцевий результат господарської діяльності підприємства. Ефективна політика управління активами дає підприємству велику кількість переваг, робить його фінансову діяльність стабільною, забезпечує високу конкурентоспроможність на ринку у довгостроковому періоді. Забезпечення високого рівня ліквідності активів, їх своєчасного оновлення, раціональності їх використання та оптимізації структури джерел фінансування є першочерговими завданнями для більшості українських підприємств. Важливим завданням є виокремлення управління оборотними та необоротними активами, що дозволить ефективніше використовувати ресурси підприємства та підвищувати рівень ефективності управлінських рішень. Виконання даних пунктів зробить вітчизняні підприємства більш конкурентними зокрема та національної економіки загалом.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА АНАЛІЗУ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Завдання, основні напрями та інформаційне забезпечення аналізу ефективності управління активами підприємства

Фінансове становище підприємства великою мірою залежить від можливості та правильності вкладення коштів у активи. У процесі роботи підприємства вартість активів та його структура постійно змінюються.

Аналіз активів підприємства передбачає проведення аналізу складу активів та його структури, вивчення джерел формування активів, зміни складових активів і джерел їх формування.

Основними методами аналізу активів є вертикальний і горизонтальний методи, які застосовуються до аналізу балансу, а також метод фінансових коефіцієнтів.

Характеристику про якісні зміни в структурі активів та їх джерел можна отримати за допомогою вертикального та горизонтального аналізу звітності.

Вертикальний і горизонтальний аналіз на основі фінансової звітності доцільно проводити саме на початковому етапі економічного аналізу діяльності підприємства. Його дуже часто можна розглядати як допоміжний етап, на якому виявляються ті аспекти, які вимагатимуть поглибленого та всебічного аналізу у майбутньому. Вертикальний аналіз дозволяє виявити найбільш важливі складові нерухомості та джерела фінансування для компанії з урахуванням специфіки галузі, а горизонтальний аналіз показує найбільш значущі зміни у структурі активів та напрямках фінансування у певний період часу..

Горизонтальний (трендовий) аналіз є складовою системи фінансового аналізу, яка полягає у вивченні динаміки окремих фінансових показників у часі. У процесі цього аналізу розраховують темпи зростання (приросту)

окремих показників за декілька періодів і визначають загальні тенденції їх зміни (тобто тренд).

Основними формами горизонтального (трендового) аналізу є:

- порівняння фінансових показників звітної періоду (року, кварталу, місяця) із показниками попереднього періоду;
- порівняння фінансових показників за звітний період із показниками за аналогічний період попереднього року (наприклад, показників за квітень базового року з аналогічними показниками за квітень попереднього року);
- порівняння фінансових показників за кілька попередніх періодів виявлення тенденцій їх розвитку (визначення лінії тренду в динаміці) [21].

Вертикальний (структурний) аналіз показує структуру засобів підприємства і їх джерел. Необхідність і доцільність проведення вертикального аналізу зумовлюють дві основні причини:

- перехід до відносних показників дозволяє порівнювати між компаніями економічний потенціал та результати діяльності компаній, що відрізняються за використовуваними ресурсами та іншими показниками;
- відносні показники певною мірою згладжують негативні наслідки інфляційних процесів, які можуть суттєво спотворити абсолютні показники річної фінансової звітності.

В умовах інфляції цінність результатів горизонтального аналізу знижується.

Аналіз доцільно розпочинати з побудови агрегованого балансу за три роки, який дозволить представити в найбільш загальному вигляді структурно-майновий стан підприємства. Агрегований баланс складають: аналіз динаміки змін статей балансу (горизонтальний аналіз) і визначення його структури (вертикальний аналіз).

Актуальність агрегування балансу проявляється у зручності виявити основні тенденції в динаміці фінансового стану підприємства на противагу

проведення діагностики безпосередньо за формами фінансових звітів, що являє собою досить трудомістку процедуру.

Агрегований баланс більш зручний для читання, він дозволяє виділити важливі елементи, на основі яких аналізується фінансовий стан підприємства. На підставі агрегованого балансу розраховуються показники, що характеризують діяльність обраного підприємства – коефіцієнти ліквідності, фінансової стійкості, оборотності та ін.

Метою аналізу цього типу балансу є отримання попереднього розуміння про структуру та динаміку найважливіших показників компанії. І тому показники балансу згруповані у вісім основних груп, у своїй класифікація активів здійснюється за рівнем ліквідності, а пасивів – за рівнем терміновості платежів. Групи повинні формуватися з урахуванням коригування їх складу, виходячи з ліквідності активів та строків погашення зобов'язань, які встановлюються на підставі даних бухгалтерського балансу.

Агрегований баланс має форму аналітичної таблиці, які характеризують як структуру активів підприємства та їх джерел, так і динаміку окремих його показників (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Структура активів підприємства і джерел їх формування

Показники	Значення показника				Зміни	
	на початок року	у % до валюти балансу	на кінець року	у % до валюти балансу	(гр.4 – гр.2)	(гр.4 : гр.2)
1	2	3	4	5	6	7
Актив						
Необоротні активи						
Поточні активи, всього						
з них: запаси, в тому числі: виробничі запаси готова продукція інші						
Ліквідні активи, всього: в тому числі:						
Векселі одержані						
Дебіторська заборгованість						

Поточні фінансові інвестиції						
Грошові кошти та їх еквіваленти						
Інші оборотні активи						
Витрати майбутніх періодів						
Пасив						
Власний капітал						
Позикові кошти, всього: з них:						
Довгострокові зобов'язання						
Короткострокові зобов'язання, всього:						
в тому числі:						
– кредити банку						
– розрахунки з кредиторами						
– інші короткострокові зобов'язання						
Валюта балансу						

На цій стадії аналізу формується уявлення про діяльність підприємства, виявляються зміни у складі його активів та джерел, встановлюється взаємозв'язок різних показників. Для цього визначається співвідношення окремих статей активу та пасиву балансу, їх питома вага у загальній сумі (валюті) балансу, величина відхилень у структурі основних статей балансу. баланс розраховується проти попереднім періодом.

Загальна сума змін валюти балансу поділена на складові, що дозволяє зробити попередні висновки про характер руху у складі активів, джерел їх освіти та взаємозалежності. Так, в процесі аналізу змін в складі довгострокових (необоротних) і поточних (оборотних) засобів розглядається во взаємозв'язку із змінами в зобов'язаннях підприємства.

Структура вартості активів дає загальну уяву про фінансовий стан підприємства. Вона показує частку кожного елемента в активах і співвідношення позикових і власних коштів підприємства в пасивах. В структурі вартості активів відображається специфіка діяльності кожного

підприємства. Слід пам'ятати, що не можна порівнювати структуру підприємств різних галузей господарства. Але аналіз її динаміки впродовж якогось періоду на конкретному підприємстві необхідний.

Основні питання, які необхідно з'ясувати при аналізі активів підприємства:

1. Загальна оцінка структури активів активів.
2. Аналіз виробничого потенціалу, перш за все, основних засобів.
3. Аналіз складу і динаміки оборотних коштів.
4. Аналіз джерел майна і наявності власних оборотних коштів.
5. Аналіз основних коефіцієнтів, що характеризують майновий стан підприємства.

Активи підприємства становлять виробничі і невиробничі фонди, а також інші цінності, вартість яких відображається в самостійному балансі підприємства.

Джерелами формування активів підприємства є :

- грошові та матеріальні внески засновників;
- дохід, отриманий від продукції, послуг, інших видів економічної діяльності;
- дохід від цінних паперів;
- позички від банків та інших кредиторів;
- капітальні вкладення та дотації з бюджету;
- майно, придбане іншими органами, організаціями та громадянами у встановленому законом порядку;
- інші джерела, які не заборонені законодавством України.

Таким чином, у ході аналітичного забезпечення майнового стану підприємства можуть використовуватися найрізноманітніші прийоми, методи та моделі аналізу, їхня кількість та ширина застосування залежать від конкретних цілей аналізу та визначаються його завданнями в кожному конкретному випадку.

2.2. Порядок проведення аналізу складу та структури активів

Аналіз динаміки складу і структури активів дає можливість визначити величину абсолютного та відносного збільшення чи зменшення як усього майна, так і окремих його видів. Збільшення (зменшення) активу свідчить про розширення (скорочення) діяльності підприємства.

Аналізуючи причини збільшення вартості активів підприємства, необхідно враховувати вплив інфляції, високий рівень якої приводить до значних відхилень номінальних даних балансового звіту від реальних.

Спад економічної активності може бути викликаний зниженням платоспроможного попиту на товари, роботи та послуги цього підприємства, обмеженням доступу на ринки сировини, матеріалів, напівфабрикатів або включенням дочірніх підприємств до активу. господарський оборот з допомогою материнської компанії. Зміни у структурі активів створюють певні можливості для основної (операційної) діяльності та впливають на ротацію загальних активів.

Найбільш загальну структуру активів характеризує коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів.

Значення цього показника багато в чому обумовлено галузевою характеристикою обігу коштів підприємства. У ході внутрішнього аналізу структури активів необхідно виявити причини різкої зміни коефіцієнта (за його наявності) протягом звітного періоду.

Характеристики структурної динаміки відбивають участь ролі кожного типу власності у спільній зміні сукупного активу. Його аналіз дозволяє зробити висновок, які активи вкладені знову залучені фінансові ресурси чи які активи зменшилися через вплив фінансових ресурсів.

Для оцінки складу і структури майна підприємства складають таблицю (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Оцінка складу та структури активів підприємства

Розміщення майна	На початок року		На кінець року		Зміни за рік		% до зміни підсумку активу балансу
	тис. грн	% до підсумку	тис. грн	% до підсумку	тис. грн	% до початку року	
Імобілізовані засоби (необоротні активи) Нематеріальні активи							
Основні засоби							
Незавершене будівництво							
Довгострокові фінансові інвестиції							
Інші необоротні активи							
Всього							
Мобільні засоби (оборотні активи) Запаси							
Розрахунки з дебіторами							
Короткострокові фінансові вкладення							
Грошові кошти							
Інші оборотні активи							
Всього							
Витрати майбутніх періодів							
Підсумок							

Ключовим показником першого етапу аналізу фінансового стану компанії є порівняння швидкості зростання обороту (обсягу продажів) з темпом зростання обсягу сукупних активів. Коли перший показник вищий за другий, можна зробити висновок, що компанія правильно і раціонально регулює свої активи.

Таким чином, в активі балансу відображаються виробничий потенціал, що дозволяє здійснювати основну (операційну) діяльність компанії та, з

іншого боку, активи, що створюють умови для здійснення інвестиційної та фінансової діяльності. Ці види діяльності тісно пов'язані. Тому після загальної оцінки динаміки складу та структури активів необхідно детально оцінити стан, рух та умови конфігурації кожного типу корпоративного активу.

Спочатку оцінюються довгострокові активи. Під основними засобами (основними засобами) підприємства розуміються сукупність всіх майнових прав підприємства, в тому числі основні засоби, нематеріальні активи, оборотні кошти. Аналіз необоротних активів доцільно проводити за допомогою аналітичної таблиці (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Оцінка необоротних активів

Актив	На початок звітного року	На кінець звітного року	Відхилення
I. Необоротні активи			
Нематеріальні активи:			
залишкова вартість			
первісна вартість			
Знос			
Незавершене будівництво			
Основні засоби:			
залишкова вартість			
первісна вартість			
знос			
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств			
інші фінансові інвестиції			
Довгострокова дебіторська заборгованість			
Відстрочені податкові активи			
Інші необоротні активи			
Усього за розділом I			

Важливою складовою необоротних активів є основні фонди, які потребують детального аналізу, адже жоден виробничий процес неможливо здійснювати лише за допомогою певних машин, обладнання. Матеріальною основою цього процесу виступають, насамперед, засоби праці, які характеризують технічний та економічний рівень розвитку суспільства й

являються необхідним елементом виробництва, обігу та надання послуг [22]. На підприємствах сукупність застосовуваних засобів праці набуває економічної форми основних виробничих засобів. Таким чином основні фонди – одна з найважливіших ключових виробництва.

Основні фонди – це частина засобів виробництва, які беруть участь у процесі виробництва за період більше 1 року, зберігаючи при цьому матеріальну форму і властивості, а також переносять свою вартість на готову продукцію частинами у вигляді амортизаційних відрахувань. Тому оцінка їх стану та ефективності використання є важливим етапом аналізу.

Співвідношення окремих груп основних фондів (ОФ) становить їх структуру (рис. 2.1).

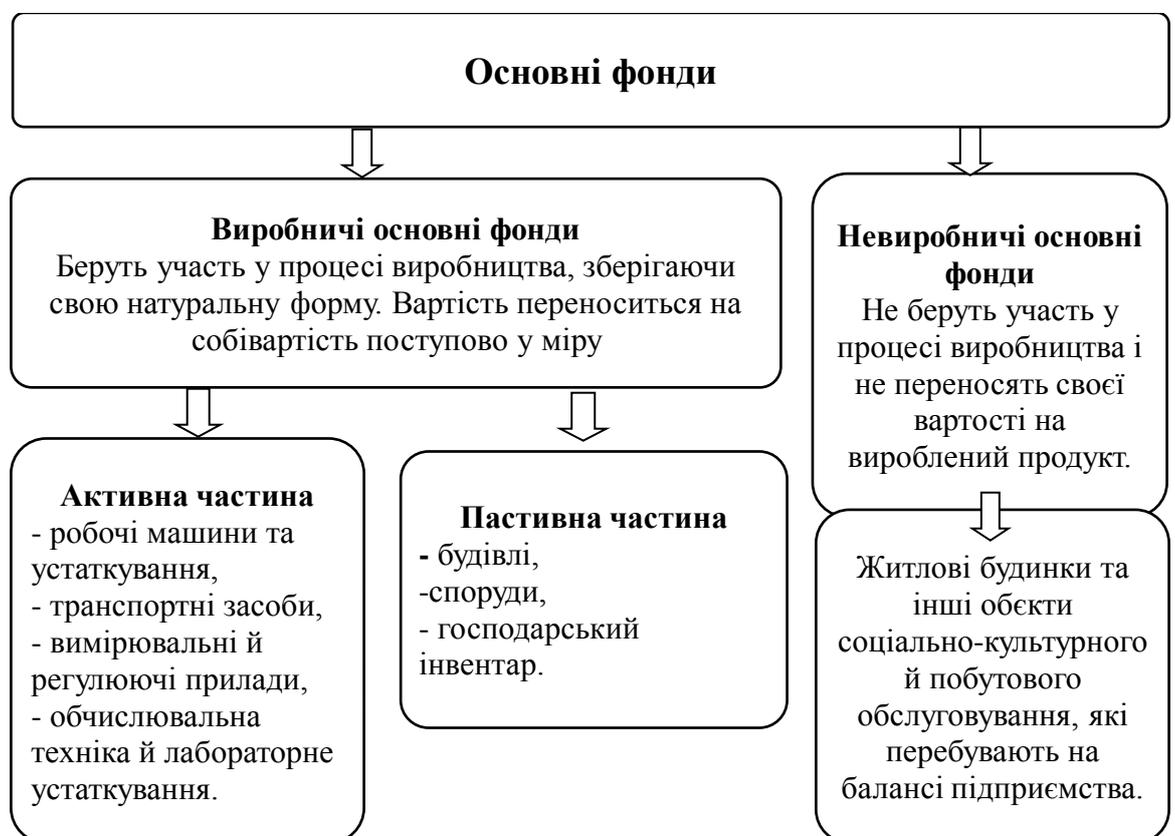

Рис. 2.1. Структура основних фондів на підприємстві

Поліпшення структури основних виробничих фондів, насамперед підвищення частки активної їх частини, сприяє зростанню виробництва,

зниженню собівартості продукції, збільшенню грошових нагромаджень підприємства [23].

2.3. Методичні підходи до оцінки ефективності використання активів підприємства

Ефективність активів обумовлена сукупністю живої та уречевленої праці. Засоби і предмети праці слугують матеріальною основою виробництва. Їх вартість відбита в активі балансу. Між забезпеченістю підприємств активами, їх раціональним використанням і результатами виробництва продукції існує прямий взаємозв'язок.

Ефективність активів визначається шляхом співставлення результату господарської діяльності з реальною величиною активів підприємства на визначену дату або з їх середньорічною вартістю, що є різними частинами цих активів.

Показники ефективності активів підприємства включають Показники стану й ефективності використання основних фондів та оборотних активів.

Показники стану й ефективності використання основних фондів можна об'єднати в три групи, які характеризують:

- 1) забезпечення підприємства основними фондами;
- 2) показники оцінки стану та руху основних фондів;
- 3) ефективність використання основних фондів.

1. Показники, які характеризують забезпеченість підприємства основними фондами, належать: майно підприємства, сума основних засобів, які є в розпорядженні підприємства, фондомісткість, фондоозброєність, коефіцієнт вартості основних фондів в активах підприємства.

1.1. Фондомісткість є величиною зворотною до фондівіддачі. Цей показник дає можливість визначити вартість основних фондів на одну гривню виробленої продукції і характеризує забезпеченість підприємства основними фондами.

За нормальних умов фондівіддача повинна мати тенденцію до

збільшення, а фондомісткість – до зменшення.

Фондомісткість розраховується за формулою:

$$K_{\text{ФМ}} = \frac{\text{ОВФ}_{\text{сер}}}{\text{ЧД}}, \quad (2.1)$$

де $K_{\text{ФМ}}$ – фондомісткість, грн/грн.;

$\text{ОВФ}_{\text{сер}}$ – середньорічна вартість основних виробничих засобів підприємства, тис. грн.;

ВР – виручка від реалізації товарів, робіт, послуг, без ПДВ, акцизів та інших відрахувань, тис. грн.

1.2. Фондоозброєність праці – вартість основних виробничих фондів, що припадає на одного працівника.

Фондоозброєність праці розраховується за формулою:

$$K_{\text{ОЗ}} = \frac{\text{ОВФ}_{\text{сер}}}{\text{ЧП}}, \quad (2.2)$$

де $K_{\text{ОЗ}}$ – фондоозброєність, тис. грн/ос.;

$\text{ОВФ}_{\text{сер}}$ – середньорічна вартість основних виробничих засобів підприємства, тис. грн.;

ЧП – чисельність персоналу підприємства, чол.

1.3. Коефіцієнт вартості основних фондів в активах підприємства розраховується за формулою:

$$K_{\text{ОЗ}} = \frac{\text{Залишкова вартість основних засобів}}{\text{ВБ}}, \quad (2.3)$$

де $K_{\text{ОЗ}}$ – коефіцієнт вартості основних фондів в активах підприємства;

ВБ – валюта балансу.

2. Стан основних фондів характеризують наступні показники:

2.1. Коефіцієнт зносу основних засобів характеризує частку вартості основних фондів, що її списано на витрати виробництва в попередніх періодах. Коефіцієнт зносу визначається відношенням суми зносу основних фондів до балансової вартості основних фондів. Показник зносу основних фондів може визначатись також у відсотках на початок і на кінець звітного періоду і дає змогу оцінити стан основних фондів.

За нормальних умов коефіцієнт зносу повинен зменшуватися.

$$K_{\text{зоз}} = \frac{З_{\text{оз}}}{П_{\text{воз}}} \quad (2.4)$$

де $K_{\text{зоз}}$ – коефіцієнт зносу основних засобів;

$З_{\text{оз}}$ – сума зносу основних засобів;

$П_{\text{воз}}$ – первісна вартість основних засобів.

2.2. Коефіцієнт придатності основних засобів розраховується за формулою:

$$K_{\text{поз}} = \frac{\text{Залишкова вартість основних засобів}}{\text{Первісна вартість}} \quad (2.5)$$

де $K_{\text{поз}}$ – коефіцієнт придатності основних засобів;

Коефіцієнт придатності показує, яка частина основних засобів придатна для експлуатації в процесі господарської діяльності.

2.3. Коефіцієнт оновлення розраховується за формулою:

$$K_{\text{ооз}} = \frac{\Phi_{\text{в0}}}{\Phi_{\text{в1}}}, \quad (2.6)$$

де $K_{\text{о}}$ – коефіцієнт оновлення основних фондів;

$\Phi_{\text{в0}}$ – вартість основних засобів, які надійшли за період, що аналізується;

$\Phi_{\text{в1}}$ – вартість основних засобів на кінець періоду, що аналізується.

Коефіцієнт оновлення основних засобів характеризує інтенсивність уведення в дію нових основних фондів. Він показує частку введених основних фондів за визначений період у загальній вартості основних фондів на кінець звітного періоду.

За нормальних умов тенденція коефіцієнта оновлення має йти до збільшення.

2.4. Коефіцієнт вибуття основних засобів показує інтенсивність вибуття основних фондів, тобто ступінь вибуття тих основних фондів, які морально застаріли, або зношені й непридатні для подальшого використання. Розраховується за формулою:

$$K_{\text{воз}} = \frac{\Phi_{\text{в1}}}{\Phi_{\text{в0}}}, \quad (2.7)$$

де $K_{\text{воз}}$ – коефіцієнт вибуття основних фондів;

$\Phi_{\text{в1}}$ – вартість основних засобів, що вибули за період, що аналізується;

$\Phi_{\text{в0}}$ – вартість основних засобів на початок періоду, що аналізується.

3. До показників, які характеризують ефективність використання основних фондів, належать:

3.1. Фондовіддача – це відношення обсягу виробництва до величини основних засобів. Характеризує ефективність використання основних виробничих фондів. Відображає суму виробленої продукції на одну гривню основних виробничих засобів і розраховується за формулою:

$$K_{\text{фв}} = \frac{\text{ЧД}}{\overline{\text{ОЗ}}}, \quad (2.8)$$

де $K_{\text{фв}}$ – фондовіддача основних засобів, грн.;

ЧД – чистий дохід;

$\overline{\text{ОЗ}}$ – середня вартість основних засобів.

3.2. Коефіцієнт рентабельності основних засобів – це відносний показник ефективності використання основних засобів. Цей показник визначається за формулою:

$$K_{\text{РОЗ}} = \frac{П_{\text{ДОП}}}{ОВФ_{\text{сер}}} * 100, \quad (2.9)$$

де $K_{\text{РОЗ}}$ – коефіцієнт рентабельності основних засобів, %;

$П_{\text{ДОП}}$ – прибуток до оподаткування, тис. грн.;

$ОВФ_{\text{сер}}$ – середньорічна вартість основних виробничих засобів підприємства, тис. грн.

3.3. Інтегральний показник економічної ефективності показує рівень ефективності основних засобів. За нормальних умов повинна відбуватися тенденція до зростання інтегрального показника, що свідчить про позитивне зрушення у використанні основних фондів.

Інтегральний показник економічної ефективності використання основних засобів розраховується за формулою:

$$I_{\text{ОЗ}} = \sqrt{\frac{K_{\text{фв}} * K_{\text{РОЗ}}}{100}}, \quad (2.10)$$

де $I_{\text{ОЗ}}$ – інтегральний показник ефективності використання основних засобів;

$K_{\text{фв}}$ – фондівіддача;

$K_{\text{РОЗ}}$ – коефіцієнт рентабельність основних засобів.

Наступною складовою майна підприємства є оборотні активи. Оборотні активи приймають одноразову участь у виробничому процесі, кардинально змінюючи при цьому свою натурально-речову форму. При цьому вартість оборотних активів повністю переноситься на знов створений продукт. Основним призначенням коштів в оборотних активах є забезпечення

безперервності виробничого процесу.

Для оцінки основних тенденцій у зміні складу оборотних активів, варто дослідити структуру оборотних активів підприємства за видами активів і визначити зміни в складі джерел фінансування оборотних активів підприємства. Необхідне обчислення розміру власного оборотного капіталу та порівняння його з попередніми періодами.

Розраховуємо показники ефективності використання оборотних активів:

1. Коефіцієнт оборотності оборотних активів (поточних активів) (K_{OOA}) показує скільки, грошових одиниць продукції приносить кожна одиниця оборотних активів:

$$K_{OOA} = \frac{ЧД}{Асер} \quad (2.11)$$

Де, ЧД - виручка від реалізації;

Асер. - середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн.

2. Коефіцієнт оборотності поточних зобов'язань ($K_{опз}$) розраховуються як відношення виручки від реалізації продукції до середньої суми поточних зобов'язань за попередній і звітній роки.

$$K_{опз} = \frac{ЧД}{ПЗ} , \quad (2.12)$$

де ЧД- виручка від реалізації продукції;

ПЗ – середньорічна вартість поточних зобов'язань, тис. грн.

3. Коефіцієнт оборотності товарно-матеріальних запасів по виручці від реалізації (K_{Oz^B}) розраховується як відношення чистої виручки від реалізації до середньої за період величини мобільних засобів (запаси, грошові кошти, розрахунки, інші оборотні активи) по балансу.

$$K_{\text{озв}} = \frac{\text{ЧД}}{З_{\text{сер}}} \quad (2.13)$$

де ЧД – виручка від реалізації;

З_{сер.} – середньорічна вартість товарно-матеріальних запасів, тис. грн..

4. Коефіцієнт оборотності виробничих запасів (K_{ОВЗ}) відображає число оборотів запасів і дозволяє виявити резерви зростання виробництва продукції. Зниження цього показника характеризує відносне зростання товарно-матеріальних запасів, що негативно впливає на фінансовий стан підприємства.

5. Коефіцієнт оборотності виробничих запасів розраховується за формулою:

$$K_{\text{ОВЗ}} = \frac{\text{ЧД}}{ВЗ_{\text{сер.}}}, \quad (2.14)$$

де ЧД – виручка від реалізації;

ВЗ_{сер.} – середньорічна вартість виробничих запасів, тис. грн.

6. Коефіцієнт оборотності готової продукції (КОГП) – це відношення чистої виручки від реалізації продукції до середньої за період величини готової продукції.

Розраховується за формулою:

$$K_{\text{огп}} = \frac{\text{ЧД}}{\text{ГПсер.}}, \quad (2.15)$$

де ЧД – виручка від реалізації;

ГП_{сер.} – середньорічний залишок готової продукції.

7. Коефіцієнт оборотності грошових засобів (K_{ОГЗ}) - це відношення виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) до грошових засобів.

$$K_{\text{огз}} = \frac{\text{ЧД}}{\text{ГЗ}_{\text{сер.}}}, \quad (2.16)$$

де ЧД – виручка від реалізації;

ГЗсер. – середньорічна вартість грошових коштів підприємства, тис. грн.

8. Коефіцієнт відволікання оборотного капіталу в дебіторську заборгованість ($K_{\text{відв.}}$) показує питому вагу дебіторської заборгованості в загальній вартості оборотних активів та розраховується за формулою:

$$K_{\text{відв.}} = \frac{\text{ДЗ}}{\text{ОА}}, \quad (2.17)$$

де ДЗ – загальна сума дебіторської заборгованості підприємства, тис. грн.;

ОА – загальна сума оборотного капіталу підприємства, тис. грн..

9. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості ($K_{\text{одз}}$) – показує, в скільки разів виручка від реалізації перевищує середній залишок дебіторської заборгованості. Кількість оборотів грошових коштів, інвестованих в дебіторську заборгованість. Розраховується за формулою:

$$K_{\text{одз}} = \frac{\text{ЧД}}{\text{ДЗ}_{\text{сер.}}} \quad (2.18)$$

де ЧД – виручка від реалізації.;

ДЗсер. – середньорічна вартість дебіторської заборгованості підприємства, тис. грн.

10. Період погашення (інкасації) дебіторської заборгованості, днів ($T_{\text{одз}}$) розраховується за формулою:

$$T_{\text{одз}} = \text{ДП} / K_{\text{одз}}, \quad (2.19)$$

де ДП – кількість днів в звітному періоді (365 днів);

$K_{\text{ОДЗ}}$ – коефіцієнт обертання дебіторської заборгованості.

11. Коефіцієнт простроченої дебіторської заборгованості ($K_{\text{ПДЗ}}$) показує питому вагу простроченої дебіторської заборгованості в загальному її об'ємі і розраховується за формулою:

$$K_{\text{ПДЗ}} = \frac{\text{ДЗ}_{\text{пр.}}}{\text{ДЗ}}, \quad (2.20)$$

де $\text{ДЗ}_{\text{пр.}}$ – сума дебіторської заборгованості, неоплаченої в передбачуваний строк, тис. грн.;

ДЗ - загальна сума дебіторської заборгованості підприємства, тис. грн.

12. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості ($K_{\text{ОКЗ}}$) показує в скільки разів собівартість реалізованої продукції перевищує середньорічний залишок кредиторської заборгованості. Розраховується за формулою:

$$K_{\text{ОКЗ}} = \frac{\text{ЧД}(\text{С}_{\text{рп}})}{\text{КЗ}_{\text{сер}}}, \quad (2.21)$$

де ЧД – виручка від реалізації. ($\text{С}_{\text{рп}}$ – собівартість реалізованої продукції, товарів, робіт, послуг, тис. грн.);

$\text{КЗ}_{\text{сер}}$ – середньорічна вартість кредиторської заборгованості підприємства, тис. грн.

13. Рентабельність оборотних активів показує скільки прибутку припадає на одиницю оборотних активів підприємства. Розраховується за формулою:

$$K_{\text{РОА}} = \text{П}_{\text{ДОП}} / \text{ОА}_{\text{сер}} * 100, \quad (2.22)$$

де $K_{\text{РОА}}$ – коефіцієнт рентабельності оборотних активів, %;

$P_{\text{Доп}}$ – прибуток до оподаткування, тис. грн.;

$O A_{\text{ср}}$ – середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн.

14. Інтегральний показник ефективності оборотних активів характеризує загальну ефективність використання оборотних активів підприємства. Розраховується за формулою:

$$I = \sqrt{\frac{K_{\text{ООА}} * K_{\text{РОА}}}{100}}, \quad (2.23)$$

де I – інтегральний показник ефективності оборотних засобів;

$K_{\text{ООА}}$ – коефіцієнт оборотності оборотних активів, грн./грн.;

$K_{\text{РОА}}$ – коефіцієнт рентабельності оборотних активів, %.

В процесі аналізу ефективності використання майна підприємства доцільно використовувати також ряд показників, що характеризують рентабельність роботи підприємства як комплексний показник, який характеризує його прибутковість.

Висновки до розділу 2

Невід’ємним компонентом системи управління майном підприємства є аналіз, який забезпечує обґрунтованість прийнятих рішень в фінансово-економічній сфері. Саме фінансовий аналіз як система спеціальних знань, що дозволяє накопичувати, трансформувати і обробляти інформацію фінансового характеру та оцінювати результати її обробки. Аналіз майна підприємства передбачає проведення аналізу складу майна та його структури, вивчення джерел формування майна, зміни складових майна і джерел його формування.

Основними методами аналізу майна є вертикальний і горизонтальний методи, які застосовуються до аналізу балансу, а також метод фінансових коефіцієнтів. В процесі аналізу ефективності використання майна підприємства доцільно використовувати також ряд показників, що характеризують рентабельність роботи підприємства як комплексний показник, який характеризує його прибутковість.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ТА СТРУКТУРИ АКТИВІВ АТ «ПОЛТАВАХОЛОД»

3.1. Загальна характеристика діяльності АТ «Полтавахолод»

На підставі наказу фонду державного майна України № 49 від 24 червня 1996 року було приватизовано державне торгівельно-виробниче підприємство «Полтавахолод», внаслідок чого було створено відкрите акціонерне товариство «Полтавахолод». Протоколом від 27 липня 2018 року товариство змінило своє найменування з публічного акціонерного товариства «Полтавахолод» на акціонерне товариство «Полтавахолод» у зв'язку з приведенням статуту у відповідність до закону України «Про акціонерні товариства» згідно рішення загальних зборів акціонерів товариства. Товариство є юридичною особою приватного права. Розташоване за адресою м. Полтава, вул. Зіньківська, 51/2.

Товариство керується у своїй діяльності та здійснює свою діяльність на підставі Конституції України, Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України, Закону України «Про акціонерні товариства», інших законів та актів законодавства України, цього Статуту та внутрішніх документів Товариства.

Товариство має самостійний баланс, має право відкривати поточні (розрахункові), вкладні (депозитні), інвестиційні, валютні рахунки, рахунки зі спеціальним режимом використання, а також інші рахунки в банках та інших кредитних й фінансових установах як на території України, так і за її межами в порядку визначеному законодавством.

Товариство самостійно відповідає за своїми зобов'язаннями всім належним йому майном, на яке у відповідності до чинного законодавства може бути звернено стягнення. Товариство здійснює вільний вибір видів господарської діяльності, самостійно формує програми та напрями своєї

діяльності, обирає постачальників та споживачів продукції, робіт і послуг, якщо інший порядок вибору видів діяльності, постачальників та споживачів продукції, робіт і послуг не передбачений чинним законодавством. Товариство самостійно визначає ціни на власну продукцію (товари, послуги, роботи), якщо інше не передбачено ліцензійними умовами щодо окремих видів діяльності, які здійснює Товариство та законодавством України. Організація та здійснення обліку результатів власної фінансово-господарської діяльності проводиться товариством самостійно.

Метою діяльності Товариства є одержання прибутку на основі здійснення виробничої, комерційної, посередницької та іншої діяльності, в порядку та за умов, визначених чинним законодавством і Статутом. Предметом діяльності Товариства є:

- виробництво, переробка та реалізація сільськогосподарської продукції, в тому числі в рослинництві, тваринництві, птахівництві, виробництво продуктів харчування з власної, покупної та давальницької сировини;

- оптова і роздрібна торгівля (у тому числі комісійна і консигнаційна) харчовими продуктами, харчовими добавками, напоями, парфумами, а також косметичними виробами, промисловою продукцією, автомобілями, всіма іншими товарними групами на території України та за її межами;

- виробництво та реалізація морозива;

- виробництво та реалізація маргарину і подібних харчових жирів;

- виробництво та реалізація сухарів, печива, пирогів і тістечок тривалого зберігання;

- виробництво та реалізація макаронних виробів;

- виробництво та реалізація прянощів та приправ;

- виробництво та реалізація інших харчових продуктів;

- переробка молока, виробництво та реалізація масла та сиру;

- зберігання продукції на складах;

- оптова та роздрібна торгівля рибою, морепродуктами та молюсками;
- промислове виробництво риби: переробка та консервування риби, ракоподібних та молюсків, охолодження, заморожування, сушка, коптіння, соління, вимочування в розсолі, консервування тощо;
- виробництво рибної продукції, продуктів із ракоподібних та молюсків, вареної риби, рибного філе, ікри, штучної ікри тощо;
- виробництво різноманітних страв із риби та інших морепродуктів;
- виробництво харчових концентратів (дегідратів): супів, включаючи рибних бульйонів, сухих сніданків, інших обідніх страв та киселів та інших;
- вирощування, переробка та реалізація оптом і в роздріб овочів, фруктів і ягід(в тому числі дикоростучих), горіхів (грецьких, мигдалю, фісташок, фундука, лісних горіхів та інших), плодів каштану благородного, цитрусових, субтропічних культур, маслин, культур для виробництва напоїв та пряностей тощо.

Зокрема, підприємство виробляє та реалізує такі товари: морозиво «Арлекіно», «Ялинка», «Лідер», «Полтавське з горіхами», «Сендвич», «Сімейне», «Факел», «Каштан». А також серед продукції, що виробляється підприємством є: торти, кекси, масло, спреди, маргарин, закуски та інша продукція.

Відповідно до мети діяльності Товариства, що визначена цим Статутом, Товариство може здійснювати інші види господарської діяльності, якщо вони не заборонені законодавством.

Статутний капітал Товариства становить 2464867 гривень 25 копійок. Він поділений на 9859469 просту іменну акцію номінальною вартістю 25 копійок кожна акція. Статутний капітал Товариства може бути збільшений шляхом підвищення номінальної вартості акцій або розміщення додаткових акцій існуючої номінальної вартості у порядку, встановленому чинним законодавством України.

Акція Товариства – це випущений Товариством цінний папір без встановленого строку обігу, що засвідчує корпоративні права акціонера щодо Товариства. Акції Товариства є неподільними. Товариство розміщує прості іменні акції. Емісія акцій або інших цінних паперів, які можуть бути конвертовані в акції, здійснюється виключно за рішенням Загальних зборів.

Акції Товариства розміщуються за ціною визначеною відповідно до вимог чинного законодавства. Загальні збори мають право прийняти рішення про розміщення привілейованих акцій у розмірі не більш 25 відсотків статутного капіталу Товариства. Таке рішення є підставою для проведення відповідної емісії та подальшого внесення змін до Статуту Товариства щодо збільшення статутного капіталу Товариства. Акції Товариства існують в бездокументарній формі.

Товариство здійснює свою діяльність на основі власного майна та/або майна, що знаходиться у користуванні Товариства. Майно Товариства складають основні засоби та фонди, обігові кошти, цінні папери, а також інші оборотні та необоротні активи й цінності, вартість яких обліковується та відображається в балансі Товариства або враховуються в інших, передбачених законодавством, формах обліку майна Товариства.

Товариство є власником:

1. Майна, цінних паперів, майнових та немайнових прав, яким була здійснена оплата акцій Товариства.
2. Одержаних доходів.
3. Продукції, виробленої Товариством у результаті господарської діяльності.
4. Іншого майна, набутого на підставах, не заборонених чинним законодавством України.

Джерелами формування майна Товариства є:

1. Майно, яким була здійснена оплата акцій Товариства при розміщенні акцій Товариства під час заснування Товариства та/або додаткових емісій акцій Товариства.

2. Доходи, одержані від реалізації продукції (товарів), робіт, послуг, а також від здійснення інших видів господарської діяльності
3. Доходи від цінних паперів.
4. Капітальні вкладення та дотації з бюджетів..
5. Надходження від продажу (оренди, лізингу тощо) майна, що належить Товариству.
6. Майно придбане Товариством.
7. Кредити, позики, позички у національній та іноземній валюті, товарні кредити.
8. Пожертвування та подарунки підприємств, установ, організацій, інших юридичних осіб та фізичних осіб.
9. Інші джерела, не заборонені чинним законодавством України.

Порядок розподілу прибутку і покриття збитків Товариства визначається рішенням Загальних зборів відповідно до чинного законодавства України та цього Статуту. Прибуток, що залишається після сплати податків та інших обов'язкових платежів з прибутку, є чистим прибутком.

За рахунок чистого прибутку, що залишається в розпорядженні Товариства:

- а) виплачуються дивіденди, відрахування від чистого прибутку;
- б) створюється та поповнюється резервний капітал;
- в) покриваються збитки минулих періодів;
- г) накопичується нерозподілений прибуток;
- д) створюються та поповнюються фонди Товариства.

Товариство має право за рішенням Загальних зборів формувати резервний капітал у розмірі не менше 15 % власного статутного капіталу. Резервний капітал формується шляхом щорічних відрахувань від чистого прибутку або за рахунок нерозподіленого прибутку. Кошти резервного капіталу можуть використовуватись для покриття збитків Товариства та на інші напрями, передбачені законодавством.

Управління діяльністю та контроль за фінансово-господарською діяльністю Товариства здійснюють його органи, склад і порядок обрання (призначення) яких визначається цим Статутом та чинним законодавством України. Органами Товариства є:

1. Вищий орган Товариства – Загальні збори.
2. Наглядова рада.
3. Виконавчий орган Товариства (одноосібний) – Генеральний директор.
4. Ревізійна комісія.

Органи Товариства діють в межах своїх повноважень та компетенції, що визначається цим Статутом та законодавством.

Посадовими особами органів Товариства є фізичні особи – Голова та члени Наглядової ради, голова та члени Ревізійної комісії, Генеральний директор [1].

3.2. Аналіз структури та динаміки активів підприємства

Основним джерелом інформації, яка може бути використана для оцінки активів суб'єкта господарювання, є форма річної фінансової звітності №1 «Баланс» – звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал [2].

Оскільки структура активів та джерел їх формування на підприємстві у ході його виробничої діяльності постійно змінюється доцільним є дослідження структури і динаміки фінансового стану підприємства за допомогою аналітичного балансу, який будується шляхом агрегування окремих однорідних за складом елементів балансових статей та доповнення балансу показниками структури, динаміки та структурної динаміки складових майна та джерел їх фінансування [5].

Так, в процесі аналізу активів підприємства використовують прийоми горизонтального та вертикального аналізу. Горизонтальний аналіз ґрунтується

на побудові аналітичних таблиць, у яких окрім абсолютних показників обчислюються відносні темпи зростання [3]. Найпоширеніші форми горизонтального аналізу:

- порівняння фінансових показників звітного і попереднього періоду;
- порівняння фінансових показників звітного періоду з показниками аналогічного періоду минулого року;
- порівняння фінансових показників за декілька попередніх періодів для виявлення тенденції їх зміни [6].

За допомогою вертикального (структурного) аналізу визначають структуру майна підприємства та його джерел, шляхом розрахунку частки підсумкових показників у валюті балансу. Основними формами вертикального аналізу є:

- структурний аналіз активів;
- структурний аналіз капіталу;
- структурний аналіз грошових потоків [6].

Побудова аналітичних таблиць, які поєднують в собі елементи горизонтального і вертикального аналізу, часто використовується на практиці, адже такі таблиці дають змогу охарактеризувати як структуру активів підприємства та його джерел, так і їх динаміку [3].

Проте, структура активів дає лише загальне уявлення про фінансовий стан, показуючи частку кожного елемента в активах та пасивах підприємства. Структурний аналіз дає можливість оцінити стан активів і наявність коштів для погашення своїх зобов'язань [3]. Тоді як за допомогою аналізу динаміки складу і структури активів можна дослідити розмір абсолютного чи відносного приросту (зменшення) активів підприємства в цілому та його видів зокрема. Приріст або зменшення активу свідчить відповідно про розширення або звуження діяльності підприємства. Показники структурної динаміки відображають динаміку частки кожного елемента майна в сумі активів [4].

Вертикальний аналіз має дві суттєві переваги:

- дозволяє проводити міжгосподарські порівняння економічного

потенціалу і результатів діяльності підприємств які відрізняються між собою за величиною ресурсів та ін.;

– відносні показники в певній мірі згладжують негативний вплив інфляційних процесів, які знано спотворюють абсолютні показники.

Загальна оцінка стану активів підприємства здійснюється за допомогою аналізу балансу та складається з наступних етапів:

- визначення валюти балансу та його динаміки;
- аналіз структури, динаміки та структурної динаміки активів підприємства;
- аналіз структури та динаміки активів підприємства;
- аналіз джерел активів підприємства;
- складання аналітичного висновку щодо аналізу структури та динаміки активів підприємства [7, 4].

Аналіз динаміки складу і структури активів дає змогу встановити розмір абсолютного чи відносного приросту як всього майна підприємства, так і окремих його видів. Приріст (зменшення) активу свідчить про розширення (звуження) діяльності підприємства.

Так, показники структурної динаміки відображають динаміку участі кожного виду майна в загальній сумі сукупних активів.

В цілому аналіз активів підприємства дає змогу зробити висновок про те, які активи сформувалися за рахунок надходження фінансових ресурсів, а які – зменшились за рахунок відпливу останніх.

Аналізуючи структурні зміни в активі і пасиві балансу, можна визначити:

- через які джерела в основному відбувся приплив коштів на підприємство;
- в які активи ці кошти були вкладені

В ході аналізу необхідно звернути увагу на наявність «хворих» статей балансу та на основні ознаки покращення якості балансу (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Позитивні та негативні риси фінансового стану підприємства [8]

«Хворі» статті балансу	Ознаки покращення фінансового стану
1	2
Наявність непокритих збитків	Збільшення валюти балансу в кінці звітного періоду;
Скорочення суми нерозподіленого прибутку	Відсутність різких змін у значеннях окремих статей балансу;
Наявність неоплаченого капіталу	Збільшення статутного капіталу;
Наявність вилученого капіталу	Збільшення нерозподіленого прибутку;
Скорочення резервного капіталу	Збільшення резервного капіталу;
Сумнівні борги	Відносна рівновага дебіторської заборгованості з кредиторською;
Прострочена та безнадійна дебіторська (кредиторська) заборгованість	Відсутність «хворих» статей у балансі;
Векселі видані (отримані) прострочені	Темпи приросту оборотних активів вищі, ніж темпи приросту необоротних активів;
Необоротні матеріальні активи, що знаходяться на консервації та не використовуються;	Збільшення частки оборотних активів;
Зростання грошових коштів на більше ніж 30 % від суми оборотних активів;	Зростання робочого капіталу;
Зменшення грошових коштів нижче 10 % від суми оборотних активів;	Не перевищення запасами величини робочого капіталу більш ніж удвічі (запаси повинні бути наполовину сформовані за рахунок власних коштів);
Зростання дебіторської заборгованості на більше ніж 40 % від суми оборотних активів;	Власний капітал підприємства перевищує позиковий і темпи його зростання вищі, ніж темпи зростання позикового капіталу.

Таким чином, для визначення структури балансу (вертикальний аналіз) та аналізу динаміки змін статей балансу (горизонтальний аналіз) складають агрегований баланс за три роки (табл. 3.2).

Отже, в результаті аналізу структури, динаміки та структурної динаміки майна підприємства встановлено збільшення валюти балансу в кінці кожного звітного року в порівнянні з попереднім роком, а саме темп зростання на кінець 2019 року становив 117,47% порівняно з 2018 роком, а на кінець 2020 року – 152,6% порівняно з 2019 роком. В абсолютному вираженні обсяг майна та капіталу у 2019 році зріс на 3441 тис грн, а на кінець 2020 року – на 12172 тис грн. Зростання валюти балансу засвідчує позитивні зміни господарської діяльності підприємства, проте для більш точного висновку необхідно прослідкувати за рахунок яких розділів та статей відбулося це зростання.

Таблиця 3.2

Агрегований баланс підприємства АТ «Полтавахолод» за 2018 – 2020 роки

АКТИВ	2018 рік		2019 рік		Відхилення (+,-) в		Темп зростання, %	2019 рік		2020 рік		Відхилення (+,-) в		Темп зростання, %
	Сума, тис грн	Питома вага, %	Сума, тис грн	Питома вага, %	сумі, тис грн	Питомій вазі, %		Сума, тис грн	Питома вага, %	Сума, тис грн	Питома вага, %	сумі, тис грн	Питомій вазі, %	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1. Необоротні активи	5274	26,77	4892	21,14	-382	-5,63	92,76	4892	21,14	7089	20,07	2197	-1,06	144,91
1.1. Основні засоби і нематеріальні активи (1000+...+1020)	5260	26,70	4867	21,03	-393	-5,67	92,53	4867	21,03	7072	20,03	2205	-1,00	145,31
1.2. Довгострокові фінансові інвестиції (1030+1035)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1.3. Відстрочені податкові активи (1045)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
1.4. Інші необоротні активи і довгострокова дебіторська заборгованість (1040+1050+...+1090)	14	0,07	25	0,11	11	0,04	178,57	25	0,11	17	0,05	-8	-0,06	68,00
2. Оборотні активи	14427	73,23	18250	78,86	3823	5,63	126,5	18250	78,86	28225	79,93	9975	1,06	154,66
2.1. Запаси (1100+1110)	4338	22,02	8609	37,20	4271	15,18	198,46	8609	37,20	13200	37,38	4591	0,18	153,33
2.2. Дебіторська заборгованість (1120+...+1155)	9604	48,75	9629	41,61	25	-7,14	100,26	9629	41,61	15010	42,50	5381	0,90	155,88
2.3. Грошові кошти та їх еквіваленти (1160+1165)	485	2,46	9	0,04	-476	-2,42	1,86	9	0,04	3	0,01	-6	-0,03	33,33
2.4. Витрати майбутніх періодів (1170)	0	0	0	0	0	0	0	0	0,00	0	0	0	0	0
2.5. Інші оборотні активи (1180+1190)	0	0	3	0,01	3	0,01	0	3	0,01	12	0,03	9	0,02	400
3. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття (1200)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Всього майна (1300)	19701	100	23142	100	3441	0,00	117,47	23142	100	35314	100	12172	0,00	152,60
ПАСИВ														
1. Власний капітал (1495)	11274	57,23	13413	57,96	2139	0,73	118,97	13413	57,96	14326	40,57	913	-17,39	106,81
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення (1595)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3. Поточні зобов'язання і забезпечення (1695)	8427	42,77	9729	42,04	1302	-0,73	115,45	9729	42,04	20988	59,43	11259	17,39	215,73
3.1. Короткострокові кредити банків (1600)	3200	16,24	3200	13,83	0	-2,42	100	3200	13,83	9851	27,90	6651	14,07	307,84
3.2. Кредиторська заборгованість (1605+...+1650)	4384	22,25	5993	25,90	1609	3,64	136,70	5993	25,90	9521	26,96	3528	1,06	158,87
3.3. Інші поточні зобов'язання (1660+...+1690)	843	4,28	536	2,32	-307	-1,96	63,58	536	2,32	1616	4,58	1080	2,26	301,49
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримувані для продажу, та групами вибуття (1700)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Всього капіталу (1900)	19701	100	23142	100	3441	0	117,47	23142	100	35314	100	12172	0	152,60

Темпи приросту оборотних активів вищі, ніж темпи приросту необоротних активів: так, у 2018 – 2019 роках темп їх зростання становив 126,5%, а необоротні активи зменшилися – 92,76%, відповідно у 2019 – 2020 роках темп зростання оборотних активів становив 154,66%, а необоротних – 144,91%. Також спостерігалось збільшення частки оборотних активів протягом трьох аналізованих років з 73,23% у 2018 році до 78,86% у 2019 році та 79,93% у 2020 році. Наведені значення вказують за позитивні риси фінансового стану підприємства.

Темп зростання необоротних активів у 2018 – 2019 рр. становив 92,76%. Скорочення необоротних активів відбулося за рахунок зменшення суми основних засобів і нематеріальних активів на 5,67%, що свідчить про стримування інноваційної діяльності підприємства. Негативним моментом є зростання суми довгострокової дебіторської заборгованості на 78,57%. За період з 2019 – 2020 рр. сума необоротних активів збільшилася на 44,91%, через різке збільшення запасів та дебіторської заборгованості що призвело до збільшення загальної суми майна. Збільшення суми необоротних активів за досліджуваний період є позитивним наслідком зростання суми основних засобів та нематеріальних активів на 45,31%.

Частка оборотних активів у загальній структурі майна підприємства протягом досліджуваних років поступово збільшувалася. Так, за 2018 – 2019 роки сума оборотних активів збільшилася і становила 126,5%, тоді як за 2019 – 2020 роки – 154,66%. Проте, це відбулося за рахунок зростання дебіторської заборгованості, запасів та зменшення грошових коштів та їх еквівалентів. Збільшення суми дебіторської заборгованості на 0,26% у 2019 році порівняно з 2018 роком та на 55,88% у 2020 році може свідчити про недоліки в кредитній політиці підприємства стосовно покупців або про збільшення обсягу продажів та неплатоспроможність частини покупців. Також про негативну тенденцію свідчить зростання дебіторської заборгованості більше, ніж на 40% від суми оборотних активів: у 2018 році частка становила 66,57%, у 2019 році – 52,76%, у 2020 році – 53,18%. Поряд зі збільшенням суми дебіторської заборгованості,

питома вага даної статті зменшилася за рахунок значного зростання суми запасів та відповідно їх питомої ваги на 15,18%. Збільшення суми запасів на 98,46% на кінець 2019 року та на 53,33% під кінець 2020 року відбулося внаслідок збільшення сум виробничих запасів, готової продукції на складі та товарів, що може бути наслідком нарощення виробничих потужностей підприємства, прагненням захистити грошові кошти від знецінення в умовах інфляції або ж нераціональною господарською стратегією, внаслідок якої значна частина оборотних активів зосереджена в запасах. Зменшення грошових коштів на 476 тис грн за 2019 рік, та на 6 тис грн за 2020 рік може бути викликано значним зростанням дебіторської заборгованості, а також збільшенням суми запасів. Разом з цим, статтю грошові кошти та їх еквіваленти можна віднести до «хворих» статей балансу, оскільки їх частка у структурі оборотних активів є менше 10%: у 2018 р. – 3,36%, у 2019 р. – 0,05%, у 2020 р. – 0,01%. За 2018 – 2020 роки зросла сума інших необоротних активів, проте їх частка в структурі активів залишилася незначною.

Аналізуючи джерела формування ресурсів підприємства виявлено тенденцію до збільшення обсягу сукупного капіталу впродовж трьох досліджуваних років. Так, протягом 2018 – 2019 років основним джерелом формування фінансових ресурсів на підприємстві залишався власний капітал: його питома вага в структурі пасивів на кінець 2018 року склала 57,23%, а на кінець 2019 року – 57,96, сума власного капіталу збільшилася на 118,97% за рахунок перетворення суми непокритого збитку в нерозподілений прибуток, що вказує на прибуткову діяльність підприємства. Найбільшу питому вагу в структурі власного капіталу за цей період мав капітал у дооцінках. Суми пайового, додаткового та резервного капіталу не змінювались впродовж трьох років. Однак, у 2020 році частка власного капіталу зменшилася та становила 40,57% від загальної суми фінансових ресурсів попри зростання його суми на 913 тис грн або 6,81%. Сума збільшилася за рахунок зростання нерозподіленого прибутку, а частка власного капіталу зменшилася внаслідок збільшення суми позикового капіталу, а саме поточних зобов'язань і

забезпечень. що говорить про посилення фінансової залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування. Водночас необхідно відмітити, що оцінка змін в структурі капіталу може бути різною для інвестора і для підприємства. Так для кредиторів, інвесторів та інших контрагентів вигідним є переважання частки власного капіталу над позиковим, бо це зменшує їх фінансові ризики. Тоді як підприємства зацікавлені в залученні позикових засобів з метою розширення виробництва і підвищення прибутковості власного капіталу.

Сума поточних зобов'язань підприємства у 2018 – 2019 роках збільшилася на 15,45%. Це відбулося за рахунок збільшення суми кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги, розрахунками зі страхування, розрахунками з оплати праці та одержаними авансами. Протягом 2019 – 2020 років сума поточних зобов'язань і забезпечень різко зросла на 115,73% внаслідок значного зростання короткострокових кредитів банків на 207,84% або на 6651 тис грн, зростання кредиторської заборгованості на 58,87% за рахунок тих же статей, що і в минулому періоді, а також зросли суми інших поточних зобов'язань та забезпечень на 201,49%. Наявність таких різких змін негативно впливає на фінансовий стан підприємства, зокрема, може свідчити про зменшення рівня платоспроможності підприємства та підвищення ступеню його фінансового ризику. Використання банківських кредитів підприємством є показником нормальної фінансової діяльності, проте збільшення цієї суми означає зростання потреби у фінансових ресурсах, що використовуються для вкладення у оборотні активи. В структурі балансу підприємства за три аналізовані роки сума поточної дебіторської заборгованості переважає над сумою поточної кредиторської заборгованості. Таке перевищення створює загрозу фінансовій стійкості підприємств і призводить до необхідності залучення додаткових джерел фінансування.

Таким чином, в результаті дослідження структури динаміки та структурної динаміки активів та пасивів підприємства виявлені позитивні риси його фінансового стану, зокрема, частка оборотних активів у загальній структурі протягом досліджуваного періоду мала тенденцію до зростання

(рис. 3.1). Також спостерігалися вищі темпи приросту оборотних активів порівняно з темпами приросту необоротних.

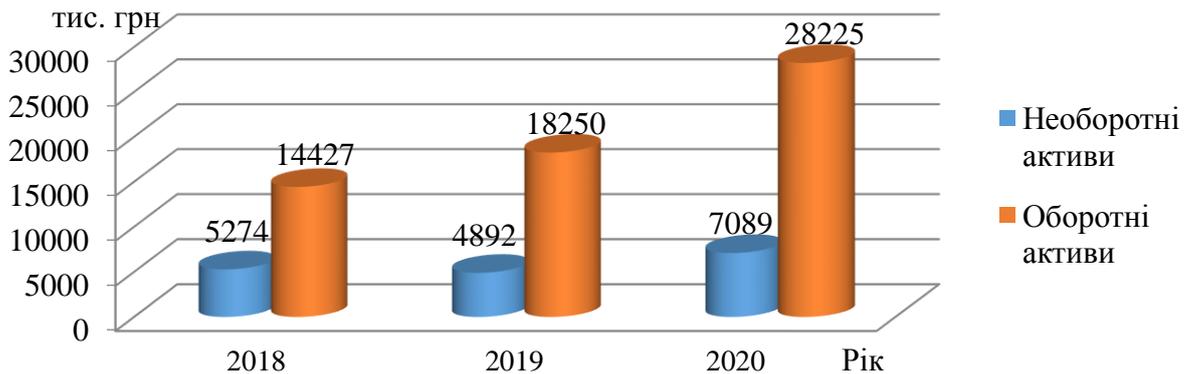

Рис. 3.1. Структура активів АТ «Полтавахолод»

Така динаміка в загальному випадку позитивно впливає на фінансовий стан підприємства, проте в даному випадку не можна однозначно стверджувати про поліпшення діяльності підприємства, оскільки зростання оборотних активів відбулося за рахунок значного збільшення обсягу запасів і дебіторської заборгованості та відповідно їх питомої ваги в структурі активів. Поряд з цим відбулося різке зменшення суми грошових коштів, що може вказувати на зосередження їх в виробничих запасах, обсягах готової продукції та товарів на складах. Сума необоротних активів за 2018 – 2019 роки зменшилася за рахунок скорочення суми основних засобів та нематеріальних активів, що свідчить про погіршення матеріально-технічної бази підприємства та стримування інноваційної діяльності. Проте у 2020 році за рахунок цих статей сума необоротних активів збільшилася. Загалом частка необоротних активів в сукупних активах підприємства склала менше 40%, тобто підприємство має «легку» структуру активів, що свідчить про мобільність майна суб'єкта господарювання. Наявність «хворих» статей в балансі, а саме зменшення грошових коштів нижче 10% та зростання дебіторської заборгованості більше ніж на 40% від суми оборотних активів може призвести до фінансових труднощів на підприємстві.

Проаналізувавши структуру, динаміку та структурну динаміку статей пасиву балансу протягом 2018 – 2020 років можна зазначити збільшення сум

як власного так і позикового капіталу (рис. 3.2).

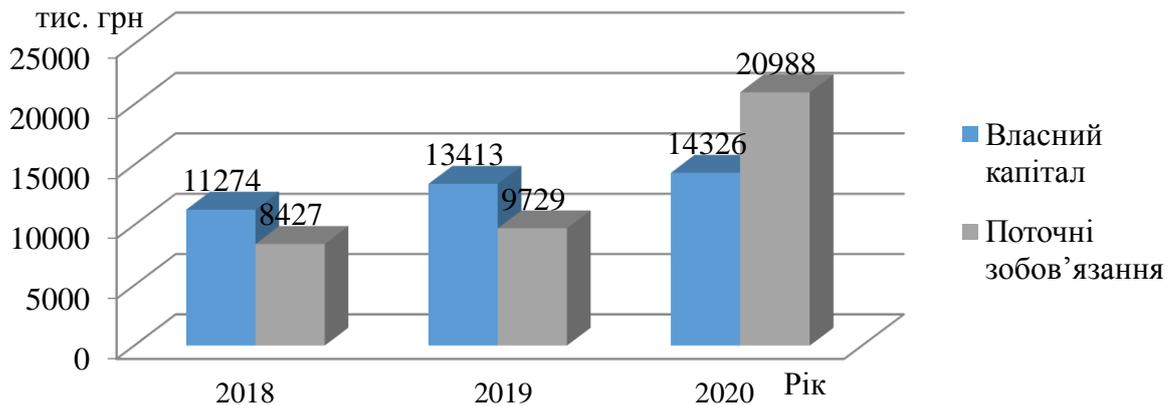

Рис. 3.2. Структура пасивів підприємства АТ «Полтавахолод»

При цьому до кінця 2019 року основним джерелом формування фінансових ресурсів залишався власний капітал, його сума та частки в структурі сукупного капіталу зростали за рахунок нерозподіленого прибутку, приріст якого засвідчує ефективність господарської діяльності та цілеспрямоване використання чистого прибутку. Тоді як на кінець 2020 року частка власного капіталу складала близько 40% від сукупного капіталу, що характеризує зниження фінансової самостійності підприємства. Сума поточних зобов'язань і забезпечень за 2018 – 2020 роки зростала, зокрема, за рахунок кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги, з оплати праці у 2019 році, а також за рахунок різкого збільшення сум короткострокових кредитів банків і інших поточних зобов'язань у 2020 році, що означає значне зростання фінансової залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування.

Сума дебіторської заборгованості перевищувала кредиторську заборгованість створює загрозу платоспроможності підприємства і призводить до необхідності залучення додаткових джерел фінансування.

Водночас необхідно відмітити, що оцінка змін в структурі капіталу може бути різною для інвестора і для підприємства. Так для кредиторів, інвесторів та інших контрагентів вигідним є переважання частки власного капіталу над

позиковим, бо це зменшує їх фінансові ризики. Тоді як підприємства зацікавлені в залученні позикових засобів з метою розширення виробництва і підвищення прибутковості власного капіталу.

3.3. Оцінювання ефективності використання активів АТ «Полтавахолод»

З метою проведення подальшого детального аналізу майна підприємства необхідно здійснити ґрунтовну оцінку стану та ефективності використання необоротних та оборотних активів, використовуючи при цьому відповідні показники.

Значну частку активів підприємства займають необоротні активи. Згідно з НП(С)БО 1 необоротні активи – це всі активи, що не є оборотними [2], тобто це матеріальні, нематеріальні та фінансові ресурси, призначені для реалізації чи використання протягом терміну, що більший за дванадцять місяців з дати балансу чи операційний цикл, якщо він триває 12 місяців [9]. Необоротні активи складаються з:

- нематеріальних активів;
- незавершених капітальних інвестицій;
- основних засобів;
- інвестиційної нерухомості;
- довгострокових біологічних активів;
- довгострокових фінансових інвестицій;
- довгострокової дебіторської заборгованості;
- відстрочених податкових активів;
- інших необоротних активів [2].

За результатами аналізу складу і структури необоротних активів визначається тип стратегії підприємства. Виділять три типи стратегій:

1. Виробнича – властивий підприємствам, зорієнтованим на поліпшення свого матеріально-технічного стану й основну частку доходів

отримують від операційної діяльності. Вагому частку на таких підприємствах складають (до 80 – 85%) основні засоби і незавершені капітальні інвестиції.

2. Інноваційна – діяльність підприємства зорієнтована на впровадження результатів винаходів і наукових розробок, використання новітніх технологій, вкладення капіталу в патенти, ліцензії тощо. Питома вага нематеріальних активів у структурі необоротного капіталу таких підприємств має перевищувати 15%.

3. Інвестиційна – діяльність підприємств направлена на здійснення фінансових інвестицій з метою отримання доходів у майбутньому. Питома вага інвестиційної нерухомості, довгострокових фінансових інвестицій у структурі необоротного капіталу становить більше 20% [9].

Проаналізувавши за допомогою агрегованого балансу склад і структуру необоротних активів досліджуваного підприємства протягом трьох років було виявлено, що найбільшу питому вагу в структурі необоротного капіталу становлять основні засоби: у 2018 році – 99,66%, у 2019 – 99,43%, у 2020 – 99,75%, на другому місці – нематеріальні активи. Отже, в ході своєї діяльності підприємство дотримується стратегії забезпечення матеріально-технічних умов для подальшого розвитку та розширення діяльності.

Розраховані показники ефективності основних фондів представлено в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Показники оцінки основних фондів підприємства АТ «Полтавахолод»

Показники	2018 рік	2019 рік	2020 рік	Темп зростання, %	
				2019/2018	2020/2019
1	2	3	4	5	6
1. Показники оцінки забезпеченості підприємства основними фондами					
1.1 Фондомісткість, грн/грн	0,09	0,06	0,06	66,67	100
1.2. Фондоозброєність, грн/ос.	27,51	25,43	27,76	92,44	109,16
1.3. Коефіцієнт вартості основних фондів в активах підприємства, грн/грн	0,27	0,21	0,2	77,78	95,24
2. Показники оцінки стану основних фондів					

Продовження табл. 3.3

1	2	3	4	5	6
2.1. Коефіцієнт зносу, грн/грн	0,53	0,57	0,5	107,55	87,72
2.2. Коефіцієнт придатності, грн/грн	0,47	0,43	0,50	91,49	116,28
2.3. Коефіцієнт оновлення, грн/грн	0,0004	0,0032	0,20	800,00	6250,00
2.4. Коефіцієнт вибуття, грн/грн	0,017	0,003	0,004	17,65	133,33
3. Показники оцінки ефективності використання основних фондів					
3.1. Фондовіддача, грн/грн	6,83	11,76	17,17	172,18	146
3.2. Рентабельність, %	105,23	65,08	35,26	61,85	54,18
3.3. Інтегральний показник економічної ефективності, грн/грн	2,68	2,77	2,46	103,36	88,81

Отже, на підставі даних таблиці можна зробити висновки, що частка залишкової вартості основних засобів у сукупній вартості активів досліджуваного підприємства впродовж 2018 – 2020 років мала тенденцію до зменшення, що обумовлено зростанням як вартості майна, так і суми залишкової вартості основних засобів. Проте, темп їх зростання у 2019 – 2020 рр. був більший, ніж у 2018 – 2019 рр., що, в свою чергу, призвело до збільшення темпу зростання коефіцієнту вартості основних засобів в активах: у 2019 р. він становив 77,78% порівняно з 2018 р., а у 2020 р. – 95,24% порівняно з 2019 р. Щодо показника фондомісткості, то можна відмітити зменшення вартості основних засобів для виробництва 1 грн виробленої продукції та одночасне зростання показника фондовіддачі, який показує скільки гривень чистого доходу від реалізації припадає на 1 грн коштів, вкладених в основні засобів (рис. 3.3).

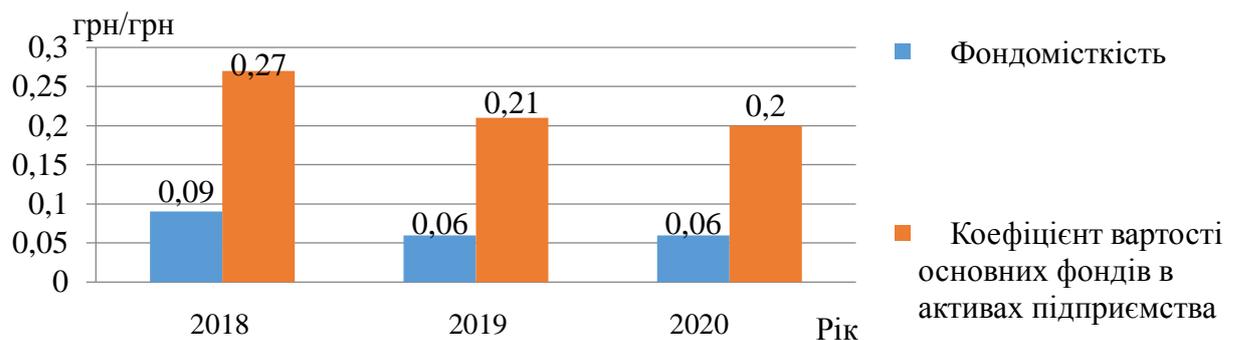

Рис. 3.3. Показники оцінки забезпеченості підприємства АТ «Полтавахолод» основними фондами

Так, у 2018 р. для виробництва 1 грн продукції було залучено основних виробничих фондів вартістю 0,09 грн, а кожна вкладена гривня в них приносила дохід у розмірі 6,83 грн. У 2019 – 2020 рр. для виготовлення 1 грн продукції необхідно було використати 0,06 грн основних засобів, а з кожної вкладеної в них гривні було отримано дохід у 2019 р. – 11,76 грн, а у 2020 р. – 17,17 грн, що свідчить про зростання ефективності використання основних фондів підприємства.

Аналізуючи рівень фондоозброєності підприємства у 2018 – 2019 рр. виявлено зменшення вартості основних засобів в розрахунку на 1 працівника на 7,56%, що пов'язано зі зменшенням залишкової вартості основних фондів, тоді як на кінець 2020 р. фондоозброєність збільшилася на 9,16% за рахунок зростання вартості основних фондів. Зростання фондоозброєності має позитивно впливати на продуктивність праці.

Технічний стан основних фондів підприємства є сприятливим для забезпечення основної діяльності, так як коефіцієнт зносу протягом трьох років залишався переважно на рівні 0,5 грн, з кожної гривні основних засобів. Коефіцієнт зносу у 2019 році збільшився на 7,55% у зв'язку зі збільшенням суми зносу, а у 2020 році – зменшився на 12,28, що викликано зростанням суми первісної вартості основних фондів. Зростання останнього зумовлене надходженням основних засобів на рахунок підприємства у 2020 році, в результаті чого збільшилося значення коефіцієнта оновлення на 6150% порівняно з попереднім роком. Разом з цим, значення коефіцієнта оновлення у 2019 – 2020 рр. перевищувало значення коефіцієнту вибуття, що сприяло зростанню ефективності та продуктивності майнового стану підприємства. Так, коефіцієнт вибуття основних виробничих засобів зменшився протягом 2018 – 2019 рр. на 83,35%, а на кінець 2020 р. збільшився на 33,33%. Коефіцієнт придатності основних фондів у 2019 році зменшився за рахунок

зростання коефіцієнта зносу. Розраховане значення свідчить про прийнятний рівень придатності основних засобів (рис. 3.4).

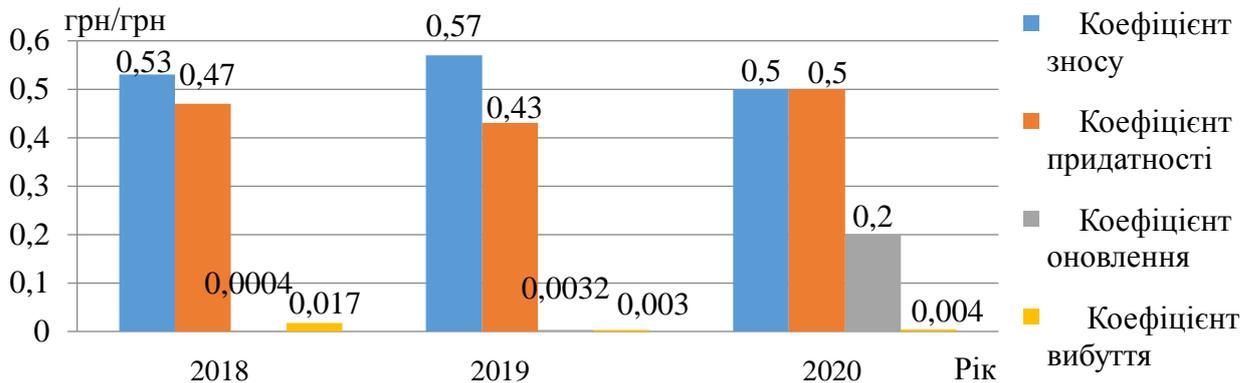

Рис. 3.4. Показники оцінки стану основних фондів АТ «Полтавахолод»

Рентабельність основних фондів поступово знижувалася, що зумовлено скороченням обсягу прибутку від операційної діяльності, що з одночасним зростанням суми основних фондів призвело до зниження всіх показників ефективності їх використання, тоді як коефіцієнт фондівдачі зростав.

Розрахований інтегральний показник ефективності використання основних засобів у 2019 році збільшився на 3,36 % як через зниження рентабельності на 38,15%, до 0,6508 грн/грн, так і через зростання фондівдачі основних засобів на 72,18%. Проте у 2020 році інтегральний показник зменшився на 11,19% у зв'язку зі зменшенням рентабельності та зростанням фондівдачі (рис. 3.5).

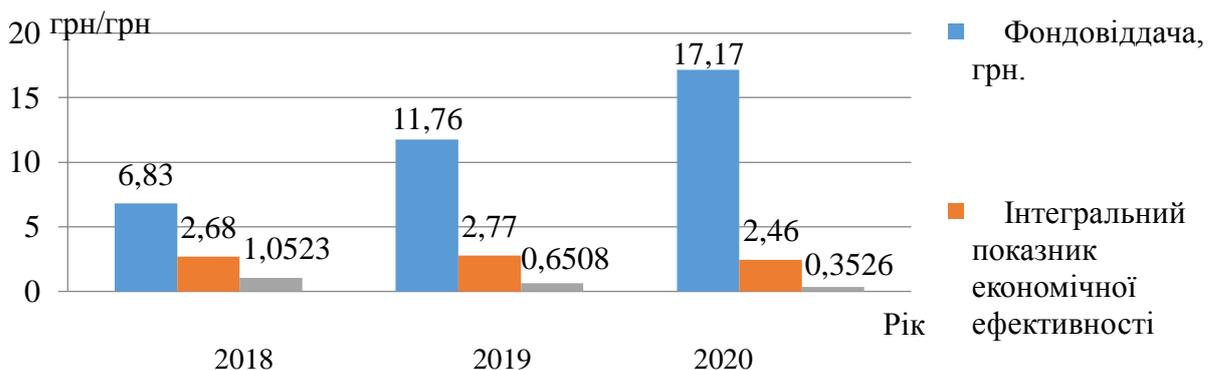

Рис. 3.5. Показники оцінки ефективності використання основних фондів

Наступним етапом аналізу майнового стану підприємства є аналіз складу, динаміки та ефективності використання оборотних активів.

Структура, швидкість, тривалість та ефективність використання оборотних активів підприємства в значній мірі впливають на його фінансовий стан та стабільність його становища на фінансовому ринку. Зокрема, ефективне використання оборотних фондів відіграє важливу роль у забезпеченні нормалізації роботи підприємства, підвищення рівня рентабельності виробництва та залежить від впливу зовнішніх та внутрішніх факторів. Оцінка ефективності використання оборотних активів здійснюється за допомогою показників їх оборотності, які відображають швидкість обороту та тривалість обороту в днях [5].

Оборотність оборотних активів – рух оборотних активів в процесі виробництва і реалізації продукції, тобто тривалість одного повного кругообігу засобів від придбання виробничих запасів і виплати заробітної плати до реалізації готової продукції і надходження грошей на розрахунковий рахунок підприємства.

Швидкість оборотності вкладених коштів впливає платоспроможність підприємства. Відомо, що підприємства з тривалим виробничим циклом зазнають значних труднощів. Водночас швидка оборотність коштів дозволяє підприємствам навіть за відносно невеликого обсягу виробництва отримувати значний прибуток від своєї поточної діяльності. Оборотність може бути визначена як для всього авансованого капіталу (активів), так і для його окремих елементів. Ефективність використання оборотних засобів вимірюється з допомогою системи показників, найважливішим у тому числі є швидкість обертання. Цей показник характеризує кількість оборотів оборотних засобів за аналізований період. Чим більше оборотів здійснюють оборотні засоби, тим краще вони використовуються [18]. Отже, для підвищення ефективності діяльності підприємства необхідно прагнути до зростання коефіцієнтів обігу засобів підприємства та зменшення періодів їх обертання [19].

Розраховані показники ефективності використання оборотних активів представлені в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Аналіз ефективності використання оборотних активів підприємства

АТ «Полтавахолод»

№ з/п	Показники	2018 рік	2019 рік	2020 рік	Темп зростання, %	
					2019/2018	2020/2019
1	2	3	4	5	6	7
1	Коефіцієнт оборотності оборотних активів (поточних активів)(K_{OOA}), грн/грн	4,37	4,73	4,41	108,24	93,23
2	Коефіцієнт оборотності поточних зобов'язань (K_{OPZ}), грн/грн	6,07	8,51	6,67	140,20	78,38
3	Коефіцієнт оборотності товарно-матеріальних запасів по виручці від реалізації (K_{OZ}^B), грн/грн	17,1	11,93	9,39	69,77	78,71
4	Коефіцієнт оборотності виробничих запасів (K_{OVZ}), грн/грн	24,11	17,09	14,07	70,88	82,33
5	Коефіцієнт оборотності готової продукції ($K_{OГП}$), грн/грн	413,35	349,59	271,13	84,57	77,56
6	Коефіцієнт оборотності грошових засобів ($K_{OГЗ}$), грн/грн	239,04	312,79	17081	130,85	5460,85
7	Коефіцієнт відволікання оборотного капіталу в дебіторську заборгованість ($K_{відв}$), грн/грн	0,67	0,527	0,53	79,10	100,57
8	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості ($K_{OДЗ}$), грн/грн	9,95	8,03	8,32	80,70	103,61
9	Період погашення (інкасації) дебіторської заборгованості, днів ($T_{OДЗ}$), днів	36	45	43	125	96
10	Коефіцієнт простроченої дебіторської заборгованості ($K_{ПДЗ}$), грн/грн	–	–	–	–	–
11	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості ($K_{OКЗ}$), грн/грн	10,71	14,89	13,21	139,03	88,72
12	Рентабельність оборотних активів (P),%	42,1	20,15	9,05	47,86	44,91
13	Інтегральний показник ефективності оборотних активів, грн/грн	1,36	0,98	0,63	72,06	64,29

Отже, розрахунок показників ефективності використання оборотних активів дав змогу виявити загальну тенденцію до зростання швидкості їх обороту у 2018 –2019 роках на 8,24%, так, у 2019 році підприємство отримало 4,73 грн виручки від реалізації в розрахунку на 1 грн, вкладену в оборотні активи, оскільки темпи зростання чистого доходу переважали над темпами

зростання оборотних активів. Тоді як у 2019 – 2020 роках внаслідок того, що темпи зростання чистого доходу були менші порівняно з темпами зростання оборотних активів, відбулося зменшення оборотності мобільних активів на 6,77 відсоткових пунктів, а саме підприємство отримало в середньому 4,41 грн чистого доходу в розрахунку на 1 грн оборотних активів. Зменшення значення коефіцієнта обігу поточних активів говорить про зниження ефективності використання ресурсів (рис. 3.6).

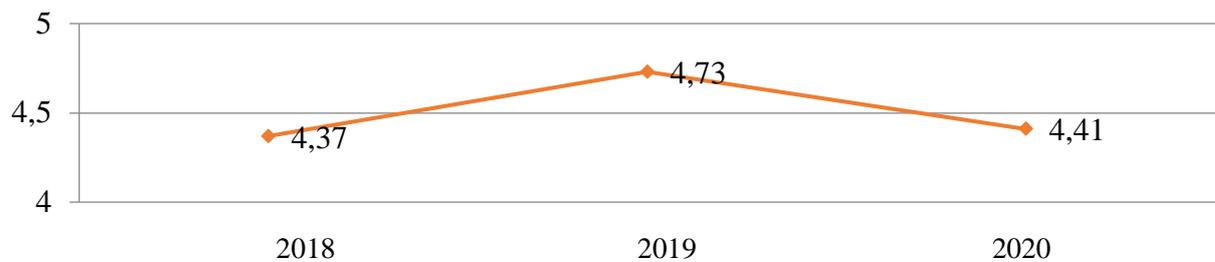

Рис. 3.6. Коефіцієнт оборотності оборотних активів

Аналізуючи коефіцієнт оборотності товарно-матеріальних запасів в цілому можна помітити тенденцію до зменшення швидкості їх обороту на 30,23% у 2019 році порівняно з 2018 р., та на 21,29% у 2020 р. порівняно з 2019 р. внаслідок перевищення темпів зростання запасів над темпами зростання чистого доходу. Це означає уповільнення швидкості перетворення запасів у товарну продукцію в результаті зростання обсягу товарно-матеріальних запасів та як наслідок збільшення витрат на їх зберігання. Коефіцієнт оборотності виробничих запасів деталізує попередній показник, оскільки виробничі запаси є елементом сукупної суми запасів. Так, сума виробничих запасів також зростала протягом досліджуваного періоду, в результаті чого коефіцієнт їх оборотності мав тенденцію до зменшення на 29,12 за 2018 – 2019 роки та на 17,67 у 2018 – 2019 роках (рис 3.7).

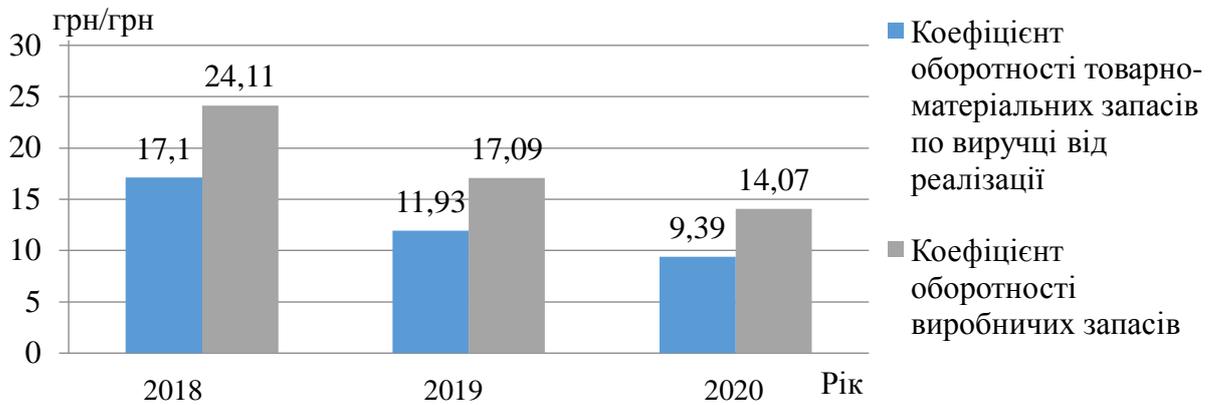

Рис. 3.7. Коефіцієнти оборотності запасів

Також протягом аналізованого періоду темпи зростання обсягу готової продукції перевищували темпи зростання чистого доходу, що призвело до зменшення швидкості їх обороту на 15,43% за 2018 – 2019 рр. та на 22,44% у 2019 – 2020 рр. Наслідком цього є збільшення терміну, протягом якого підприємство реалізовує свою продукцію, що свідчить про неефективну збутову політику і призводить до зростання витрат на зберігання виготовлених товарів.

Коефіцієнт оборотності грошових коштів впродовж 2018 – 2020 років зберігав тенденцію до зростання. Так, на кінець 2019 року він збільшився на 30,85%, а на кінець 2020 року – на 5360,85%, збільшення швидкості обороту викликане значним зменшенням обсягу грошових коштів у 2020 році. Це говорить про збільшення обсягу виручки від реалізації в розрахунку на 1 грн грошових коштів.

Результати розрахунку коефіцієнта відволікання оборотного капіталу в дебіторську заборгованість засвідчують зменшення частки дебіторської заборгованості в сукупному обсязі оборотних активів на 20,9% у кінці 2019 року, у 2020 році частка дебіторської заборгованості майже не змінилася, незважаючи на збільшення її суми протягом трьох років. На зменшення частки вплинуло зростання частки запасів в оборотних активах. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості протягом 2018 – 2019 років зменшився на 19,3%, що свідчить про зменшення швидкості її обороту

протягом аналізованого періоду, тобто зменшення швидкості трансформації дебіторської заборгованості в реальні грошові кошти. У 2020 році порівняно з минулим роком показник збільшився на 3,61%, що говорить про зростання інтенсивності погашення дебіторської заборгованості. Як правило, чим вище цей показник, тим краще, тому що підприємство швидше одержує оплату по рахунках. Відповідно період погашення дебіторської заборгованості у 2018 – 2019 роках не перевищував оптимальні межі, проте збільшився на 9 днів у 2019 році та зменшився на 2 дні у 2020 році.

В результаті розрахунку коефіцієнта оборотності поточних зобов'язань виявлено зростання його значення у 2019 році на 40,2%, що означає збільшення кількості оборотів для сплати в повному обсязі своїх зобов'язань. Тоді як у 2020 році цей показник зменшився на 21,62%. Аналогічна динаміка спостерігається під час аналізу коефіцієнта кредиторської заборгованості. Так, у 2019 році він збільшився на 39,03%, а у 2020 році зменшився на 11,28%. Зменшення даного коефіцієнта означає уповільнення швидкості оплати заборгованості підприємства (рис 3.8).

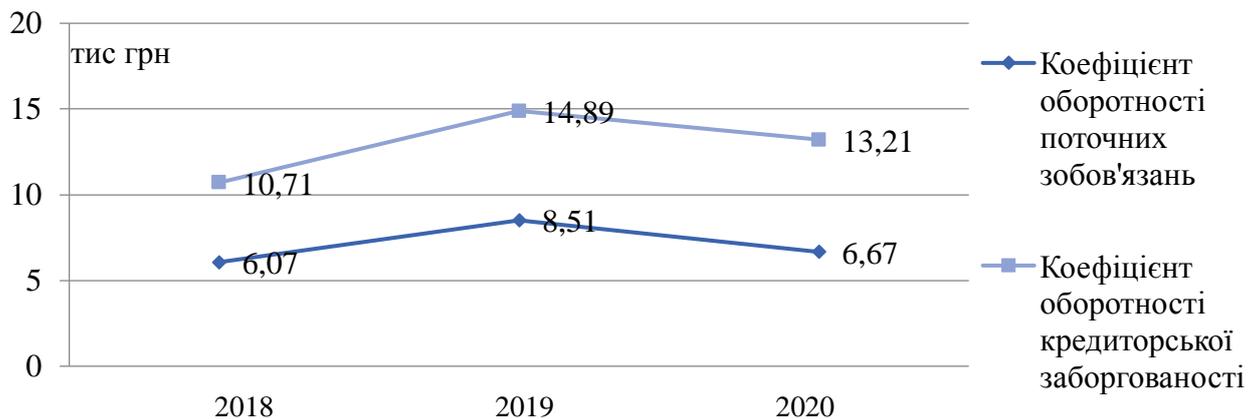

Рис. 3.8. Коефіцієнти оборотності поточних зобов'язань та кредиторської заборгованості

Прибутковість оборотних активів зменшувалася протягом аналізованого періоду, про що свідчить зменшення показника їх рентабельності на 52,14% за 2018 – 2019 рр., та на 55,09% за 2019 – 2020 рр. Це означає зменшення

величини прибутку підприємства, що отримується з кожної гривні, вкладеної в поточні активи, та відповідно зменшення ефективності використання оборотних активів. Це є результатом зменшення суми прибутку від операційної діяльності протягом трьох років та збільшенням обсягу оборотних активів за цей період. Зменшення показника рентабельності та коефіцієнта оборотності оборотних активів призвело до зменшення інтегрального показника ефективності використання поточних активів у 2019 році на 27,94 відсоткових пункти та на 35,71% у 2020 році.

Одним із важливих показників, що характеризують ефективність використання майна, є тривалість операційного та фінансового циклу. Операційний грошовий цикл – це період часу між оплатою товарів постачальникові і отриманням грошових коштів від клієнта за поставлену продукцію.

Тривалість операційного циклу – один із найважливіших показників, що характеризують ділову активність підприємства. Величина даного показника характеризує, скільки днів необхідно підприємству для закупівлі сировини і виробництва продукції. Чим менша тривалість операційного циклу, тим ефективніша діяльність підприємства, тим вища його ділова активність. Тривалість операційного циклу є арифметичною сумою тривалості періодів оборотності дебіторської заборгованості й запасів у днях:

$$T_{oc} = T_{odz} + T_{oz}, \quad (3.1)$$

де T_{oc} – тривалість операційного циклу, дні;

T_{odz} – тривалість одного обороту дебіторської заборгованості, дні;

T_{oz} – тривалість одного обороту запасів, дні.

Величиною, яка доповнює показник тривалості операційного циклу, є кількість операційних циклів, що відбуваються на підприємстві за певний період часу (рік, квартал, місяць). Кількість операційних циклів за період розраховується за формулою:

$$K_{oc} = \frac{T}{T_{oc}}, \quad (3.2)$$

де K_{oc} – кількість операційних циклів за певний період;

T_{oc} – кількість операційних циклів за певний період;

T – тривалість аналізованого періоду, днів.

Під фінансовим циклом прийнято розуміти період, який починається з моменту оплати постачальникам за матеріали (погашення кредиторської заборгованості) й закінчується у момент надходження грошей від покупців за відвантаженою продукцією.

Тривалість фінансового циклу розраховується, як сума періоду обороту (погашення) дебіторської заборгованості та товарно-матеріальних запасів за вирахуванням періоду обороту кредиторської заборгованості

$$T_{фц} = T_{oc} - T_{окз}, \quad (3.3)$$

де $T_{фц}$ – тривалість фінансового циклу, дні;

T_{oc} – тривалість операційного циклу, дні;

$T_{окз}$ – тривалість періоду погашення кредиторської заборгованості, дні.

Чим вище значення фінансового циклу, тим більша потреба підприємства в грошових коштах для придбання виробничих оборотних коштів. Оптимальною вважається ситуація, коли величина даного показника дорівнює нулю або ж має негативне значення. Такий стан свідчить про наявність у підприємства достатньої кількості грошових коштів для фінансування своєї поточної діяльності.

Графічна інтерпретація тривалості операційного циклу з урахуванням тривалості фінансового циклу, оборотності дебіторської заборгованості, кредиторської заборгованості та запасів представлена на рисунку 3.9.

Т _{одз} = 36		Т _{оз} = 21		2018 рік
Т _{окз} = 34		Т _{фц} = 23		
Т _{одз} = 45		Т _{оз} = 30		2019 рік
Т _{окз} = 24	Т _{фц} = 51			
Т _{одз} = 43		Т _{оз} = 38		2020 рік
Т _{окз} = 27	Т _{фц} = 54			
0 днів	50 днів	100 днів	150 днів	

Рис. 3.9. Тривалість операційного циклу підприємства АТ «Полтавахолод»

Показники операційного і фінансового циклів розраховані в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Періоди обороту поточних активів і зобов'язань підприємства
АТ «Полтавахолод»

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік
Чистий дохід (виручка) від реалізації, тис. грн.	59522	77260	102486
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги (ДЗГ), тис. грн	9604	9629	15010
Запаси (З), тис. грн.	4338	8609	13200
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги (КЗТ), тис. грн	4384	5993	9521
Період обороту, дні:			
дебіторської заборгованості	36	45	43
запасів	21	30	38
кредиторської заборгованості	34	24	27
Фінансовий цикл (п. 2 + п. 3 - п. 4)	23	51	54

Отже, результати розрахунку операційного та фінансового циклу підприємства за 2018 – 2020 роки дають змогу виявити зростання їх тривалості. Зокрема, у 2019 порівняно з 2018 роком тривалість операційного циклу зросла на 18 днів, цьому сприяло збільшення терміну оборотності запасів на 9 днів у зв'язку з зростанням обсягу матеріальних запасів на підприємстві,

а також збільшенням на 9 діб тривалості погашення дебіторської заборгованості. Водночас, період обороту кредиторської заборгованості зменшився на 10 діб, що з одного боку означає пришвидшення оплати заборгованості підприємства, проте, наслідком цього є збільшення періоду фінансового циклу на 28 діб. Тоді як, у 2020 році темпи зростання операційного циклу скоротилися. Так, період, необхідний підприємству для закупівлі сировини і отримання коштів від реалізації продукції, збільшився на 6 діб, на це вплинуло збільшення тривалості обороту запасів на 8 діб, при цьому спостерігалось незначне зменшення періоду обігу дебіторської заборгованості на 2 доби. Внаслідок уповільнення оборотності запасів у 2020 році зросла тривалість фінансового циклу. Зростання періоду обігу матеріальних запасів на підприємстві є наслідком накопичення значного їх обсягу протягом трьох років та свідчить про погіршення виробничої діяльності. Бажаним є скорочення тривалості фінансового циклу як за рахунок здійснення раціональної політики оплати рахунків дебіторів та кредиторів, так і шляхом пришвидшення оборотності запасів підприємства.

Після аналізу операційного і фінансового циклів доцільним є проведення аналізу динаміки основних показників використання оборотних активів (коефіцієнт оборотності оборотних активів, коефіцієнт закріплення оборотних активів, тривалість одного обороту оборотних активів) і впливу чинників на економічний результат від прискорення оборотності.

На зміну тривалості оборотності оборотних активів впливають два чинники: середньорічні залишки оборотних активів ($OA_{сер}$) і дохід (виручка) від реалізації (ЧД). Формалізуємо розрахунки впливу чинників, використовуючи модель показника тривалості оборотності оборотних активів (T_{OA}) в днях.

$$T_{oa} = \frac{OA_{сер}}{ЧД} * 360, \quad (3.4)$$

де $OA_{\text{сер}}$ – середньорічна вартість оборотних активів;

ЧД – чистий дохід, тис. грн.

Використовуючи метод ланцюгових підстановок, розраховуємо вплив вище перелічених факторів на зміну періоду обороту:

$$\Delta T_{\text{oa}}(OA_{\text{сер}}) = \left(\frac{OA_{\text{сер}}^1}{\text{ЧД}_0} * 360 \right) - \left(\frac{OA_{\text{сер}}^0}{\text{ЧД}_0} * 360 \right), \text{ днів} \quad (3.5)$$

$$\Delta T_{\text{oa}}(\text{ЧД}) = \left(\frac{OA_{\text{сер}}^1}{\text{ЧД}_1} * 360 \right) - \left(\frac{OA_{\text{сер}}^1}{\text{ЧД}_0} * 360 \right), \text{ днів} \quad (3.6)$$

На основі результатів факторного аналізу визначаємо суму вивільнених (або залучених) із (до) обороту коштів за рахунок прискорення (сповільнення) оборотності під впливом аналізованих факторів.

$$OK_{OA_{\text{сер}}}^{\text{вивільнені (залучені)}} = \frac{\text{ЧД}}{360} * \Delta T_{\text{oa}}(OA_{\text{сер}}), \text{ тис. грн} \quad (3.7)$$

де $OK_{OA_{\text{сер}}}^{\text{вивільнені (залучені)}}$ – сума вивільнених (залучених) оборотних коштів за рахунок прискорення (сповільнення) оборотності під впливом зміни обсягів середньорічних залишків оборотних активів.

$$OK_{\text{ЧД}}^{\text{вивільнені (залучені)}} = \frac{\text{ЧД}}{360} * \Delta T_{\text{oa}}(\text{ЧД}), \text{ тис. грн} \quad (3.8)$$

де $OK_{\text{ЧД}}^{\text{вивільнені (залучені)}}$ – сума вивільнених (залучених) оборотних коштів за рахунок прискорення (сповільнення) оборотності під впливом зміни обсягів виручки від реалізації продукції.

Сукупний вплив двох чинників на зміну економічного результату у зв'язку з прискоренням оборотності оборотних коштів складає:

$$OK_{\text{вивільнені (залучені)}} = OK_{OA_{\text{сер}}}^{\text{вивільнені (залучені)}} + OK_{\text{ЧД}}^{\text{вивільнені (залучені)}}, \text{ тис. грн} \quad (3.9)$$

Результати розрахунків основних показників використання оборотних активів і впливу факторів на економічний результат від прискорення оборотності відображено у таблиці 3.5.

Використавши метод ланцюгових підстановок для розрахунку впливу на тривалість оборотності оборотних активів таких факторів як середньорічні залишки оборотних активів і дохід від реалізації продукції у 2019 році було виявлено тенденцію до прискорення оборотності мобільних активів на 6 діб. Скорочення тривалості одного обороту оборотних активів більшою мірою було викликано збільшенням чистого доходу, тобто за рахунок зміни виручки від реалізації термін оборотності поточних активів скоротився на 22 доби, тоді як за рахунок зміни середньорічних залишків оборотних активів – збільшився на 16 діб. Внаслідок скорочення періоду оборотності поточних активів підприємство мало змогу вивільнити з обороту 1337,03 тис грн, включаючи 4869,53 тис грн внаслідок зміни чистого доходу, що свідчило про ефективність використання оборотних активів у 2018 – 2019 роках.

Аналізуючи вплив факторів у 2019 – 2020 роках, можна спостерігати негативну тенденцію до сповільнення оборотності активів на 5 діб, при цьому основним чинником впливу було перевищення темпів зростання середньої вартості поточних активів над темпами зростання виручки від реалізації. Так, за рахунок першого фактору, термін оборотності активів зріс на 32 доби, а за рахунок зміни доходу – скоротився на 27 діб. В результаті зростання тривалості одного обороту оборотних активів на 5 діб досліджуваному підприємству необхідно було залучити додаткову суму коштів для фінансування поточних активів у розмірі 1565,76 тис грн. З метою зростання економічного потенціалу підприємства в майбутньому необхідно працювати в напрямку зниження суми запасів, скорочення суми дебіторської заборгованості за усіма її видами та збільшення обсягу виручки.

Таблиця 3.5

Аналіз динаміки основних показників використання оборотних активів і впливу чинників на економічний результат від прискорення оборотності АТ «Полтавахолод» за 2018-2020 роки

Показник	2018 р.	2019 р.	Відхилення (+,-).	Темп зростання, %, гр.3:гр.2 * 100%	2019 р.	2020 р.	Відхилення (+,-).	Темп зростання, %, гр.7:гр.6 * 100%
			гр.3 – гр.2				гр.7 – гр.6	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Дохід від реалізації, тис.грн.	59522	77260	17738	129,8	77260	102486	25226	132,65
2. Середньорічні залишки активів, тис.грн.	13616,5	16338,5	2722	119,99	16338,5	23237,5	6899	142,23
3. Коефіцієнт оборотності ОА, в оборотах (п.1:п.2)	4,37	4,73	0,36	108,18	4,73	4,41	-0,32	93,27
4. Коефіцієнт закріплення ОА	0,23	0,21	-0,02	92,44	0,21	0,23	0,02	107,22
5. Тривалість одного обороту оборотних активів, дн.	82	76	-6	92,44	76	81	5	107,22
6. Одноденний оборот, тис. грн.	165,34	214,61	49,27	129,8	214,61	284,68	70,07	132,65
7. Прискорення (-), сповільнення (+) оборотності, днів	—	—	-6	—	—	—	+5	—
Розрахунок впливу факторів:								
за рахунок зміни середньорічних залишків ОА	—	—	16	—	—	—	32	—
за рахунок зміни ЧД	—	—	-22	—	—	—	-27	—
8. Сума вивільнених (залучених) з обороту коштів за рахунок прискорення (-), сповільнення (+) оборотності, тис. грн.	—	—	-1337,03	—	—	—	1565,76	—
Розрахунок впливу факторів:								
за рахунок зміни середньорічних залишків ОА	—	—	3532,50	—	—	—	9152,57	—
за рахунок зміни ЧД	—	—	-4869,53	—	—	—	-7586,81	—

Висновки до розділу 3

Здійснено аналіз динаміки структури майна підприємства АТ «Полтавахолод» за допомогою прийомів вертикального та горизонтального аналізу та подальшого складання агрегованого балансу підприємства на 2018 – 2020 роки. Так, в ході дослідження було виявлено збільшення валюти балансу, що у загальному випадку свідчить про позитивні зміни господарської діяльності підприємства. Зокрема, в результаті дослідження структури динаміки та структурної динаміки активів та пасивів підприємства виявлені позитивні риси його фінансового стану, так, частка оборотних активів у загальній структурі протягом досліджуваного періоду мала тенденцію до зростання. Також спостерігалися вищі темпи приросту оборотних активів порівняно з темпами приросту необоротних. Однак, зростання оборотних активів відбулося за рахунок значного збільшення обсягу запасів і дебіторської заборгованості та відповідно їх питомої ваги в структурі активів. Поряд з цим відбулося різке зменшення суми грошових коштів, що може вказувати на зосередження їх в виробничих запасах, обсягах готової продукції та товарів на складах. Сума необоротних активів у 2020 році збільшилася за рахунок зростання суми основних засобів та нематеріальних активів, що свідчить про покращення матеріально-технічної бази підприємства та здійснення інноваційної діяльності. Оскільки частка необоротних активів в сукупних активах підприємства склала менше 40%, то підприємство має «легку» структуру активів, що свідчить про мобільність майна суб'єкта господарювання. Наявність «хворих» статей в балансі, а саме зменшення грошових коштів нижче 10% та зростання дебіторської заборгованості більше ніж на 40% від суми оборотних активів може призвести до фінансових труднощів на підприємстві.

Оцінивши наявність, стан, динаміку та ефективність використання виробничих основних засобів, за допомогою системи показників можна зробити висновки, зростання обсягу чистого доходу від реалізації, який припадає на 1 грн коштів, вкладених в основні засобів, що свідчить про зростання

ефективності використання основних фондів підприємства. Технічний стан основних фондів підприємства є сприятливим для забезпечення основної діяльності, так як коефіцієнт зносу протягом трьох років залишався переважно на рівні 0,5 грн. Зростання первісної вартості основних фондів зумовлене надходженням основних засобів на рахунок підприємства у 2020 році. Рентабельність основних фондів поступово знижувалася, що зумовлено скороченням обсягу прибутку від операційної діяльності, що зростанням суми основних фондів.

Здійснивши аналіз основних показників ефективності використання оборотних активів виявлено загальну тенденцію до уповільнення швидкості їх обороту, що говорить про зниження ефективності використання ресурсів. Спостерігалось зменшення коефіцієнтів оборотності товарно-матеріальних запасів, за рахунок значного зростання їх обсягу. Темпи зростання обсягу готової продукції перевищували темпи зростання чистого доходу, що призвело до зменшення швидкості їх обороту. Також внаслідок зростання суми дебіторської заборгованості відбулося зменшення її обігу, що свідчить про зменшення швидкості трансформації дебіторської заборгованості в реальні грошові кошти. Поряд з цим було виявлено зменшення коефіцієнта оборотності поточних зобов'язань, що означає уповільнення швидкості оплати заборгованості підприємства.

Прибутковість оборотних активів зменшувалася протягом аналізованого періоду, про що свідчить зменшення показника їх рентабельності на 55,09% за 2019 – 2020 рр., така тенденція в цілому негативно впливає на фінансовий стан підприємства, знижуючи рівень ефективності використання його оборотних активів.

РОЗДІЛ 4

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ АТ «ПОЛТАВАХОЛОД»

4.1. Оптимізація структури активів АТ «Полтавахолод»

Ефективність бізнесу безпосередньо залежить від розміру, структури та джерела фінансування оборотних коштів. Забезпечення оптимального обсягу оборотних засобів та їх частки у структурі активів компанії – актуальне завдання для всіх компаній. Дійсно, керуючи оборотним капіталом, ви можете впливати на ліквідність та платоспроможність компанії, прибутковість та пов'язані з нею ризики [26].

Важливим є питання формування майна підприємства.

Для забезпечення ефективної роботи підприємства процес формування власності має бути цілеспрямованим. Основною метою формування майна підприємства є виявлення та задоволення потреб у певних видах для забезпечення виробничого процесу, а також оптимізація його складу для забезпечення умов ефективності господарської діяльності.

Можна виділити такі принципи формування майна.

1. Облік найближчих перспектив розвитку бізнесу та форм їх диверсифікації.
2. Переконайтеся, що розмір та структура власності відповідають розміру та структурі виробництва та розподілу продукції.
3. Забезпечення оптимального складу активів з метою ефективності господарської діяльності.
4. Створення умов для прискорення оборотності майна у разі його використання.
5. Вибір найбільш просунутих типів нерухомості з метою забезпечення зростання ринкової вартості підприємства [27].

При визначенні найближчих перспектив розвитку формування власності

підприємства воно підпорядковується насамперед завданням його розвитку. Оскільки на початкових етапах життєвого циклу обсяг операційної діяльності зростає досить високими темпами, активи, що формуються на початковому етапі, повинні мати певний резервний потенціал, який забезпечував би можливість збільшення видобутку.

Принцип забезпечення відповідності обсягу та структури власності обсягу та структурі виробництва та реалізації продукції має бути реалізований у процесі розробки бізнес-плану створення нового підприємства шляхом визначення потреби в окремих видах майна.

Склад майна такого підприємства має ряд особливостей:

1. У складі невідчужуваного майна підприємства на етапі його створення повністю відсутні довгострокові фінансові вкладення – вони виникають у процесі його подальшої інвестиційної діяльності.

2. У структурі оборотних активів на початковому етапі формування практично відсутня дебіторська заборгованість. Крім того, короткострокові фінансові вкладення зведені до мінімуму (а здебільшого повністю відсутні). Вони включаються до складу активу лише у тому випадку, якщо вклад засновників у статутний капітал здійснюється у вигляді таких короткострокових фінансових інструментів [28].

Розрахунок потреби майна новоствореного підприємства проводиться за такими видами

- основні засоби;
- нематеріальні активи;
- запаси товарно-матеріальних цінностей, які забезпечують виробничу діяльність;
- грошові активи;
- інші види активів (майна).

Потреба в основних засобах визначається за їх окремими групами:

- а) виробничі будівлі і приміщення;

б) машини і обладнання, які використовуються у виробничому технологічному процесі і в процесі управління операційною діяльністю.

Попит на нематеріальну нерухомість, що не передається, визначається на основі технології, що використовується у виробничому процесі, а також враховує форму задоволення попиту на окремі види нерухомості, а саме: придбання майна, фінансова або операційна оренда.

Потреба в запасах визначається диференційовано у розрізі окремих їх видів:

- а) потреба в оборотному капіталі, який вкладається у виробничі запаси;
- б) потреба в оборотному капіталі, який вкладається у запаси готової продукції;
- в) потреба в оборотному капіталі, який вкладається у запаси товарів (для підприємств торгівлі) [29, 30].

Потреба в оборотному капіталі, який вкладається у запасі визначається у запасах кожного виду.

Попит на кошти визначається виходячи з їх майбутніх витрат на розрахунок заробітної плати; на аванси та податки; для маркетингової діяльності; на комунальні послуги та інших. Практично попит ними визначається найближчі три місяці. У результаті господарську діяльність нормативи фінансової власності (активів) знижуються.

Потреба інших активах визначається прямими розрахунками їх відповідних типів і підвидів. Потреба в інших активах, що торгуються, та інших активах, що торгуються, визначається окремо.

Принцип оптимальності складу майна з позиції ефективності господарської діяльності направлений, з однієї сторони, на забезпечення майбутнього повного корисного використання окремих його видів, а з іншої сторони – на підвищення сукупної потенційної їх здатності генерувати операційний прибуток.

На другому етапі оптимізується співвідношення між активною і пасивною частиною необоротного майна.

Принцип створення умов прискорення оборотності майна (активів) за її використанні. Необхідність реалізації цього принципу пов'язана з тим, що прискорення продажу нерухомості прямо і опосередковано впливає на рівень операційного прибутку підприємства.

Прямий вплив прискорення продажів нерухомості на розмір прибутку визначається тим, що збільшення швидкості оборотності активів призводить до пропорційного збільшення операційного прибутку, що генерується цими активами (за інших рівних).

Непряма дія прискорення обороту активів на розмір прибутку визначається тим, що зниження тривалості обороту цих активів призводить до відповідного зниження потреби в них. Зменшення суми операційних активів викликає зниження суми операційних витрат, що при інших рівних умовах призводить до росту (операційного) прибутку [31].

З метою ефективного управління оборотом операційних активів їх розподіляють на три групи:

1. Високооборотні операційні активи.

До них належать виробничі запаси з придбанням і доставкою яких нема проблем, а відповідно і нема необхідності формування страхових і сезонних запасів; запасів готової продукції, які користуються попитом у покупців; короткотермінової дебіторської заборгованості; грошових активів у національній та іноземній валюті, які постійно обслуговують операційний процес.

2. Операційні активи з нормальною оборотністю. До них належать інші види оборотних операційних активів підприємства, які не ввійшли до першої групи. Вони складають, як правило, переважну частину оборотних активів.

3. Низькооборотні операційні активи. До них належать необоротні операційні активи, зокрема виробничі основні засоби і нематеріальні активи, які використовуються в операційному процесі. Слід відмітити, що необоротні операційні активи здійснюють постійний вартісний кругообіг (як і оборотні

активи). Однак тривалість цього обігу в часі досить велика і в декілька разів перевищує тривалість операційного циклу (період обороту оборотних операційних активів) [32].

Принцип вибору найпрогресивніших типів нерухомості з позиції забезпечення зростання ринкової вартості підприємства. Поточний ринок коштів та об'єктів виробництва, а також фінансовий ринок пропонують низку альтернативних об'єктів та інструментів для формування корпоративних активів. При їхньому конкретному виборі, за інших рівних, слід враховувати їхню перспективність, багатофункціональність, здатність генерувати (формувати) прибуток у різних економічних ситуаціях і, як наслідок, збільшувати ринкову вартість підприємства.

Таким чином, традиційно управління оборотними активами проводиться за двома плановими напрямками:

- формування необхідного рівня окремих видів оборотних активів і визначення їх суми в цілому;
- формування структури джерел фінансування цих активів.

Кожен із цих етапів для підприємства пов'язаний з обґрунтуванням прийнятих розмірів оборотних засобів, кожної їх складових і раціональної стратегії їх фінансування. Управління фінансуванням оборотних засобів підприємства підпорядковане цілям забезпечення їхнього необхідного попиту відповідними фінансовими ресурсами та оптимізації структури джерел цих коштів. Фінансування оборотних коштів є частиною загальної системи управління його оборотними активами, яка полягає в оптимізації розмірів та структури фінансових джерел для їх формування з точки зору забезпечення ефективного використання власного капіталу та достатньої фінансової стійкості підприємства [33, 34].

В економічній літературі виділяються в основному чотири підходи до фінансування оборотних активів: ідеальний, агресивний, консервативний, компромісний. Характеристика підходів до фінансування оборотних активів наведено в таблиці 4.1.

Таблиця 4.1

Характеристика підходів до фінансування оборотних активів

		Сутність	Ступінь ризикованості	Вплив на обсяги оборотних активів	Практичне застосування
1	2	3	4	5	6
Підходи до фінансування оборотних активів	Ідеальний	1.Довгострокові зобов'язання є джерелами покриття необоротних активів. 2.Оборотні активи дорівнюють поточним зобов'язанням. 3.Чисті оборотні активи дорівнюють нулю.	Найбільш ризикована з позиції ліквідності	Характеризується постійними обсягами запасів, грошових коштів, поточних фінансових інвестицій, дебіторської заборгованості	На практиці майже нема
	Агресивний	1.Довгострокові зобов'язання є джерелами покриття необоротних активів та постійної частини оборотних активів. 2.Чисті оборотні активи дорівнюють постійній частині оборотних активів	Досить ризикована з позиції ліквідності та має високий ризик порушення безперервності виробництва	Характеризується створенням лише мінімально необхідних обсягів запасів, грошових коштів, проведенням жорсткої кредитної політики, а тому призводить до фінансових витрат через зниження обсягів реалізації	Рідко
	Консервативний	1.Довгострокові зобов'язання є джерелами покриття необоротних та оборотних активів. 2.Чисті оборотні активи дорівнюють оборотним активам.	Відсутній ризик втрати ліквідності та майже не має ризику порушення безперервності виробництва	Характеризується створенням значних резервів запасів, грошових коштів, проведенням ліберальної кредитної політики, а тому знижує ефективність використання оборотних активів	Носить штучний характер
	Компромісний	1.Довгострокові зобов'язання є джерелами покриття необоротних активів, постійної частини оборотних активів та приблизно половини змінної частини оборотних активів. 2.Чисті оборотні активи дорівнюють сумі постійної частини оборотних активів та половині змінної частини оборотних активів.	Низький рівень втрати ліквідності та має низький ризик порушення безперервності виробництва	Характеризується тим, що в окремі періоди підприємство може мати надлишкові обсяги запасів, грошових коштів.	Часто

Проаналізувавши дану характеристику підходів до фінансування оборотних активів найбільш поширеним способом фінансування оборотних активів є кредиторська заборгованість. В більшості випадків сучасна ринкова логіка визначення необхідності в оборотних активах має наступний вигляд: спочатку визначається необхідність в валовому оборотному капіталі для підтримки ділової активності в планових обсягах, потім оцінюються можливості використання в обороті підприємства кредиторської заборгованості та інших залучених коштів [35].

Проблема оптимізації структури активів підприємства та джерел їх формування є однією з основних у фінансовому менеджменті. На сьогодні існує безліч теорій і моделей, спрямованих на визначення оптимального співвідношення власного і позикового капіталу підприємства, проте досі не існує єдиної думки з приводу того, яка ж структура ресурсів підприємства є оптимальною.

Основними особливостями оптимальності структури джерел фінансування підприємства є :

- політика фінансування активів. Формування структури джерел фінансування активів підприємства з урахуванням вказаного критерію базується на вивченні співвідношення між статтями активу і пасиву балансу і дозволяє визначити необхідний розмір і частку тих чи інших джерел фінансування;

- вартість підприємства. Існують різні теорії, які розглядають взаємозв'язок структури капіталу і вартості підприємства як бізнесу. При цьому оптимальною є структура капіталу, що максимізує ринкову вартість підприємства;

- вартість капіталу. Оскільки як власний, так і позиковий капітал мають для підприємства свою вартість - вартість обслуговування, то оптимальна структура із цієї точки зору - структура, що мінімізує вартість капіталу;

- ризики. При формуванні структури джерел фінансування активів підприємство несе різноманітні види ризиків. Так, до них відносяться ризик часткового чи повного неповернення позикових коштів, ризик обслуговування боргу (несплата відсотків), ризик банкрутства. При цьому підприємство може поставити завдання оптимізації структури капіталу за існуючих обмежень з точки зору зниження певних видів ризиків;

- рентабельність. Загальновизнаним фактом є те, що залучення ризикових ресурсів може привести до зростання рентабельності власного капіталу підприємства за рахунок ефекту фінансового важеля. Оптимальна

структура капіталу в цьому випадку максимізує рентабельність підприємства, тобто дозволяє отримати найбільший прибуток за існуючого рівня власних ресурсів [36-40].

Мета управління структурою джерел фінансування активів підприємства - мінімізувати витрати на залучити довгострокових джерел фінансування і цим забезпечити власникам капіталу максимальну ринкову оцінку вкладених ними коштів.

Виходячи з того, що основною метою оптимізації структури фінансових ресурсів є пошук оптимального співвідношення між власним і позичковим капіталом, можна сформулювати основні завдання оптимізації структури капіталу:

- формування необхідної структури капіталу, яка б забезпечила сталий розвиток компанії;
- забезпечення умов, за яких компанія отримуватиме максимальну суму прибутку.

На думку сучасних економістів, єдину ефективну структуру джерел фінансування активів підприємства визначити неможливо. Однак можна визначити найбільш раціональне співвідношення показників капіталу, що розраховуються на підставі факторів впливу, ризиків та практичного досвіду, що максимально наблизить цільову структуру капіталу до оптимального його значення.

Ефективність функціонування будь-якого підприємства залежить від правильної стратегії управління капіталом підприємства, її важливою складовою є оптимізація структури капіталу, яка здійснюється за трьома критеріями:

1. За критерієм максимізації рівня фінансової рентабельності.
2. За критерієм мінімізації вартості капіталу.
3. За критерієм мінімуму рівня фінансового ризику [41].

Оптимальна структура капіталу являє собою таке співвідношення використання власних і позичених коштів, при якому забезпечується

ефективна пропорційність між коефіцієнтом фінансової рентабельності і коефіцієнтом фінансової стійкості підприємства, тобто максимізується його ринкова вартість [42].

Метод оптимізації структури капіталу пов'язаний з процесом вибору джерел фінансування різних складових частин активів підприємства. Всі активи підрозділяються на такі три групи:

а) необоротні активи;

б) постійна частина оборотних активів. Вона є незмінною частиною сукупного їхнього розміру, що не залежить від сезонних й інших коливань обсягу операційної діяльності й не пов'язана з формуванням запасів сезонного зберігання, дострокового завезення й цільового призначення. Іншими словами, вона розглядається як незнижуваний мінімум оборотних активів, необхідний підприємству для здійснення поточної операційної діяльності;

в) змінна частина оборотних активів. Це інша частина їх загального розміру, пов'язана із сезонним зростанням обсягу продажів продукції, необхідністю створення сезонних запасів, ранніми поставками та використанням у певні періоди ділової активності. У складі цієї змінної частини оборотних засобів розрізняють максимальні та середні вимоги до них [43, 44].

Для конкретного підприємства найбільш реальною вважається одна з наступних моделей стратегії управління активами, які передбачають, що для забезпечення ліквідності як мінімум необоротні активи й постійна частина оборотних активів повинні покриватися довгостроковими пасивами.

Існують три принципових підходи до фінансування різних груп активів підприємства (табл. 4.2).

Таблиця 4.2

Підходи щодо фінансування активів підприємства

Склад активів підприємства	Підхід до фінансування		
	Консервативний	Помірний	Агресивний
Змінна частина оборотних активів	Короткостроковий залучений капітал	Короткостроковий залучений капітал	Короткостроковий залучений капітал
Постійна частина оборотних активів	Довгостроковий позиковий капітал	Довгостроковий позиковий капітал	Довгостроковий позиковий капітал
	+ Власний капітал	+ Власний капітал	+ Власний капітал
Необоротні активи	—	—	

Агресивна модель означає, що довгострокові зобов'язання та власний капітал є джерелом покриття основних засобів та фіксованої частини оборотних активів, тобто їх мінімального розміру, необхідного для ведення поточної господарської діяльності. Інша частина оборотних активів фінансується з допомогою короткострокових зобов'язань. Ця модель забезпечує прийнятний рівень фінансової стійкості, але з позиції ліквідності вважається ризикованою, оскільки в реальних умовах компанія не може обмежуватись мінімальним розміром оборотних коштів [45].

Консервативна модель передбачає, що змінна частина оборотних активів також фінансується за рахунок довгострокових пасивів. У цьому випадку відсутні як короткострокові зобов'язання, так і ризик втрати ліквідності. Ця модель також носить штучний характер.

Помірна модель передбачає фінансування необоротних активів, постійної частини оборотних активів і половини змінної частини оборотних активів за рахунок довгострокових зобов'язань і власного капіталу. Така модель забезпечує високий рівень фінансової стійкості підприємства в процесі його розвитку [46].

Дізнаємося якої моделі дотримується АТ «Полтавахолод». Для цього необхідно визначити постійну частину оборотних активів. Це можна зробити з той точки зору, що постійна частина оборотних активів – це мінімум оборотних активів, необхідний підприємству для здійснення поточної операційної діяльності.

У таблиці 4.3 проведено аналіз фінансування майна підприємства.

Таблиця 4.3

Визначення політики фінансування активів на АТ «Полтавахолод»,
у 2018-2020 рр.

Фактори	Роки		
	2018	2019	2020
1	2	3	4
Загальна сума активів, тис. грн.	19701	23142	35314
Необоротні активи, тис. грн	5274	4892	7089
Постійна частина оборотних активів, тис. грн.	4338	8609	13200
Змінна частина оборотних активів	10089	9641	15025
ВК + Довгострокові зобов'язання, тис. грн.	11274	13413	14326
Короткостроковий капітал, тис. грн.	8427	9729	20988

Згідно з результатами представленими в таблиці, можна зробити наступні висновки:

- 1) змінна частина оборотних активів фінансується за рахунок короткострокового капіталу;
- 2) постійна частина оборотних активів повністю покривається за рахунок власного капіталу та довгострокових зобов'язань.

Таким чином, досліджуване підприємство проводить агресивний тип політики фінансування активів, що негативно позначається на його фінансовій стійкості.

4.2. Заходи підвищення ефективності управління активами підприємства

У своїй діяльності кожне підприємство зустрічається із такою проблемою, як неефективність виробництва. Це пов'язане з тим, що будь-яке підприємство не може бути досконалим через недосконалість як внутрішньої системи управління, так і національної економіки в цілому.

Одне з найактуальніших завдань сучасного підприємства, якому сьогодні доводиться обслуговувати складне та дороге обладнання, – забезпечення його безпеки та одночасно економічності. Важливим моментом у вирішенні цієї проблеми є впровадження систем управління виробничими об'єктами та активами компанії, які є невід'ємною частиною виробничого процесу та дозволяють без обхідних шляхів нарощувати виробничі потужності компанії за рахунок використання сучасних інформаційних технологій [47].

Фінансовий стан підприємства безпосередньо залежить від стану та ефективності використання його оборотних коштів. Вони необхідні для здійснення всіх видів діяльності підприємства [48]. Важливим завданням фінансових служб є обґрунтування розміру (нормативу) та визначення оптимального співвідношення між складовими обігових коштів підприємства. Особливу увагу слід приділяти оптимізації структури обігових коштів, дослідженню резервів прискорення їх обертання. Оцінка ефективності використання обігових коштів здійснюють за системою показників, яка дозволяє визначити основні напрямки поліпшення фінансового стану підприємства та підвищення його конкурентоспроможності на ринку.

При оптимізації загального обсягу та складу основних засобів компанії враховуються потенційні резерви зростання використання основних засобів, виявлені у процесі аналізу у наступному періоді. До найважливіших резервів можна віднести: підвищення ефективності використання основних засобів з часом (за рахунок збільшення співвідношення змінності та тривалості їх роботи); за потужністю (за рахунок підвищення ефективності використання їх окремих видів за технічною потужністю) [49].

На сьогоднішній день для АТ «Полтавахолод» можна запропонувати наступні напрями оптимізації активів:

- 1) оптимізація складу основних засобів підприємства;
- 2) оптимізація розміру основних груп поточних запасів та оптимізація загальної суми запасів товарно-матеріальних цінностей, які включаються до складу оборотних активів;

- 3) оптимізація середнього залишку грошових активів підприємства;
- 4) оптимізація загального розміру дебіторської заборгованості;
- 5) оптимізація структури джерел фінансування оборотних активів з метою забезпечення необхідної в них потреби відповідними фінансовими ресурсами [50].

Аналіз та узагальнення методів роботи будь-якого підприємства дозволяє встановлювати наступні шляхи використання основних засобів та підвищення фондівіддачі – технічне і технологічне вдосконалення та модернізація обладнання:

- збільшення потужності агрегатів;
- заміна застарілого обладнання, що сприяє підвищенню продуктивності всього діючого парку обладнання на нове, технічно і технологічно більш досконале, потужне і з меншими затратами енергії на виготовлення продукції;
- своєчасне та якісне обслуговування та ремонт обладнання в міжремонтний період;
- правильне ведення технологічного процесу, що дозволяє уникнути простою в роботі обладнання.
- дотримання підприємством власної стратегії технічного, організованого та економічного розвитку;
- перехід від практики заміни спрацьованих знарядь праці до систематичного комплексного оновлення техніко-технологічної бази взаємозв'язаних виробничих ланок підприємства;
- проведення заходів по розширенню виробничого інструменту
- підвищення інтенсивної роботи обладнання:
- вдосконалення техніки і технології виробництва;
- найбільше використання парку обладнання [52].

Покращення інтенсивності використання обладнання можна досягнути також встановленням більш потужного обладнання, яке б мало високу продуктивність та порівняно невеликі витрати електроенергії [53].

Покращення екстенсивного використання обладнання сприяє зменшенню простоїв, часу на підготовчі та допоміжні операції, збільшення часу роботи обладнання, що досягається шляхом покращення організації виробництва через проведення заходів по розширенню виробничого інструменту. В результаті освоєння раціональних методів, і прийомів праці робітником по виготовленні деталі на токарних верстатах зменшується витрата часу на виконання цього комплексу прийомів.

Щодо стратегії визначення обсягу та структури оборотних активів, то вона має важливе значення для формування джерел власних ресурсів підприємства. Оскільки оптимальні суми оборотних коштів дають можливість підприємству сформувавши власні джерела ресурсів, які підприємство може використати для покращення своєї фінансово-господарської діяльності.

Забезпечення ефективності використання оборотних засобів АТ «Полтавахолод» пропонується проводити за такими шляхами:

- 1) якнайбільш ефективно розподіляти оборотні засоби у різних сферах діяльності ;
- 2) більшу частину прибутку та амортизаційного фонду авансувати на придбання нового обладнання, яке могло б зменшувати кількість використаних оборотних засобів;
- 3) створення та постійне збільшення інноваційного фонду підприємства, кошти з якого направлялися б на закупку нових технологій та методів виробництва;
- 4) постійна взаємодія з аналогічними підприємствами за кордоном, проведення семінарів з ними, обмін досвідом, взаємодія окремих працівників цих підприємств [54].

При переході до ринкової економіки, коли українські підприємства зіштовхнулися з необхідністю самостійно визначати потребу в усіх оборотних активах та управляти ними, практика показала, що існуючі розробки не відповідають вимогам часу. Відсутність налагоджених механізмів управління фондами обігу стала однією з причин зростання заборгованості та відсутності

грошових коштів у підприємств. Першочерговими проблемами стали: управління запасами, дебіторською заборгованістю, грошовими коштами, визначення джерел фінансування.

Значних успіхів в зниженні загальної потреби в оборотних активах можна досягти напрацювавши ефективну політику управління дебіторською заборгованістю.

Невиправдана дебіторська заборгованість є іммобілізацією власного капіталу, а перевищення її певного рівня може призвести до втрати ліквідності і навіть зупинки виробництва.

Для ефективного управління станом дебіторської заборгованості на АТ «Полтавахолод» потрібно:

- розширювати кількість клієнтів з метою зменшення ризику неплатежів;
- контролювати стан рахунків з клієнтами за відтермінованою (простроченою) заборгованістю;
- контролювати співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей;
- робити знижки на товар за умови швидкої оплати рахунка.

Найбільш відомим інструментом інкасації дебіторської заборгованості є надання знижок за швидку оплату продукції. Багато підприємств використовують цей інструмент для прискорення повернення дебіторської заборгованості, однак роблять це інтуїтивно, без серйозних розрахунків, допускаючи при цьому помилки. Застосування механізму знижок за швидку оплату доцільне лише постійним клієнтам при суровому дотриманні ними платіжної дисципліни за термінами та сумами [53].

Нетрадиційним для національних підприємств, хоча і достатньо перспективним є такий інструмент повернення дебіторської заборгованості як факторинг – продаж дебіторської заборгованості. Це пояснюється високим ризиком неповернення дебіторської заборгованості в наших умовах, досить

високими цінами на факторингові послуги, хоча і за кордоном ціни на подібні послуги вищі.

Отже, розглядаючи шляхи підвищення ефективності та оптимізації складу окремо основних засобів та оборотних активів, головними напрямками підприємства є визначення резервів підвищення ефективності використання.

Головною ознакою підвищення рівня ефективного використання основних засобів будь-якого підприємства є зростання обсягу виробництва продукції.

Найважливіші шляхи підвищення ефективності використання основних виробничих засобів підприємства:

- поліпшення складу, структури і стану основних виробничих засобів підприємства;
- удосконалення планування, управління і організації праці та виробництва;
- зниження фондомісткості, підвищення фондівіддачі та продуктивності праці на підприємстві;
- підвищення та розвиток матеріального та морального стимулювання праці [55].

Покращення використання оборотних активів сприяє підвищенню рентабельності підприємств і, навпаки, погіршення їх використання й відвертання на позапланові цілі, капітальні вкладення та капітальний ремонт і інші витрати, що покриваються за рахунок спеціальних джерел, знижує ефективність використання оборотних активів, створює тяжкий фінансовий стан. Тому на підприємствах має бути організований систематичний контроль за використанням оборотних активів, що у них є. Цей контроль має включати: перевірку зберігання наявних у підприємства власних оборотних активів; перевірку вірності витрачання власних і позикових коштів, виявлення та ліквідацію надлишкових та непотрібних підприємству активів; перевірку ефективності здійснюваних на підприємстві заходів по економному витрачання на виробництво матеріальних цінностей та грошових коштів.

Таким чином, слід забезпечити необхідну структуру джерел фінансування з метою забезпечення необхідної в них потреби відповідними фінансовими ресурсами. Саме тому для досліджуваного підприємства необхідно збалансувати свою діяльність між збитковою та прибутковою діяльністю, що можливо досягти за чітко-розробленої стратегії розвитку, та планів уникнення негативних явищ, таких як банкрутство, збитки, застої, знос та ін. А досягти це можна за умови контролю та підтримання фінансово-майнового стану, що сприяє визначенню рівня фінансової стійкості підприємства.

Висновки до розділу 4

Отже, встановлено, що процес управління оборотними активами є однією з найважливіших складових ефективного функціонування підприємства. У зв'язку із цим, велике значення набувають методичні підходи до управління фінансуванням оборотними активами, що мають свій особливий вплив на основні складові оборотних активів.

Проаналізувавши характеристику підходів до фінансування оборотних активів найбільш поширеним способом фінансування оборотних активів є кредиторська заборгованість. В більшості випадків сучасна ринкова логіка визначення необхідності в оборотних активах має наступний вигляд: спочатку визначається необхідність в валовому оборотному капіталі для підтримки ділової активності в планових обсягах, потім оцінюються можливості використання в обороті підприємства кредиторської заборгованості та інших залучених коштів.

Встановлено, що на АТ «Полтавахолод» застосовується агресивна політика фінансування активів, що негативно впливає на фінансову стійкість підприємства.

На сьогоднішній день для АТ «Полтавахолод» можна запропонувати наступні напрями оптимізації активів:

- 1) оптимізація складу основних засобів підприємства;
- 2) оптимізація розміру основних груп поточних запасів та оптимізація загальної суми запасів товарно-матеріальних цінностей, які включаються до складу оборотних активів;
- 3) оптимізація середнього залишку грошових активів підприємства;
- 4) оптимізація загального розміру дебіторської заборгованості;
- 5) оптимізація структури джерел фінансування оборотних активів з метою забезпечення необхідної в них потреби відповідними фінансовими ресурсами.

ВИСНОВКИ

У процесі виконання магістерської роботи було проаналізовано підходи до трактування категорії «активи» в нормативних документах України. Між вітчизняними науковцями також відсутня єдність щодо трактування категорії «активи». У економічних словниках актив розглядається як власність суб'єкта господарювання. У бухгалтерських джерелах актив визначають як майно, що належить підприємству або ж як ресурси, які перебувають під контролем суб'єкта господарювання. Вважаємо, що трактування активів як власності та майна тотожні, адже відображають відносити власності.

Отже, розглянувши та узагальнивши підходи науковців до трактування поняття «активи» вважаємо, що під активами підприємства слід розуміти сукупність матеріальних і нематеріальних цінностей підприємства, які мають грошову оцінку, а також вартостей, у вигляді зносу, резерву, гудвілу тощо, формування та використання яких призведе до отримання економічних вигод у майбутньому. В вищенаведеному визначенні закріплено матеріально-речова і нематеріальна форма активів, а також їх належність підприємству, здатність приносити дохід в майбутньому.

Детально розглянуто класифікацію активів підприємства, зокрема за формою функціонування активів, за характером участі в господарському процесі та швидкістю обороту, за характером обслуговування окремих видів діяльності, за характером фінансових джерел формування активів, за характером володіння активами, за ступенем ліквідності.

Досліджено внутрішні та зовнішні джерела фінансування активів підприємства. При виборі оптимальної стратегії фінансування слід обрати таку сукупність чітко визначених сум грошових коштів із конкретних джерел, з деталізацією їх як по періодах надходження, так і по періодах повернення, що забезпечить фінансування підприємства в повному обсязі, згідно з

визначеними потребами при мінімальних виплатах за користування фінансовими ресурсами та виконанні необхідних умов та обмежень.

На сучасному етапі розвитку економіки, активи є одним з найважливіших факторів будь-якого виробництва, їх склад і ефективність використання прямо впливає на кінцевий результат господарської діяльності підприємства. Ефективна політика управління активами дає підприємству велику кількість переваг, робить його фінансову діяльність стабільною, забезпечує високу конкурентоспроможність на ринку у довгостроковому періоді. Забезпечення високого рівня ліквідності активів, їх своєчасного оновлення, раціональності їх використання та оптимізації структури джерел фінансування є першочерговими завданнями для більшості українських підприємств. Важливим завданням є виокремлення управління оборотними та необоротними активами, що дозволить ефективніше використовувати ресурси підприємства та підвищувати рівень ефективності управлінських рішень. Виконання даних пунктів зробить вітчизняні підприємства більш конкурентними зокрема та національної економіки загалом.

Невід'ємним компонентом системи управління майном підприємства є аналіз, який забезпечує обґрунтованість прийнятих рішень в фінансово-економічній сфері. Саме фінансовий аналіз як система спеціальних знань, що дозволяє накопичувати, трансформувати і обробляти інформацію фінансового характеру та оцінювати результати її обробки. Аналіз майна підприємства передбачає проведення аналізу складу майна та його структури, вивчення джерел формування майна, зміни складових майна і джерел його формування.

Основними методами аналізу майна є вертикальний і горизонтальний методи, які застосовуються до аналізу балансу, а також метод фінансових коефіцієнтів. В процесі аналізу ефективності використання майна підприємства доцільно використовувати також ряд показників, що характеризують рентабельність роботи підприємства як комплексний показник, який характеризує його прибутковість.

Об'єктом дослідження є АТ «Полтавахолод».

Здійснено аналіз динаміки структури майна підприємства АТ «Полтавахолод» за допомогою прийомів вертикального та горизонтального аналізу та подальшого складання агрегованого балансу підприємства на 2018 – 2020 роки. Так, в ході дослідження було виявлено збільшення валюти балансу, що у загальному випадку свідчить про позитивні зміни господарської діяльності підприємства. Зокрема, в результаті дослідження структури динаміки та структурної динаміки активів та пасивів підприємства виявлені позитивні риси його фінансового стану, так, частка оборотних активів у загальній структурі протягом досліджуваного періоду мала тенденцію до зростання. Також спостерігалися вищі темпи приросту оборотних активів порівняно з темпами приросту необоротних. Однак, зростання оборотних активів відбулося за рахунок значного збільшення обсягу запасів і дебіторської заборгованості та відповідно їх питомої ваги в структурі активів. Поряд з цим відбулося різке зменшення суми грошових коштів, що може вказувати на зосередження їх в виробничих запасах, обсягах готової продукції та товарів на складах. Сума необоротних активів у 2020 році збільшилася за рахунок зростання суми основних засобів та нематеріальних активів, що свідчить про покращення матеріально-технічної бази підприємства та здійснення інноваційної діяльності. Оскільки частка необоротних активів в сукупних активах підприємства склала менше 40%, то підприємство має «легку» структуру активів, що свідчить про мобільність майна суб'єкта господарювання. Наявність «хворих» статей в балансі, а саме зменшення грошових коштів нижче 10% та зростання дебіторської заборгованості більше ніж на 40% від суми оборотних активів може призвести до фінансових труднощів на підприємстві.

Оцінивши наявність, стан, динаміку та ефективність використання виробничих основних засобів, за допомогою системи показників можна зробити висновки, зростання обсягу чистого доходу від реалізації, який припадає на 1 грн коштів, вкладених в основні засобів, що свідчить про

зростання ефективності використання основних фондів підприємства. Технічний стан основних фондів підприємства є сприятливим для забезпечення основної діяльності, так як коефіцієнт зносу протягом трьох років залишався переважно на рівні 0,5 грн. Зростання первісної вартості основних фондів зумовлене надходженням основних засобів на рахунок підприємства у 2020 році. Рентабельність основних фондів поступово знижувалася, що зумовлено скороченням обсягу прибутку від операційної діяльності, що зростанням суми основних фондів.

Здійснивши аналіз основних показників ефективності використання оборотних активів виявлено загальну тенденцію до уповільнення швидкості їх обороту, що говорить про зниження ефективності використання ресурсів. Спостерігалось зменшення коефіцієнтів оборотності товарно-матеріальних запасів, за рахунок значного зростання їх обсягу. Темпи зростання обсягу готової продукції перевищували темпи зростання чистого доходу, що призвело до зменшення швидкості їх обороту. Також внаслідок зростання суми дебіторської заборгованості відбулося зменшення її обігу, що свідчить про зменшення швидкості трансформації дебіторської заборгованості в реальні грошові кошти. Поряд з цим було виявлено зменшення коефіцієнта оборотності поточних зобов'язань, що означає уповільнення швидкості оплати заборгованості підприємства.

Прибутковість оборотних активів зменшувалася протягом аналізованого періоду, про що свідчить зменшення показника їх рентабельності на 55,09% за 2019 – 2020 рр., така тенденція в цілому негативно впливає на фінансовий стан підприємства, знижуючи рівень ефективності використання його оборотних активів.

Встановлено, що процес управління оборотними активами є однією з найважливіших складових ефективного функціонування підприємства. У зв'язку із цим, велике значення набувають методичні підходи до управління фінансуванням оборотними активами, що мають свій особливий вплив на основні складові оборотних активів.

Проаналізувавши характеристику підходів до фінансування оборотних активів найбільш поширеним способом фінансування оборотних активів є кредиторська заборгованість. В більшості випадків сучасна ринкова логіка визначення необхідності в оборотних активах має наступний вигляд: спочатку визначається необхідність в валовому оборотному капіталі для підтримки ділової активності в планових обсягах, потім оцінюються можливості використання в обороті підприємства кредиторської заборгованості та інших залучених коштів.

Встановлено, що на АТ «Полтавахолод» застосовується агресивна політика фінансування активів, що негативно впливає на фінансову стійкість підприємства.

Запропоновано напрями оптимізації активів досліджуваного підприємства, зокрема оптимізація загального розміру дебіторської заборгованості та оптимізація структури джерел фінансування оборотних активів з метою забезпечення необхідної в них потреби відповідними фінансовими ресурсами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436-15>
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Закон України “Про оцінку майна, майнових прав, професійну оціночну діяльність в Україні” від 12.07.01 р. 2658-III URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2658-14>
4. Скоробогатова В.В. Сутність категорії «активи»: аналіз наукових джерел. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2011. с. 338-348.
5. Горецька Л.Л. Активи в національних системах бухгалтерського обліку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит». Київ, 2003. 20 с.
6. Горецька Л.Л. Економічна природа активів: обліковий аспект. *Вісник ЖІТІ*. 2002. № 20. С.49-57.
7. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник. Київ : Знання, 2007. 1072 с.
8. Аринушкин Н.С. Инвентарь. Юридическое и бухгалтерское значение инвентаря. Инвентарь по германскому и русскому праву. 1912. с.779-796.
9. Економічна енциклопедія: [у трьох томах. Т. 1] / Редкол.: С.В.Мочерний (відп. ред.) та ін. Київ : Видавничий центр “Академія”, 2000. 864 с.
10. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку: підручник для студентів вузів спеціальності 7.050106 «Облік і аудит» [2-ге вид., доп. і перероб.]. Житомир : ЖІТІ, 2000. 640 с.
11. Золотарьов В.Г. Энциклопедический словарь по экономике. 1997. 571 с.
12. Бабенко И.П. Введение в счетную науку. 1907.

13. Галасюк В., Вишневська-Галасюк А. Принципиально новий підхід к оптимальному управленію активами компанії на базі концепції ССФ. *Весник ЖГТУ*. 2003. № 3 (25). С.240-249.
14. Малюга Н.М. Шляхи удосконалення оцінки в бухгалтерському обліку: теорія, практика, перспективи. Житомир : ЖІТІ, 1998. 384 с.
15. Петрук О.М. Гармонізація національних систем бухгалтерського обліку: монографія. Житомир : ЖДТУ, 2005. 420 с.
16. Руднюк Г.Г. Активи підприємства – питання визначення, класифікації, складу та розміщення їх у балансі. *Вісник ЖІТІ*. 1997. № 6. С. 104-110.
17. Семейон В.С. Активи як облікова категорія: проблеми трактування. *Вісник ЖДТУ: Економічні науки*. 2008. № 2 (44). С. 146-155.
18. Урбан Н.М. Методика та організація оцінки активів в обліку і аудиті: автореф. Дис. канд. ек. Наук. Терноп. Акад. нар. госп. Т., 2004. 20 с.
19. Хендриксен Э.С. Теория бухгалтерского учета / пер. с англ. под. ред. прод. Я.В. Соколова. М.: Финансы и статистика, 1997. 576 с.
20. Малеева А.В., Харченко Е.В. Экономическая сущность активов как объекта управления. Учебное пособие. М.: Дрофа, 2006. 374 с.
21. Економіка та фінанси підприємства: підручник. Львів, 2014. 408 с.
22. Іванченко А. Ефективність використання основних фондів підприємств та визначення резервів їх підвищення. URL: <https://feu.kneu.edu.ua>.
23. Навч. посіб. для самот. вивчення дисципліни. 3-тє вид., випр. і доп. К.: Знання-Прес, 2009. 299 с.
24. Борисенко О. М. Сучасний стан кондитерської галузі України. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua>.
25. Валдайцев С. В. Оценка бизнеса. Управление стоимостью предприятия. М.: ЮНИТИ, 2001. 720 с.
26. Оцінка майна в Україні. За ред. Воротиної Л. І. Київ : Видавництво Європейського університету, 2005. 216 с.
27. Круш П. В., Поліщук С. В. Оцінка бізнесу. Київ : Центр навчальної

літератури, 2004. 264 с.

28. Бланк И. А. Финансовый менеджмент. НИКА-Центр Эльга, 2001. 528 с.
29. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 352 с.
30. Русак Н. А. Финансовый анализ субъекта хозяйствования: справ. Пособие. Мн.: Высш. шк., 1997. 309 с.
31. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств: навч. посіб. Київ : МАУП, 2004. – 328 с.
32. Слав'юк Р. А. Фінанси підприємств: навчальний посібник / Р. А. Слав'юк. Луцьк: Ред.-вид. відд. "Вежа" Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2001. 460с.
33. Ковалев В. В. Курс финансового менеджмента. М.: ТК Велби, Проспект, 2008. 448 с.
34. Нашкерська Г. В. Фінансовий облік: навч. посіб. Київ : Кондор, 2005. 503с.
35. Бланк И. А. Финансовый менеджмент: учебный курс. Київ : Ника – Центр, 2001. 528 с.
36. Демченко Т. А. Оборотні активи та їх відображення в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності. *Актуальні проблеми економіки*. 2007. №9. 227 с.
37. Володькіна М. В. Економіка промислового підприємства: навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 196 с.
38. Білик М. Д. Управління фінансами державних підприємств. Київ : Знання, 1999. 312 с.
39. Бодаренко О. С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств. *Інвестиції практика та досвід*. 2008. №4. С. 40–44.
40. Білик М. Д., Павловська О. В., Притуляк Н. М., Невмержицька Н. Ю. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2005. 592 с.
41. Дебіторська заборгованість. Словник фінансово-правових

термінів / за заг. ред. д. ю.н., проф. Л. К. Воронової. 2-е вид., переробл. і доповн. Київ : Алерта, 2011. 558 с.

42. Мних Є.В. Економічний аналіз : підручник. Київ : Знання, 2011. – 630 с.

43. Тарасенко І. О., Любенко Н. М. Фінанси підприємств: підручник. Київ : КНУТД, 2018. 360 с.

44. Фінансовий аналіз навчальний посібник. / За заг. ред. Школьник І. О. [І. О. Школьник, І. М. Боярко, О. В. Дейнека та ін.]. Київ : «Центр учбової літератури», 2019. 368 с.

45. Гнатенко Є.П., Волошина В.В. Аналіз співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства Стратегія економічного розвитку регіонів та підприємств України науковий вісник мну імені В. О. Сухомлинського. Економічні науки. № 1 (4), червень 2018.

46. Г. В. Савицька. Аналіз господарської діяльності підприємства. 4-е видання, перероблене і доповнене, 2001. URL: <http://epi.cc.ua/>

47. Бубняк І. М. Фінансовий менеджмент. В-во НУА, 2010. URL: <http://lubbook.org>.

48. Непочатенко О. О. Фінанси підприємств : підручник. Київ : "Центр учбової літератури", 2013. 504 с.

49. Іванілов О. С. Економіка підприємства: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.]. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 728 с.

50. Гринів Б. В. Економічний аналіз торговельної діяльності. Навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 392 с.

51. Рогов, Г. К. Фінанси підприємства: навчальний посібник. / Г. К. Рогов – Миколаїв: УДМТУ, 2004. – 148 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lubbook.org>.

52. Фінансовий менеджмент Г.Г. Кірейцев, Житомир: ЖІТІ, 2001. – 440 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buklib.net>.

53. Поддєрьогін, А. М. Фінансовий менеджмент : підручник. Київ : КНЕУ, 2005. 576 с.

54. Ковальчук І.В. Економіка підприємства: Навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 679 с.
55. Лукіна Ю.В. Формування та реалізація стратегії управління фінансами підприємства. *Фінанси України*. 2006. № 3. С. 25-33.
56. Брігхем Е. Ф. Основи фінансового менеджменту. Київ, 1997.
57. Голов С.Ф., Костюченко В.М. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади та коментарі. Практичний посібник. Київ : Лібра, 2001. 840 с.
58. Голов С. Ф., Єфіменко В. І. Фінансовий та управлінський облік. Київ : ТОВ «Автоінтерсервіс», 2001. 544 с.
59. Грабова Н. М. Теорія бухгалтерського обліку. За ред. проф. Кужельного М. В. Київ : Видавництво „А. С. К. ”, 2004. 247с.
60. Должанський М. І., Должанський А. М. Бухгалтерський облік в Україні з використанням Положень (стандартів) бухгалтерського обліку: Навчальний посібник. Львів: Львівський банківський інститут НБУ, 2003. 494 с.
61. Дорош Н. І. Аудит: методологія і організація. Київ : Т-во «знання», НОО, 2001. 402 с.
62. Завгородній В. П., Савченко В. Я. Бухгалтерський облік, контроль і аудит в умовах ринку. Київ : ДІ-КСІ, 1997. 832 с.
63. Івахненков С. В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту: Навчальний посібник. Київ : Знання, 2004. 348 с.
64. Інформаційні системи бухгалтерського обліку: Підручник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 7. 05. 0106 «Облік і аудит» Ф. Ф. Бутинець, С. В. Івахненков, Т. В. Давидюк, Т. В. Шахрайчук; 2-е вид., перероб. і доп. Житомир : ПП «Рута», 2002. 544 с.
65. Коблянська О. І. Фінансовий облік: Навч. посіб. Київ : Знання, 2004 473 с.
66. Ковалева А. М. Финансы в управлении предприятием. М. :

Финансы и статистика, 1995. 312 с.

67. Крутик О. Б. Основы финансовой деятельности предприятия. СПб, 2003.

68. Кондраков Н. П. Бухгалтерський облік Київ, 1998. 274 с.

69. Коробов М. Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств. Київ : Т-во «Знання», КОО, 2000. 460 с.

70. Кругляк Б. С. Бухгалтерський облік на підприємствах. Харків, 2006. 479 с.

71. Кругляк Б. С. Бухгалтерський облік на підприємствах. Навчальний посібник. Хмельницький, 2006. 631 с.

72. Кулаковська Л. П., Шча Ю. В., Організація і методика аудиту: Навч. посіб. 3-є вид. Київ : Каравела, 2006. 560 с.

73. Кулаковська Л. П. Аудит: Навчальний посібник. Київ : С-ПРОД, 2000. 320 с.

74. Лень В. С., Гливенко В. В. Бухгалтерський облік в Україні: основи та практика: Навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 576 с.

75. Лишиленко О. В. Бухгалтерський фінансовий облік. Навчальний посібник. Київ : Вид-во «Центр навчальної літератури», 2004. 528 с.

76. Місце та роль аналізу стану пасивів в системі аналізу фінансового стану підприємства Петренко Н.І., к.е.н., доц. Житомирський державний технологічний університет.

77. Моделі і методи прийняття рішень в аналізі та аудиті. Навчальний посібник для студентів спец. 7. 050106 «Облік і аудит». / За ред. д. е. н., проф. Ф. Ф. Бутинця, к. е. н., доц. М. М. Шигун. Житомир : ЖДТУ, 2004. 352 с.

78. Мельник О. М. Облік, аналіз та контроль фінансових ресурсів підприємства в процесі прийняття управлінських рішень. Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції, Львів, 10 – 12 листопада 2011 року.

79. Сопко В. В. Бухгалтерський облік: Навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2000.

186 с.

80. Угляренко О. М. Формування фінансових ресурсів підприємств (на прикладі підприємств спиртової галузі України). Київ: КНЕУ, 2005.

81. Степаненко Д. А. Технологія аналізу фінансових ресурсів підприємства: Навч. посіб. ХНЕУ ім. С. Кузнеця. 2018. 356 с.

82. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України. Київ : «А. С. К.», 2000. 546 с.

83. Чебанова Н. В., Василенко Ю. А. Бухгалтерський фінансовий облік. Київ : Видавничий центр «Академія», 2002. 537с.

84. Пушкарева В. М. История финансовой мысли и политики налогов. М. : Инфра, 1996. 267 с.

85. Павлова Л. Н. Фінанси підприємства. М. : Фінанси, ЮНІТІ, 1998. 318 с.

86. Родионова В. М., Федотова М. А. Фінансова стійкість підприємства в умовах інфляції. М. : Перспектива, 1995.

87. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия. Учеб. пособие. Минск; М. : ИП «Экоперспектива», 1998. 314 с.

88. Хом'як Р. Л., Лемішовський В. І. Бухгалтерський облік в Україні Львів : „Інтелект-Захід”, 2005. 267с.

89. Томас П. Кармен, Альберт Р. Макмин. Анализ финансовых отчетов. М. : Инфра-М, 1998. 512 с.

90. Фінанси / Під ред. В. М. Родіонової. Київ : Фінанси і статистика, 1995. 317 с.

91. Фінансовий менеджмент / Під ред. акад. Г. Б. Поляка. Київ. : Фінанси, 1997. 388 с.

92. Фінансовий менеджмент / Під ред. проф., Н. Ф. Самсонова. Київ. : Фінанси, 1999. 298 с.

93. Фінанси підприємства. Під ред. А. Н. Поддерегіна. Київ, 1998. 316 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Порядок реалізації захисної функції власного капіталу

